

TRŽNO PRAVO

Tržno pravo je skupek pravnih pravil, ki neposredno urejajo trg. Tržno pravo je del gospodarskega prava. V naši zakonodaji tržno pravo sestavljajo :

1. Tržno ustavno pravo – vsebuje temeljna načela pravne ureditve trga (Ustava RS)
2. Tržno organizacijsko pravo – vsebuje pravila o subjektih na trgu
3. Konkurenčno pravo – vsebovano je v ZVK in ZPOmK, sestavljajo ga :
  - protimonopolno pravo
  - pravo nelojalne konkurence
  - protišpekulacijsko pravo
4. Pravo varstva potrošnikov je vtakano v različne dele pravnega sistema in v Zakon o varstvu potrošnikov.

KONKURENČNO PRAVO

Konkurenčno pravo je tisti del tržnega prava, ki neposredno ureja konkurenco. S pretežno represivnimi normami ureja disciplino na trgu. KONKURENCA je pravno zagotovljena možnost zavestnega prilagajanja podjetij tržnim razmeram, zato da si zagotovijo čim boljši položaj, ki se kaže predvsem v dobičku in stalni navzočnosti na trgu.

ZVK in ZPOmK dopuščata določene izjeme, ki niso prepovedane, čeprav izpolnjujejo vse zakonske znake omejevanja konkurence. Tako niso prepovedani :

1. Kartelni sporazumi, sklenjeni med majhnimi in srednjimi podjetji, ker se na ta način krepi konkurenčna sposobnost teh podjetij nasproti velikim podjetjem.
2. Kartelni sporazumi o specializaciji pri proizvodnji, če opazneje ne omejujejo konkurence.
3. Kartelni sporazumi o skupnem opravljanju raziskovalnega, razvojnega in inovativnega dela in o uporabi teh dosežkov.
4. Sporazumi o enotni uporabi tehničnih norm, standardov in tipov.
5. Kartelni sporazumi, ki izboljšajo proizvodnjo in distribucijo blaga ali pripomorejo k tehničnemu in gospodarskemu napredku (npr., prevoz, skladiščenje ...) in pri tem zagotavljajo potrošnikom pravičen delež doseženih koristi.
6. Sporazumi, s katerimi so domača podjetja dogovorijo o pogojih nastopanja nasproti tujim podjetjem, če tak dogovor ne omejuje konkurence v Republiki Sloveniji.

Vse izjeme imajo skupni imenovalec racionalizacijo poslovanja, kar je vsak ukrep, ki zmanjša stroške in po tej poti poveča dohodek. Koristi racionalizacije po točki 1 morajo biti deležna vsa podjetja, ki so sklenila sporazum. Velikost podjetja so presoja po kriterijih iz 51. člena ZGD. Sporazum o enotnem nastopanju navzven (točka 6) ne sme preprečiti kateremu od podjetij, da so mu pridruži. Sporazumi iz točke 5 ne smejo nalagati podjetjem omejitev, ki niso nujne, da bi se dosegli zastavljeni cilji.

Končni učinek teh sporazumov je zmanjšanje stroškov pri opravljanju dejavnosti in s tem doseganje večje konkurenčnosti. Ker gre za izjeme od splošne prepovedi,

so to izjeme našteje taksativno. Če podjetja sklenejo tak sporazum, ga morajo prijaviti Uradu za varstvo konkurence.

Kartelni sporazumi so sporazumi, ki jih med seboj sklepajo podjetja, in govorijo o pogojih poslovanja na trgu ter imajo za cilj omejitev konkurence med udeleženci sporazuma pri prometu blaga in storitev. Kartelni sporazumi so načeloma prepovedani, razen če jih zakon izjemoma dopušča. Sklenitev nedovoljenega kartelnega sporazuma je gospodarski prestop. Sankcija je ničnost (pravne posledice ne nastopijo).

Za kartelni sporazum je nujno, da je sporazum. To pomeni, da imajo udeleženci sporazuma enako voljo nekaj dati, storiti ali opustiti. Za sporazum ni nujno, da je v obliki pogodbe; zaradi prepovedi kartelnih sporazumov bo to prej izjema. Dovolj je, da se med udeleženci pojavi usklajeno ravnanje. Enako ravnanje samo po sebi še ni usklajeno ravnanje (npr. enake cene proizvodov različnih proizvajalcev so se lahko oblikovale prek tržnega mehanizma). **Za usklajeno ravnanje se šteje:**

- če neko podjetje (vodilni proizvajalec) obvesti druga podjetja, da bo dvignilo cene, na podlagi tega pa zvišajo cene tudi ostala podjetja;
- če podjetje pošilja drugim podjetjem svoje prodajne cenike in ta v kratkem času uskladijo cene;
- če so podjetja povezana s skupno informacijsko pisarno;
- če pride do uskladitve nenadoma, v nasprotju z dosedanjim gospodarskim položajem.

Kartelni sporazumi omejujejo konkurenco med samimi udeleženci, zato imajo smisel le, če so udeleženci sporazuma na isti stopnji gospodarske reprodukcije (npr. sporazum med prodajalci). Zato se kartelni sporazumi označujejo tudi kot **horizontalni sporazumi**.

Bistveno pri kartelnem sporazumu je, da je na ta način lahko omejena konkurenca. Za protipravnost zadošča, da ima sporazum cilj omejiti konkurenco, no glede na to, ali je že prišlo do omejitve. **Zadostuje to sama možnost omejevanja.** Omejevanje konkurence se kaže pri prometu ali opravljanju storitev. Opozoriti je treba še na to, da bo na slovenskem trgu zaradi majhnosti mnogo hitreje prišlo do omejitve konkurence.

Vertikalne omejitve konkurence

ZGD v 9. členu ureja t.i. posredne ali vertikalne omejitve konkurence. 9. člen je osamosvojen del II. poglavja ZVK-ja. Pri vertikalnih omejitvah konkurence se ne zahteva skupni namen udeležencev; dovolj je že posledica. Subjekt dejanje posrednega omejevanja stori z individualnimi pogodbami, s katerimi zasleduje lastni cilj. Subjekti vertikalne omejitve konkurence niso v konkurenčnem, ampak v odvisnem razmerju.

Vertikalni sporazum je ponavadi sporazum med dobaviteljem in prodajalcem (grosistom in detajlistom). Sklene se predvsem zato, ker si na ta način tako proizvajalec kot prodajalec zavarujeta svoj položaj na trgu. Sporazum lahko vsebuje katero od naslednjih omejitev:

- omejitev dobavitelja, da ne bo dobavljal nikomur, razen določenemu naročniku;

- omejitev naročnika, da ne sme naročati pri drugem kot pri določenem dobavitelju, ali da ne sme prodajati konkurenčnih proizvodov;
- omejitev naročnika pri določanju drobnoprodajnih cen;
- omejitev ali naložitev reklamiranja;
- obveznost, da mora naročnik prodajati v dobaviteljevi original embalaži;
- omejitve, ki jih postavi dajalec licence (prepoved aktivne prodajne politike, prepoved prodaje na območju drugih imetnikov licence...

Našteti primeri še zdaleč niso vsi, predvsem pa niso vsi nujno prepovedani, saj je treba upoštevati generalno klavzulo (1. odstavek 9. člena) in dejanje primarno preveriti po njej. Sankcija za prepovedane sporazume je ničnost sporazuma in denarna kazen.

Bistvo sporazuma po 9. členu ZVK je, da se dve ali več podjetij prostovoljno zaveže omejiti svobodo delovanja glede na druge. Zato je pojem sporazuma (pogodbe) bistveno širši od civilnopravnega pojmovanja pogodbe. Tako je treba kot sporazume šteti:

- klasične pogodbe,
- gentlemanske sporazume,
- napisane, a ne podpisane pogodbe,
- ustne dogovore,
- skupno izjavo na sestanku distributerjev,
- sprejem skupnih pravil,
- splošne pogoje prodaje.

Med subjekti mora torej obstajati koordinacija oz. kooperacija, ki ne zahtevata dejanskega poslovnega načrta. Primeri usklajenega ravnanja so raznovrstni. Najbolj izstopa paralelno obnašanje, ki pa ne pomeni nujno usklajenega ravnanja, saj je lahko posledica izvirnih in inteligentnih reakcij konkurentov na tržno stanje. Subjekti delujejo usklajeno, če je njihovo usklajeno ravnanje posledica odločitve, ki je bila sprejeta v medsebojnem sodelovanju. Tipična oblika usklajenega ravnanja je izmenjava informacij, ki niso take narave, da bi bile dostopne vsem (niso Li. public domain).

Predmet varstva generalne klavzule je varstvo pogodbene svobode, vendar ne pogodbene svobode udeležencev sporazuma, ampak pogodbene svobode tretjih oseb, t.j. potencialnih partnerjev, ki ne morejo prosto priti do podatkov o cenah in poslovnih pogojih.

Tudi pri vertikalnih omejitvah konkurence je treba upoštevati določen trg. Vsekakor je odločilen trg vedno tisti, na katerem ima sporazum učinek.

Pojavi so tudi vprašanje omejevanje konkurence znotraj znamke (intra - brand competition) in omejevanje konkurence med znamkami (inter - brand competition). Sodišče EGS je odločilo, da pravila konkurence niso namenjena le varovanju konkurence med proizvajalci konkurenčnih proizvodov ali storitev, temveč tudi konkurenci med distributerji proizvodov, ki jih je izdelal isti proizvajalec. V duhu te odločitve je treba razlagati tudi prvi in drugi odstavek 9.

člena ZVK-ja. Tako tudi omejevanje konkurence znotraj znamke (imenovano tudi sekundarno omejevanje konkurence) ni dovoljeno.

Vendar pa zakon dovoljuje izjeme, ki so kljub temu, da izpolnjujejo znake generalne klavzule iz 9. člena, dopustne. To so predvsem pogodbeni razmerja, v katerih je ena stranka že na podlagi pravne narave pogodbe zaupno vezana (zakon primeroma navaja pogodbe in situacije, v katerih so lahko tovrstne omejitve nujne). Tako so izjeme:

- agencijske pogodbe,
- distribucijske pogodbe,
- pogodbe o nabavi,
- pogodbe o ekskluzivni prodaji,
- pogodbe o patentnih licencah,
- pogodbe o selektivni distribuciji,
- pogodbe o specializaciji,
- pogodbe o franšizingu,
- pogodbe o know-howu.

Zloraba prevladujočega položaja

Določanje prevladujočega položaja in sankcij v zvezi s tem je eno najtežjih vprašanj konkurenčnega prava. ZVK se je v drugem odstavku 10. člena odločil definirati, kaj pomeni prevladujoči položaj na trgu. Pri tem se je naslonil na dve temeljni izhodišči:

- nobeno podjetje, pa naj bo še tako veliko, nima prevladujočega položaja že samo po sebi, tak položaj je mogoče določiti le na relevantnem trgu
- zakon naj ne posega v strukturo podjetja, ampak ga naj le nadzoruje - podjetje tako ni podvrženo demonopolizaciji.

Za definicijo prevladujočega položaja na trgu uporablja ZVK več meril, ki pomagajo določiti, kdaj ima podjetje prevladujoč položaj na trgu. Prevladujoč položaj ima podjetje, če:

- na trgu nima konkurence ali pa ta konkurenca ni bistvena,
- ima podjetje na trgu občutno boljši položaj kot konkurenti,
- ima tržni delež, ki je večji od 40%.

Zadnje merilo sprejema zakon kot dopolnilo, ni pa neovrgljivo. Če ima podjetje 41% delež na trgu, nasproti pa mu stoji podjetje z 39% deležem, gotovo nima prvo podjetje prevladujočega položaja.

Ni prepovedano, da ima podjetje na trgu prevladujoč položaj, prepovedano je, če prevladujoči položaj zlorabi. Med dejanjem zlorabe in prevladujočim položajem mora obstajati vzročna zveza. Zloraba prevladujočega položaja je prepovedana v 11. členu ZVK. Generalna klavzula je zapisana v prvem odstavku tega člena, obsega pa dve kumulativno navedeni značilnosti:

- škoda, ki je povzročena drugim podjetjem ali potrošnikom, pri čemer gre za kakršnokoli pravno upoštevno škodo (škoda je tu mišljena širše, kot jo priznava civilno pravo);

- nemoč škodovanja ob obstoju učinkovite konkurence (podjetje ne bi moglo škodovati, če ne bi imelo prevladujočega položaja); to je tako imenovana "as if" določba (kaj bi bilo, če bi bilo) in je zaradi svoje hipotetičnosti zelo spoma, kljub tej slabosti pa pomeni neko usmeritev za prakso).

Zloraba je ravnanje, ki sicer pomeni izvrševanje neke pravice, vendar na način ali z namenom, ki povzroča drugemu škodo. Zloraba prevladujočega položaja bo praviloma pomenila tudi kršitev dobrih poslovnih običajev.

V drugem odstavku 11. člena zakon primeroma navaja dejanja, ki so sama po sebi negativna v tem smislu, da povzročijo škodo, na glede na to, kakšen je namen podjetja. Taka dejanja so npr.:

- prodaja ali nakup blaga po nesorazmerno visokih cenah;
- zahteva po zagotavljanju neobičajnih plačilnih ugodnosti;
- zavrnitev prodaje blaga, čeprav kupec ponudi ustrezno ceno;
- dejanja, s katerimi se sili kakšno podjetje, da sprejme kašen sporazum;
- bojkot drugega podjetja.

Zloraba prevladujočega položaja je gospodarski prestop.

Prepoved združevanja podjetij

Združevanje podjetij se preprečuje le izjemoma in v takem duhu je napisan tudi 1ž. člen ZVK.

Kot združevanje po tem členu se štejejo oblike statusnega, lastninskega in trajnega povezovanja. Po svoji naravi bo to lahko le horizontalno povezovanje. Prva stopnja kontrole nad povezovanjem je, da se nameravana združitev priglasí, če bo nameravana združitev imela za posledico, da bi združena podjetja obvladovala več kot polovico slovenskega trga. Urad za varstvo konkurence lahko prepove združitev, če ugotovi, da bi bila močno omejena konkurenca in obstajala nevarnost zlorabe prevladujočega položaja.

Dolžnost prijaviti združitev bodo imela podjetja, četudi dosegajo kriterije le z zelo majhnim delom svoje dejavnosti. Za srednja in majhna podjetja ta prepoved ne velja. Velikost podjetja se presoja po položaju pred združitvijo.

NELOJALNA KONKURENCA

V 11. delu ZVK govori o nelojalni konkurenci. Nelojalna konkurenca je le po ustavi prepovedana.

Nelojalna konkurenca je dejanje pri nastopanju na trgu, ki je v nasprotju z dobrimi poslovnimi običaji in s katerim se povzroči ali utegne povzročiti škoda drugim udeležencem na trgu (ž. ods. 13. člena ZVK).

Z dejanjem nelojalne konkurence storilec ne ogroža konkurence kot take, pač pa gre pri njej za nastopanje na trgu na način, ki ni primeren. Določenih ravnanj na trgu pravni red ne dopušča.

Prvotni namen tega instituta je bil predvsem varovanje tržnih konkurentov, vendar je razvoj privedel do tega, da je prepoved nelojalne konkurence sedaj tudi v interesu potrošnikov in v javnem interesu.

Zgodovinsko gledano so se dejanja nelojalne konkurence najprej taksativno naštevala v skladu z načelom nullum crimen sine lege (sistem enumeracije dejanj). Ker pa je prihajalo do vedno novih in novih dejanj, ki so ogrožala lojalnost konkurence, se je pojavil sistem generalne klavzule. Generalna klavzula je zelo splošno formulirano pravilo, ki določa znake dejanja nelojalne konkurence na zelo abstrakten način, tako da zajema vsa dejanja, ki jih zakonodajalec ni mogel niti predvideti. Poznamo dve varianti uporabe generalne klavzule in sicer subsidiarnost generalne klavzule, kjer zakon našteva posamezna dejanja nelojalne konkurence, generalna klavzula pa pride v poštev le tedaj, če katerega dejanskega stanja ni moč uvrstiti v kakšno naštetu dejanje. V sistemu primarnosti generalne klavzule (za katerega se je odločil tudi naš ZVK) pa je treba pri vsakem dejanju ugotavljati elemente iz generalne klavzule, posamezni primeri so našteti le eksemplifikativno (primeroma) in so namenjeni zgolj za orientacijo. Tudi če je dejanje zaobseženo v primeru, je treba ugotavljati elemente generalne klavzule.

Pri dejanjih nelojalne konkurence storilec velikokrat krši tudi kakšno pravico intelektualne lastnine. Tako lahko oškodovani uveljavlja odškodnino iz dveh pravnih naslovov. Običajno bo lažje uveljaviti zahtevek zaradi posega v pravico, včasih pa bo za prizadetega ugodnejše konkurenčnopravno varstvo, zlasti tedaj, ko bo obstoj pravice sporen ali pa če bodo potekli roki za uveljavljanje zahtevka. Istega zahtevka pa seveda ni moč uveljavljati po obeh poteh.

Da bi bilo podano dejanje nelojalne konkurence, morajo biti kumulativno izpolnjeni vsi elementi generalne klavzule:

1. Dejanje nelojalne konkurence mora storiti podjetje (glej ž. člen ZVK).
2. Dejanje nelojalne konkurence je lahko storjeno le pri nastopanju na trgu. To določilo je praktično nepotrebno, saj podjetje skoraj vedno nastopa na trgu. Nastopanje na trgu je treba razumeti v širšem smislu (vsaka aktivnost podjetja, ki je usmerjena v pridobitev tržnega položaja).
3. Dejanje mora nasprotovati dobrim poslovnim običajem. To je najpomembnejši element, saj beseda "lojalni" pomeni skladnost z dobrimi poslovnimi običaji. Kaj so dobri poslovni običaji, je treba določiti v vsakem posameznem primeru, kar pa je naloga sodišča. Pojem dobrih poslovnih običajev ima predvsem etično vsebino. Pomeni tudi, da njihova kršitev ne pomeni nujno tudi ravnanja v nasprotju z zakonom.
4. Dejanje mora drugim udeležencem povzročiti škodo. Zadošča že možnost nastanka škode. Tudi potrošniki in druga podjetja so udeleženci na trgu.

Posamezna dejanja nelojalne konkurence

1.

Nelojalna reklama je kakršnokoli ravnanje, usmerjeno na vplivanje na potrošnike, da bi vzbudilo njihovo (zavestno ali podzavestno) zanimanje za določeno blagovno znamko ali storitev (definicija reklame), hkrati pa to izražanje ustvari vtis dejanskega stanja, ki ne ustreza resnici.

- **Neresnična reklama** je, de navedeni podatki ne ustrezajo resnici. Reklama ni nelojalna, če gre za ti. superlativno reklamo, kjer je poudarjanje tako pretirano, da

tega nihče ne jemlje resno. Samo dejstvo, da so reklamni podatki neresnični, še ne pomeni, da gre za nelojalno reklamo.

- **Zavajalna reklama** nastane, če se navaja take podatke ali izraze, ki ustvarjajo ali pa bi utegnili ustvariti zmedo na trgu. Taki podatki oziroma izrazi so npr. tisti, ki imajo več pomenov (Camelhair), ustvarjajo napačen vtis glede porekla, proizvajalca itd, ustvarjajo ugoden vtis le na prvi pogled (slika na konzervi)...

- **Reklama z zlorabo potrošnikov** nastane v primeru, da se z reklamo ustvarja poseben vtis o kvaliteti blaga oz. storitev z navedbami, ki računajo na to, da so potrošniki pretežno nestrokovnjaki (silaniziranje, itd).

ž.

Primerjalna in naslanjajoča reklama izkorišča tuj tržni položaj, zlasti ugled drugega podjetja oz. njegovega blaga ali storitev.

- **Naslanjajoča reklama** primerja lastno blago ali storitev s tujim v "dobrem smislu", tj. s primerjavo lastnega produkta s tujim se doseže vtis, da gre za blago podobno visoke kvalitete. Naslanjanje hkrati pomeni tudi kršitev pravic industrijske lastnine.

- **Primerjalna reklama** se sklicuje na tuj izdelek ah storitev in na tak način prikazuje superiornost lastnega oziroma inferiornost tujega. Taka reklama je ab initio nelojalna, če gre še za neresničnost podatkov. Neresničnost se kaže tudi z nepopolnostjo primerjave ali uporabo različnih metod ocenjevanja različnih izdelkov. Opozoriti je treba na razliko med primerjalno reklamo in primerjalnim testiranjem, ki ga opravljajo neodvisne (potrošniške) organizacije z namenom objektivnega informiranja tržnih udeležencev.

3.

Diskriminacijska reklama je v bistvu primerjalna reklama, vendar podjetje reklamira svoje blago na način, da omalovažuje osebne okoliščine konkurence.

4.

Očrnitev je širši pojem kot reklamiranje. O očrnitvi govorimo, če podjetje na kakršenkoli način daje podatke o konkurentu, s katerimi prizadene njegov ugled in poslovanje. Ocene ne spadajo v ta dejanski stan.

5.

Neresnično označevanje blaga oz. storitev. Dejanje nelojalne konkurence je lahko storjeno že s samo uporabo podatka ali označbe, ne glede na to, ali ta podatek uživa varstvo po drugih predpish (npr. kršitev industrijske lastnine).

6.

Prikrivanje napak in drugačno zavajanje potrošnikov. Podjetje z aktivnim delovanjem ali opustitvijo povzroči, da drugi stranki ostane neznana napaka, ki jo kot tako opredeljuje obligacijsko pravo.

7.

Poseg v tuja poslovna razmerja je npr. bojkot, dumping. Sem spada tudi t.i. speljevanje delavca drugemu podjetju.

8.

Neupravičeno neizpolnjevanje ali razdiranje pogodb. Uvrstitev tega dejanja med dejanja nelojalne konkurence je nekoliko spoma. Gre za to, da podjetje razdre pogodbo in nato pod enakimi ali podobnimi pogoji sklene pogodbo z drugim podjetjem in na ta način oškoduje prvo.

9.

Navidezna razprodaja je, kadar gre le za videz razprodaje, v resnici pa gre za navadno prodajo (najprej zvišanje, nato znižanje cen...

10.

Neupravičena uporaba zunanjih oznak (zlasti firme in znamke) spada med klasična dejanja nelojalne konkurence. Razlikovalni znaki podjetij (firma, znamka ...) so varovani tudi po drugih zakonih (ZIL, ZGD), varovanje po konkurenčnem pravu pa zajema tudi označbe, ki po drugih predpisih niso varovane (npr. označba obrata). Poleg tega pa ZVK sankcionira tudi uporabo tujega oznamenila, čeprav je upravičenec dal soglasje, vendar je zaradi tega nastala zmeda na trgu. Na ta način se varuje javni interes.

11.

Podkupovanje. Za dejanje nelojalne konkurence se šteje samo dajanje ali obljubljanje daril, ne pa njihovo jemanje.

1ž.

Uporaba zastopnika drugega podjetja. Konkurent brez dovoljenja principala ne sme uporabljati storitev trgovskega potnika in zastopnika (prokurista itd.)

13.

Premijski posli. Pri premijskih poslih se na kupca vpliva tako, da se mu da ali obljubi posebna nagrada. Ta nagrada se lahko izžreba ali pa tudi ne. Odločitev za nakup določenega blaga torej ne bo temeljila (samo) na kupčevem prepričanju o kvaliteti blaga, ampak (tudi) na nagradi oziroma njenem pričakovanju. Nagrada odvrta kupca od realne presoje ekonomske učinkovitosti nakupa. Prepovedana je le nagrada, ki po vrednosti občutneje presega vrednost blaga in storitve, s katero naj kupec pridobi možnost nagrade.

14.

Kršitev poslovne skrivnosti. ZVK kot dejanje nelojalne konkurence šteje tako pridobivanje poslovne skrivnosti kot tudi njeno izkoriščanje.

NEDOVOLJENA ŠPEKULACIJA

Pri nedovoljeni špekulaciji gre za ravnanje, ki zaradi svojega značaja (izkoriščanje nerednega stanja na trgu), zaradi svojega namena (neupravičena premoženjska korist) in zaradi svojih posledic (motnje na trgu, zvišanje cen) nasprotuje temeljnemu načelom tržnega prava. Zato velja za tak posel tudi najstrožja civilnopravna sankcija t.j. ničnost. V nekaterih primerih (pogodba o vezani prodaji, pri spremenjenih pogojih prodaje...) bo sankcija delna ničnost (le v tistem delu, ki je posledica nedovoljene špekulacije).

Prepoved špekulacije je izraz državnega interesa za normalno delovanje konkurence in varstva potrošnikov. ZVK zato nedovoljeno špekulacijo prepoveduje v 14. členu.

Zopet je nedovoljena špekulacija pravno tehnično definirana z generalno klavzulo, ki ima primarni pomen. Definicijo nedovoljene špekulacije sestavljajo trije elementi, ki morajo biti izpolnjeni, da gre za prepovedano dejanje.

1. Izkoriščanje nerednega položaja na trgu. Redno stanje na trgu je tisto, v katerem nobeno podjetje ne more uveljaviti neobičajnih prodajnih pogojev (kot neredno stanje ni mogoče obravnavati taka stanja ali spremembe, na katere morajo udeleženci normalno računati).
2. Namen dejanja je pridobitev neupravičene premoženjske koristi. Tu je treba gledati predvsem z vidika neupravičenosti koristi, kajti ob nerednem stanju na trgu bo iznajdljivo podjetje lahko na čisto pošten način prišlo do velikega dobička. To, kar zakon prepoveduje, je neupravičena korist, ki pa jo bo treba v vsakem primeru presoјati posamično.
3. Posledica dejanja so motnje na trgu in neupravičeno povečanje cen. Ni nujno, da motnje prizadenejo ves trg; zadošča že nek krog potrošnikov. Kot mogoča posledica špekulacije se (lahko) pojavlja neupravičeno povečanje cen. ZVK ne zahteva, da bi do posledic že prišlo. Zadošča že da dejanje "utegne" imeti take posledice.

Dejanje nedovoljene špekulacije je po svojih posledicah zelo podobno zlorabi prevladujočega položaja, čeprav ni nujno, da bi prevladujoči položaj povzročil nered na trgu. Če bi dejanje ustrezalo hkrati definiciji nedovoljene špekulacije in zlorabe nedovoljenega položaja, bo treba uporabiti pravila o steku.

Potrošnik lahko v mnogih primerih, ko je posredi nedovoljena špekulacija, poseže po civilnopravnem varstvu. Vendar pa je to varstvo v praksi malo učinkovito. Zato bo bolj učinkovita prijava organu tržne inšpekcije.

DUMPIŃSKI IN SUBVENCIONIRANI UVOZ

Dumping je cenovna diskriminacija med kupci na različnih trgih, kar je oblika neloyalne konkurence, zato je to poglavje tudi uvrščeno v ZVK. Vendar se 15. in 16. člen ZVK, ki urejata dumpinški in subvencionirani uvoz, razlikujeta od ostalih členov glede:

- načinov in postopkov pravnega varstva, saj običajno civilno tožbo ali gospodarski prestopok nadomesti posebni upravni postopek, ki je podoben carinskemu postopku,
- vrste in narave sankcij, ker je edina sankcija pri dumpinškemu in subvencioniranem uvozu dodatna zaščitna carina
- pristojnosti za vodenje postopkov in izrekanje ukrepov; to pristojnost si je pridržala Vlada RS, medtem ko v ostalih primerih vodi postopke Urad za varstvo konkurence.

Dumpinški uvoz je bil prvič z mednarodno pogodbo uzakonjen 1948 leta v Splošnem sporazumu o carinah in trgovini (GATT), ki je bil nato spremenjen in moderniziran. Danes pomeni mednarodnopravno podlago za oblikovanje protidumpinških zakonov Drugi protidumpinški kodeks, ki je bil v okviru tokijskega kroga sprejet 1979 leta.

V Sloveniji smo sicer takšna pravila imeli, saj je bila Jugoslavija podpisnica obeh kodeksov GATT-a. Do praktične uporabe teh predpisov pa nikoli ni prišlo, saj za

to ni bilo potrebe. Sedaj pa postaja ta materija še kako aktualna. Dejstvo je, da te problematike ni mogoče zajeti v nekaj členih, zato je ZVK postavil le temeljna pravila za uvajanje tovrstnih ukrepov, Vlado RS pa izrecno pooblastil za sprejetje predpisov, s katerimi bo podrobno urejen način in postopek za uporabo tovrstnih ukrepov.

Pri dumpinškem in subvencioniranem uvozu gre torej za dve obliki nekorektnega trgovanja. Za subvencioniran uvoz se šteje, če proizvajalcu del cene krije država in je zato na drugih trgih konkurenčnejši, pri dumpingu za takšno kritje nižje cene poskrbi proizvajalec sam.

Dumpinški uvoz

Ni vsak cenen uvoz tudi dumpinški uvoz, pomembno je, da je izvozna cena nižja od ti. normalne vrednosti. Za izračun normalne vrednosti se uporabljajo:

1. Kot primarna metoda se uporablja domicilna metoda, kjer se cena primerja s približno enakim domačim proizvodom.
2. Kot subsidiarne se uporabljajo:
  - primerljiva cena, po kateri se enak proizvod izvažava v kakšno tretjo državo,
  - konstruirana cena, ki se izračuna s seštevanjem proizvodnih in razumnih režijskih stroškov.

Da bi bile obe vrednosti (normalna vrednost in izvozna cena) tudi realno primerljivi, se morata nanašati vsaj na približno isto fazo v trgovanju, sicer je potrebno izvesti računске prilagoditve. Primerjavo med domačimi in izvoznimi cenami je treba opraviti na podlagi tovarniške cene, kjer je treba upoštevati vse kriterije, ki oblikujejo ceno.

Samo obstoj dejstva, da gre za dumpinški uvoz, še ne zadošča za uvedbo zaščitnega ukrepa; treba je dokazati, da tak proizvod povzroča škodo domači industriji ali pa jo vsaj ogroža in dokazati vzročno zvezo med dumpingom in škodo. Škoda se ugotavlja glede na celo industrijsko panogo, ne pa na posameznega proizvajalca, treba pa je tudi definirati isti proizvod. Škodo je mogoče dokazati tudi, če domače industrije tistega proizvoda še ni, pa je njen razvoj prav zaradi dumpinga znatno zavrt.

Edina sankcija, ki jo zakon predvideva v primeru dokazanega dumpinškega uvoza in škode, je posebna protidumpinška ali kompenzacijska carina. Ta carina se zaračunava poleg redne carine in sme znašati največ toliko, kolikor znaša ugotovljena stopnja dumpinga. ZVK sicer ni predvidel, vendar je po mednarodni praksi možno uvesti tudi začasno zaščitno carino, ki jo je možno naložiti že v postopku ugotavljanja dumpinga, vendar šele, ko se izkaže, da gre najverjetneje za dumping.

Postopek za ugotavljanje dejstev, ali gre za dumping ali ne, je sestavljen iz štirih faz:

1. Preverjanje predloga za uvedbo zaščitne carine.
- ž. Razpošiljanje vprašalnikov o ekonomskih podatkih izvoznikom, ki so obtoženi dumpinga in predstavnikom prizadete industrijske panoge.
3. Preverjanje podatkov z obiskom inšpektorjev.
4. Ustno zasliševanje oziroma obravnava.

Subvencioniran uvoz

Subvencioniran uvoz je v primeru, če je uvoženo blago deležno domače (državne podpore). Prepovedane so neposredne podpore za industrijske proizvode, medtem ko veljajo za druge vrste podpore (npr. podpore za prirname proizvode) milejša pravila.

Za škodo in potek postopka veljajo ista pravila in načela kot pri dumpingu.

UVOD V STATUSNO GOSPODARSKO PRAVO

POJEM IN RAZVOJ GOSPODARSKEGA PRAVA

Gospodarsko pravo se je razvilo kot pravo trgovcev, ki so zaradi specifik svoje dejavnosti začeli prestopati okvire klasične civilistike. Prvi zakon, ki je pravo trgovcev ločil od prava navadnih državljanov, je bil 1807 leta sprejeti francoski Code de Commerce. Od takrat naprej se je tudi v drugih državah začela dualizacija civilnega prava, kar pomeni, da je trgovinsko pravo posebej kodificirano. Dualizma ni v Republiki Sloveniji (unifikacijski sistem).

Pri opredeljevanju prava trgovcev imamo dva temeljna pristopa:

1. **subjektivni**, kjer gledamo, ali določene pravne norme uporablja le trgovec (trgovsko pravo);
2. **objektivni**, kjer je pomembna vsebina razmerij; določeni posli se smatrajo za trgovske, ne glede na to, kdo jih sklepa (trgovinsko pravo).

Pravo trgovcev se je kmalu začelo deliti na samostojne pravne discipline. Tako poznamo:

1. Trgovinsko pravo (Handeisrecht) je posebno pravo trgovcev. Predmet trgovinskega prava so predvsem obveznostni pravni posli. Tudi v okviru trgovinskega prava so se oblikovale posamezne samostojne pravne discipline kot so transportno, bančno, zavarovalno pravo, pravo industrijske lastnine itn.
2. Gospodarsko pravo (Wirtschaftsrecht) se ukvarja zlasti z organizacijo in nastopanjem gospodarskih subjektov na trgu in temu ustrezno funkcijo države.
3. Podjetniško pravo (Untemehmensrecht) je novejša pravna disciplina in se ukvarja s fenomenom podjetja kot družbene asociacije ljudi. Predvsem se ukvarja z definiranjem pojma podjetja in ne posega globlje v statusno pravo.
4. Pravo družb (Gesellshaftsrecht) se ukvarja s pravnim statusom družb ter z obligacijskimi kooperacijskimi razmerji. Tudi statusno gospodarsko pravo.

ZNAČILNOSTI SODOBNEGA GOSPODARSKEGA PRAVA

1. Kreativnost in medsebojna povezanost teorije in prakse.
2. Je most med civilnim, zasebnim in javnim pravom. Trgovci so namreč nosilci razvoja civilnega prava.
3. Razvijanje in utrjevanje pravnih institutov (ne razvija novih).
4. Vpetost v gospodarske tokove in zato stalne spremembe zakonodaje.
5. Intemacionalizacija in mednarodna unifikacija je na tem področju najmočnejša (unificira se v okviru EU, UNCITRAL, ECE, Mednarodne gospodarske zbornice s sedežem v Parizu, EFTA ...)
6. Enostavnost, dinamičnost, publiciteta, zaupanje, registracija in pravna urejenost (načela trgovinskega prava).

VIRI IN RAZVOJ GOSPODARSKEGA STATUSNEGA PRAVA

Najpomembnejši vir gospodarskega statusnega prava v Sloveniji je Zakon o gospodarskih družbah (ZGD), ki izhaja iz ustavne določbe, da je gospodarska pobuda svobodna. V ZGD so urejena vsa statusno pravna vprašanja. Poleg ZGD urejajo in konkretizirajo statusno pravna vprašanja gospodarskih subjektov še:

- Zakon o sodnem registru,
- Zakon o notariatu,
- Zakon o prisilni poravnavi, stečaju in likvidaciji (ZPSL)
- Zakon o revidiranju,
- Zakon o trgu vrednostnih papirjev,
- Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij

V Sloveniji se je statusno gospodarsko pravo razvijalo v skladu z družbenopolitično ureditvijo. Tako je do leta 1918 na naših tleh veljal avstrijski Trgovinski zakon, ki je urejal vse oblike gospodarskih družb. Tudi po prvi svetovni vojni je na naših tleh veljal isti zakon. Leta 1937 je bil sicer objavljen Trgovinski zakon za Kraljevino Jugoslavijo, ki pa ni bil nikoli sprejet.

Po drugi svetovni vojni je bilo v gospodarstvo uvedeno administrativno upravljanje z 1964 leta sprejetim Temeljnim zakonom o državnih gospodarskih podjetjih. Manjša liberalizacija se je pojavila leta 1963, 1976 pa je bil sprejet Zakon o združenem delu, ki je v slovenski gospodarski prostor uvedel TOZD-e in dogovorno ekonomijo. Tik pred razpadom Jugoslavije je bil leta 1989 sprejet Zakon o podjetjih, ki je dovolil podjetništvo, priznal tržni mehanizem in omogočil ustanavljanje vseh oblik gospodarskih družb. Ta zakon je bil zelo nedodelan.

PODJETJE IN DRUŽBA

Zgd prav tako kot tuja zakonodaja ne definira pojma podjetja, vendar bi lahko upoštevajoč temeljna izhodišča postavili tole definicijo podjetja:

Podjetje je generični pojem za skupek organiziranega premoženja, namenjenega za trajno opravljanje gospodarske dejavnosti prek trga, kateremu pravni red neposredno ali posredno prek njegovega nosilca (družbe) prizna status pravne osebe.

Podjetje po našem pravu ni pravna oseba. Za podjetje je iz **pravnega vidika** značilno, da je:

- družba njegova pojavna oblika,
- gospodarska enota,
- pravno, vsebinsko in prostorsko ločeno od lastnika,
- družbena skupina ljudi
- predmet v pravnem prometu
- sredstvo za doseg cilja

S funkcionalnega vidika je za podjetje značilno, da :

- ima organizirana materialna sredstva
- ima organizirano delo
- vrši dejavnost
- je trajno in plansko organizirano
- nastopa na trgu

Ustava RS zagotavlja svobodno gospodarsko pobudo. Ker je to možno uresničevati s podjetjem, govorimo o pravici do podjetja. Pravica do podjetja je pravica posameznika in je kazensko in civilnopravno varovana.

Podjetje je treba ločiti od obrata, ki se opredeljuje kot skupnost produkcijskih dejavnikov (sredstva in delavci). Prav tako je treba podjetje ločiti od podružnice, ki se opredeljuje kot obrat, ki je geografsko ločen od matične družbe in ima določeno poslovno samostojnost.

PODJETNIŠKE TEORIJE

1. Teorija namembnega premoženja opredeljuje podjetje kot organizirano premoženje, ki je ločeno od ostalega premoženja trgovca kot nosilca podjetništva in je namenjeno za doseganje določenega cilja.
2. Teorija o podjetju kot o posebnem premoženju trgovca. Razlika med to in prejšnjo teorijo je v tem, da tu posebno premoženje trgovca ni ločeno od ostalega, ampak je le njegov namen v uresničevanju ciljev lastnika.
3. Podjetje kot skupek dejavnosti, premoženja in gospodarskih možnosti. Bistvo te teorije je obstoj dejavnosti, od katere sta odvisna premoženje in gospodarske možnosti. Bistvena novost te teorije je poudarjanje nematerialnih dobrin.
4. Podjetje kot dejansko materialno dobro. Podjetje je ekonomsko in funkcionalno ločeno od osebnega premoženja trgovca, ne pa tudi pravno, zato ni pravni objekt in zaradi tega ne more biti v pravnem prometu.
5. Teorija posebne pravice nad podjetjem. Podjetje je posebna pravica nad podjetništvu namenjenim premoženjem kot materialni dobrini. Ker podjetje združuje materialne in osebne elemente, ima višjo vrednost kot njegovi posamezni deli.
6. Podjetje kot objekt stvarne pravice višjega reda. Podjetje je skupek vseh pravic in stvari, ki so združene v podjetju in je kot tak enota v pravnem prometu.
7. Podjetje kot skupnost premoženja in oseb. Podjetje je združevanje sredstev podjetnika in delavcev. Nihče nima prednosti, saj lahko le skupaj ustvarijo cilj.
8. Podjetje kot materialno dobro stvarnega prava. Izhaja iz dejstva, da je bistvo podjetja dejavnost. Vsi poslovni odnosi, položaj, ime, itn predstavlja določeno premoženjsko vrednost, na kateri ima lastnik stvarne pravice. Teorija skuša priznati nad podjetjem kvazi lastnino. Podjetje je torej premična stvar, ki prinaša plodove.

9. Teorija institucionalizacije. Podjetje kot gospodarski organizem se oblikuje v posebno institucijo, ki nastopa v upravnih, tehničnih in komercialnih odnosih kot institucionalizirana celota. Teorija poudarja zlasti ločenost interesov podjetja in nosilcev podjetništva.
10. Teorija podjetja kot interesne skupnosti. Podjetje je stičišče interesov nosilcev podjetništva, delavcev, države, upnikov, potrošnikov in poslovnih partnerjev.
11. Podjetje kot pravna oseba. Tu ne gre za pravno personifikacijo podjetja, ampak se podjetju priznajo določene pravne sposobnosti, da nastopa v pravnem prometu. S pravno oziroma fizično osebo se podjetje izenačuje le v določenih primerih.
12. Podjetje kot organizacija. Za organizacijo je bistveno, da je namenjena bolj ali manj določenemu cilju, proti kateremu je usmerjeno delovanje posameznih članov. Tako je tudi pri podjetju. Podjetje kot organizacija ima lahko tudi svoje lastne interese, ki se ločijo od interesov družbenikov ali družbe.

DRUŽBA IN PODJETJE

Podjetje je predmet družbe, pri čemer je podjetje premoženjska masa, družba pa pravna enota. Gospodarsko funkcijo družbe torej izvaja podjetje, pravno pa družba. Družba je nosilec podjetništva in zato je podjetje podrejeno družbi. Podjetje je objekt v pravnem prometu, družba pa subjekt.

Družba je skupnost oseb, ki so med seboj povezane s pravnim poslom, imajo skupne cilje in določeno organizacijo, v okviru katere posamezni člani delujejo. Gospodarske družbe so v skladu s 1. členom ZGD tiste družbe, ki:

- nastanejo na podlagi določenega pravnega posla,
- imajo status pravne osebe,
- so registrirane,
- imajo lastno organizacijo delovanja in upravljanja,
- opravljajo pridobitno dejavnost na trgu,
- imajo skupno delovanje družbenikov.

STATUSNO PRAVNE ZNAČILNOSTI GOSPODARSKIH DRUŽB

Statusno pravne značilnosti gospodarskih družb so tiste, po katerih se gospodarske družbe ločijo od drugih pravnih subjektov in imajo za pravni položaj družbe poseben pomen. Skupne so za vse gospodarske družbe in so naslednje:

- opravljanje dejavnosti,
- pravna osebnost in odgovornost za obveznosti,
- firma in sedež,
- zastopanje,
- registracija v sodnem registru,
- poslovna evidenca,
- sodelovanje delavcev pri upravljanju,
- poslovna skrivnost.

DEJAVNOST GOSPODARSKE DRUŽBE

Dejavnost je glavni ustvarjalni del za doseganje ciljev družbe in temeljna statusna značilnost družbe. Dejavnost so vsi posli, ki jih družba opravlja samostojno, organizirano in relativno trajno. Z rezultati dejavnosti družba nastopa na trgu in z

njimi uresničuje svoje cilje. Dejavnost je pravno opredeljen namen družbe. Je lahko pridobitna ali pa tudi ne.

DEJAVNOST IN DRUGI POSLI

V dejavnost družbe se ne štejejo dejavnosti, ki jih družba opravlja kot pomožne posle v zvezi z dejavnostjo. Take posle, ki sami po sebi ne spadajo med temeljno poslovanje družbe, so pa za družbo tudi pomembni, ZGD opredeljuje kot "druge posle". Zakonska opredelitev drugih poslov je relativnega značaja, ker je lahko nek posel za eno družbo "drug" posel, za drugo pa temeljna dejavnost.

Družba sme opravljati le posle v okviru dejavnosti, vpisane v sodni register. Obveznost vpisa dejavnosti v sodni register je prisilnega značaja in je kontrolnega pomena. Opravljanje gospodarske dejavnosti zunaj dejavnosti, vpisane v sodni register, je gospodarski prestop.

VELJAVNOST PRAVNIH POSLOV PRI PREKORAČENI DEJAVNOSTI (TEORIJA ULTRA VIRES)

ZGD zaradi pravne varnosti posebej ureja veljavnost pravnih poslov, ki jih sklene družba s tretjimi osebami, s katerimi prekorači v registru vpisano dejavnost. Za veljavnost takih poslov morata biti izpolnjena dva pogoja:

- da so takšni posli dovoljeni nasploh - **objektivni pogoj**,
- da tretja oseba ni vedela ali morala vedeti za prekoračitev - **subjektivni pogoj**.

Problem veljavnosti pravnih poslov pri prekoračitvi dejavnosti je bil v preteklosti predmet posebne teorije (ultra vires), po kateri sme gospodarski subjekt opravljati le tisto dejavnost, ki je vpisana v sodni register in za katero ima dovoljenje oz. koncesijo. V našem pravu je načelo ultra vires, kot ga je določil ZOR v 54. členu, odpravljeno.

DEJAVNOST IN CILJI DRUŽBE OZ. PODJETJA

Podjetje je skupek organiziranega premoženja, s katerim družba opravlja svojo dejavnost. V praksi pa lahko pride do razlike med cilji podjetja in cilji družbe. Pravo pozna le cilje družbe, ker je po temeljni zasnovi zakona družba pojavn oblika podjetja. Družba se lahko ustanovi zaradi vsakega z zakonom dovoljenega cilja.

Dejavnost kot sredstvo za doseganje ciljev družbe

Dejavnost je sredstvo za uresničitev cilja, ki je praviloma v ustvarjanju dobička. Cilji družbe imajo tudi pravno relevantnost, saj se lahko sklepi skupščine izpodbijajo, če so v nasprotju s cilji družbe. Poznamo več teorij o ciljih družbe:

- **normativna teorija** - cilji družbe so povezani z dejavnostjo družbe in oblikovanjem odločitev organov družbe;
- **teorija odločanja** - oblikovanje pravil za sprejemanje odločitev zagotavlja uresničevanje zastavljenih ciljev družbe;

- **teorija operacionalizacije družbenih ciljev** - katera dejanja so najbolj racionalna za uresničitev cilja.

Cilj družbe je generalni imperativ, ki se mora konkretizirati v dejavnosti in pooblastilih ter dejanjih družbenikov in organov družbe. V okviru družbe skuša vsak družbenik uresničiti svoj interes, ki ga je možno uresničiti le prek skupnega cilja. Družba je v bistvu oblika zbiranja kapitala. Združevanje v družbo je motivirano z omejevanjem podjetniškega rizika.

Dobiček kot temeljni cilj družbe

Skupni cilj je predpostavka za ustanovitev. Od cilja je odvisen tip družbe, položaj družbenikov in organizacija družbe. Pri ustanovitvi družbe mora biti podano soglasje družbenikov o cilju družbe. ZGD določa, da je gospodarska družba pravna oseba, ki opravlja pridobitno dejavnost. Cilj pridobitne dejavnosti je v pridobivanju dobička. Neuresničevanje tega cilja še ne pomeni razloga za prenehanje družbe. Individualni cilji (interesi) družbenikov so skupni do trenutka uresnitve skupnega cilja družbenikov. Tedaj se cilji individualizirajo v obliki izplačila dividende ali dela likvidacijske mase. Dejavnost družbe je v razmerju do cilja družbe sredstvo za njegovo uresničevanje.

PRAVNA OSEBNOST IN ODGOVORNOST ZA OBVEZNOSTI DRUŽBE

Poznamo dve obliki odgovornosti:

- **popolna odgovornost** - vsaka pravna oseba odgovarja za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem;
- **poroštvena odgovornost** - družbeniki odgovarjajo za obveznosti družbe.

Načelo popolne odgovornosti velja za vse vrste družb in podjetnika posameznika, medtem ko velja skupaj s popolno tudi poroštvena odgovornost za vse osebne družbe.

Odgovornost družbenikov je subsidiarna. Določila zakona o odgovornosti družbenikov so kogentne narave.

SPREGLED PRAVNE OSEBNOSTI IN PODKAPITALIZACIJA KOT PODLAGA ZA SPREGLED

Spregled pravne osebnosti odpravlja aktivne posledice načela, da kapitalaska družba sama izključno odgovarja za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem in načela, po katerem je premoženje članov ločeno od premoženja družbe. Sodna praksa je bila zato prisiljena odpraviti te posledice na podlagi načela pravičnosti in poštenosti, saj lahko z uporabo spregleda pravne osebnosti dobijo upniki poplačilo svojih terjatev neposredno od družbenikov, čeprav po zakonu ti družbeniki ne odgovarjajo za obveznosti družbe.

Za spregled pravne osebnosti je potrebno zlorabiti obliko pravne osebe in na ta način oškodovati upnike. Zloraba družbe je podana, če se z njo uresničujejo cilji, ki so za družbenike subjektivno prepovedani in če so družbeniki svojo družbo zlorabili za oškodovanje upnikov. Nanaša se na vsako dejanje družbenikov, s katerim se ti izognejo osebni odgovornosti za obveznosti in pri tem kot sredstvo uporabijo pravno osebnost družbe.

Odgovornost družbenikov temelji na načelu odškodninske odgovornosti, ocenjuje se z vidika zlorabe družbenika v razmerju do družbe in razmerju do upnika. Za uveljavljanje spregleda pravne osebnosti zadošča protipravno ravnanje s premoženjem pravne osebe. Spregled pravne osebnosti se uveljavlja v korist družbe na podlagi treh predpostavk:

1. objektivna - družbeniki so s svojim delovanjem zmanjšali premoženje družbe,
2. subjektivna - družbeniki so vedeli ali bi morali vedeti, da družba ne bo mogla poravnati svojih obveznosti do tretjih oseb,
3. realna - družba dejansko ni sposobna poravnati svojih obveznosti do tretjih oseb.

Podkapitalizacija je premoženjsko stanje družbe, ki onemogoča uresničevanje gospodarskih ciljev. Poznamo dve vrsti podkapitalizacije:

1. nominalna, kjer družba namesto svojega uporablja tuj kapital (kredite). Ta podkapitalizacija ni podlaga za spregled pravne osebnosti;
2. materialna, kjer gre za dejanski primanjkljaj sredstev za normalno poslovanje družbe. Taka podkapitalizacija pa je podlaga za spregled pravne osebnosti.

Družbeniki so odgovorni za obveznosti družbe, če so v svojo korist ali v korist druge osebe zmanjšali premoženje družbe in so vedeli ali bi morali vedeti, da ta ne bo sposobna poravnati svojih obveznosti do tretje osebe. Odgovornost je podana tudi, če družbeniki niso zagotovili dovolj premoženja za poslovanje družbe. Družbeniki se lahko ekskulpirajo, če dokažejo, da je podkapitalizacija nastala brez njihove krivde.

FIRMA IN SEDEŽ DRUŽBE

Firma je ime, s katerim družba posluje in je oblika individualizacije udeležencev na trgu. Prav tako je izraz pravne subjektivitete družbe, ki je nosilec pravic in obveznosti v pravnem prometu. Pri opravljanju gospodarske dejavnosti se družbe individualizirajo s firmo. Brez firme družba ne more nastati in se vpisati v sodni register. Firmo mora imeti vsaka družba ne glede na dejavnost. Ob trajnem uspešnem gospodarskem poslovanju se firma družbe spremeni v samostojno gospodarsko poslovno kategorijo, ki ima tudi svojo materialno vrednost.

NAČELA PRAVNE UREDITVE FIRME

1. Načelo obveznosti firme - vsaka družba mora imeti svojo v statutu določeno firmo.
2. Načelo vpisa - firma mora biti vpisana v sodni register.
3. Načelo obvezne uporabe - družba mora uporabljati v pravnem prometu firmo tako, kot je le-ta vpisana v register.
4. Načelo proste izbire - ustanovitelj lahko izbira in oblikuje firmo po lastni presoji, vendar v skladu z omejitvami, ki jih pozna zakon glede uporabe.
5. Načelo stvarnosti in resničnosti - v firmi mora biti označba dejavnosti, ki jo firma dejansko opravlja.
6. Načelo enotnosti - družbe, ki so med seboj povezane, uporabljajo v firmi skupne sestavine.

7. Načelo izključnosti nalaga vsaki družbi, da se njena firma jasno razlikuje od firm vseh drugih družb. Varstvo tega načela izvaja sodišče, ker lahko predlog za registracijo zavrne.

SESTAVINE FIRME

Obvezne sestavine. Označba dejavnosti je uresničevanje načela stvarnosti. V firmi mora biti označba, ki napotuje na dejavnost družbe. Če družba opravlja več dejavnosti, mora biti označeno tudi to. Označba je lahko v obliki opisa ali kombinacije besed. Dovoljeni so generični pojmi, ki na splošno opredeljujejo neko dejavnost, ne smejo pa biti ti generični pojmi presplošni. Bistveno je, da se po označbah v firmi določena družba loči od drugih družb. Navedba oblike družbe je prav tako obvezna vsebina firme. Vsaka firma mora namreč vsebovati obliko družbe (d.d., d.o.o.) To je pomembno zaradi pravne varnosti ter spoštovanja načela stvarnosti in resničnosti. Označba tihe družbe v firmi nosilca tihe družbe ni obvezna. Posebej je določeno, da mora v primeru dvojne družbe, katere komplementar je kapitalska družba, firma te družbe vsebovati celotno firmo komplementarja skupaj z označbo oblike družbe in označbo k.d. ali d.n.o.

Dodatne sestavine niso obvezne. V ime firme se lahko postavijo zato, da se na ta način ločijo firme med seboj. Zato ne smejo biti dodatne sestavine take, da bi spravile ali utegnile spraviti v zmoto glede vrste in obsega poslovanja družbe, prav tako pa ne smejo povzročiti zamenjave firme družbe s firmo ali z znakom razlikovanja druge osebe. Tako so varovane pravice industrijske lastnine. Na ustreznost dodatnih sestavin mora po uradni dolžnosti paziti registrsko sodišče.

Dodatne sestavine so lahko poljubne označbe, kot so npr. geografska imena, imena znanih osebnosti ali pa čisto fantazijska imena s kombinacijo črk in števil. Vendar zakon omejuje dodatne sestavine tako, da te ne smejo vsebovati imen ali znakov tujih držav ali mednarodnih organizacij, ne glede na to, ali so priznane ali ne, prav tako pa zakon prepoveduje uporabo besede Slovenija in njenih izpeljank. Besedo Slovenija in njene izpeljanke je mogoče uporabiti v firmi le z dovoljenjem Vlade RS. Analogno velja za lokalne skupnosti.

Ime ali del imena fizične osebe je mogoče vnesti, če:

- je oseba še živa, z njenim dovoljenjem,
- je oseba že umrla, pa morajo dovoljenje kumulativno dati njen zakonec, sorodniki do tretjega kolena, starši in ministrstvo, pristojno za upravo (to lahko izda dovoljenje samostojno, če ostalih upravičencev ni).

Zakon ureja tudi t.i. nedovoljene sestavine firme. Tako prepoveduje zakon v 13. členu nedovoljene sestavine z vidika varstva tržnih udeležencev, v 17. členu pa zakon vsebuje prepoved besed ali znakov, ki bi nasprotovali zakonu ali morali ali ki posnemajo uradne znake.

UPORABA, SPREMEMBA IN VARSTVO FIRME TER NAMERAVANA FIRMA IN SEDEŽ DRUŽBE

Uporaba firme konkretizira načeli obveznosti in obvezne uporabe firme. Vsaka družba mora uporabljati firmo tako, kot je vpisana v register. Družba lahko

uporablja skrajšano firmo, ki mora biti vpisana v registru in vsebuje vsaj sestavino, po kateri se firma družbe razlikuje od firm drugih družb in označbo, za kakšno družbo gre (19. člen ZGD). Sedež družbe ni sestavni del firme, mora pa biti naveden poleg firme, predvsem zaradi varnosti pravnega prometa. Firma mora biti v slovenskem jeziku; če je v tujem jeziku, se lahko uporablja le skupaj s slovenskim prevodom.

Če pride v sami družbi do sprememb (npr. lastnika, družbenika ...), zakon določa, da se sme družba prodati le skupaj s firmo. Če pride do spremembe družbenika, se njegovo ime lahko v firmi ohrani le z njegovim izrecnim soglasjem in z oznako bivši.

Zakon omogoča tudi zavarovanje bodoče družbe, ki še ni ustanovljena. Praviloma družbeniki zavarujejo fantazijski dodatek. Vsakdo lahko zahteva, da sodišče vpiše firmo v register. Sodišče je dolžno varovati to t.i. nameravano firmo eno leto, nato pa jo mora po uradni dolžnosti izbrisati iz registra.

Pri varstvu firme ločimo:

1. **javnopravno varstvo**, ki ga izvaja sodišče po uradni dolžnosti (zavrne vpis firme, ki se ne loči jasno od drugih firm - če več družb prihlasi sodišču enake firme, velja načelo prior tempore, potior iure),
2. **civilnopravno varstvo**, ki omogoča družbi, da v primeru podobnosti firm varuje svojo firmo v pravnem postopku.

Družba lahko zahteva:

- opustitev pozneje vpisane firme,
- izbris iz registra
- plačilo odškodnine
- objavo sodbe na stroške tožene stranke.

V postopku mora tožnik izkazati upravičen interes (npr. na trgu se srečujejo produkti obeh družb). Varstvo preneha po preteku treh let po vpisu firme, katere izbris se zahteva, v register. Varstvo firme je zagotovljeno tudi po ZVK. Uporaba tuje firme je gospodarski prestop.

Sedež družbe je kraj, ki je kot sedež družbe vpisan v register. Za sedež družbe je mogoče določiti:

- kraj, kjer družba opravlja svojo dejavnost ali
- kraj, kjer se pretežno vodijo posli družbe.

Zakon prepoveduje uporabo ti. fiktivnih sedežev. Družba lahko posluje tudi zunaj sedeža prek podružnic (podružnice niso pravne osebe). Sede je pomemben za opredelitev sodne pristojnosti (krajevne pristojnosti sodišč). Sedež je pomemben tudi za opredelitev tujih družb. Družba, ki ima sedež zunaj RS, se šteje kot tuja družba.

ZASTOPANJE IN PREDSTAVLJANJE DRUŽBE

Zastopanje je nujna sestavina družbe kot pravne osebe, saj lahko le prek zastopnika družba izjavi svojo voljo (družba po svoji naravi ne more izjaviti volje kot fizična oseba). Zastopanje je torej organsko konstitutivno povezano s pojmom družbe kot pravne osebe. Kadar gre za razmerje družbe navzven, govorimo o zastopanju, kadar pa gre za notranje zadeve, pa govorimo o predstavljanju.

Predstavnik družbe nastopa v imenu družbe pred pristojnimi državnimi organi v razmerjih, ki niso premoženjskopravne narave. Predstavnik ne more opravljati nobenih pravnih dejanj, opravlja lahko le določena dejanska opravila.

Pri zastopanju gre za opravljanje določenih storitev, ki povzročajo spremembe v pravni sferi zastopane osebe. Zastopanje delimo na direktno in indirektno zastopanje (glej civilno pravo). Neposredno zastopanje nadalje delimo na nujno in pogodbeno zastopanje.

ZASTOPANJE PO ZAKONU IN STATUTARNO ZASTOPANJE

Zastopniku po zakonu njegovo zastopno moč podeli zakon. Tako je za vsako statusno obliko gospodarske družbe določeno, kdo je njen zastopnik. Tako zakon določa, da zastopa:

- d.n.o. vsak družbenik
- k.d. komplementar
- t.d. nosilec tihe družbe
- d.d. uprava
- k.d.d. komplementar
- d.o.o. poslovodja

Pri statutarnem zastopanju statut družbe določi, da lahko poleg oseb, ki družbo zastopajo le po zakonu, družbo z omejenimi ali neomejenimi pooblastili zastopajo tudi druge osebe. Tako lahko statut omeji zakonsko določbo. Take osebe imajo podlago za zastopniško moč v statutu.

Statutarno zastopanje se lahko podeli glede na delovno mesto.

OMEJITEV ZAKONSKIH IN STATUTARNIH POOBLASTIL

Omejitev se lahko nanašajo na določen pravni posel ali vrednost pravnega posla. Tudi kolektivno zastopanje pomeni neke vrste omejitve. Pri kolektivnem zastopstvu je treba ločiti aktivno prevzemanje obveznosti, kjer morajo biti vsi člani soglasni in pasivno pridobivanje pravic, kjer ima pravne učinke tudi izjava, podana samo enemu članu.

Pooblastila zastopnika po zakonu ali statutarnega zastopnika morajo biti vpisana v sodni register. Za omejitve pooblastila, vpisana v sodni register, se šteje, da je nasprotna stranka zanje vedela.

ZASTOPNIK, POOBLAŠČENEC IN PROKURIST

Zastopnik ima pooblastilo po zakonu ali po aktu o ustanovitvi (izvirno pooblastilo). Zastopnik oblikuje in izjavlja voljo za družbo, ker je sama ni sposobna izjaviti.

Zastopnik lahko daje dvoje vrst pooblastil:

1. **generalno pooblastilo**, po katerem lahko pooblaščenec sklepa določene vrste pravnih dejanj,
2. **posebno pooblastilo**, po katerem lahko sklepa posamično določene pogodbe.

Zastopnik lahko pooblasti pooblaščenca le v okviru svojih pooblastil, pri tem pa ne more prenesti na pooblaščenca vseh pooblastil.

Pooblaščenec torej zastopa družbo na podlagi pooblastila, ki mu ga je dal zastopnik (izvedeno pooblastilo). Izraža voljo zastopnika in deluje v skladu z njegovimi navodili. Pravni posel, ki ga pooblaščenec sklene na podlagi ustnega pooblastila, ni veljaven, razen če ga pozneje odobri zastopnik.

Med pooblaščenca v širšem pomenu besede štejemo:

1 . Poslovnega pooblaščenca, ki ima vrsto generalnega pooblastila, zapisanega v sodnem registru. Lahko sklepa pogodbe in druge posle, običajne pri opravljanju poslovne dejavnosti družbe, vendar pa ne sme:

- sklepati pogodbe o odtujitvi in obremenitvi nepremičnin,
- prevzemati meničnih in poroštvenih obveznosti,
- najeti posojila,
- spustiti se v spor, razen, če nima za to posebnega pooblastila.

Poslovni pooblaščenec je vpisan v sodnem registru. Če je poslovno pooblastilo omejeno, omejitev učinkuje napram tretji osebi le, če je ta za to vedela ali bi morala vedeti.

ž. Pooblaščenec po zapositvi je delavec v podjetju družbe, kateremu je družba zaupala takšno delo in opravila, ki običajno obsegajo tudi pooblastilo za sklepanje nekaterih pogodb (npr. prodajalec, blagajnik ...) Obseg pooblastila določajo običaji. Morebitne omejitve pooblaščenca po zaposlitvi, ki niso v skladu z običaji, imajo le interni pomen.

Trgovski potnik je posebna vrsta pooblaščenca, ki sme zastopati družbo pri prodaji blaga, vendar nima pravice sklepati pogodb; lahko samo zbira naročila v fazi sklepanja pogodb.

Prokurist je pooblaščen za sklepanje vseh vrst pravnih poslov, ki so običajni pri opravljanju neke dejavnosti, razen za odsvajanje in obremenjevanje nepremičnin, za kar mora imeti prokurist posebno pooblastilo. Prokura je posebna oblika za zastopanje gospodarskih subjektov v prometu blaga in storitev. Prokurist ima načeloma širša pooblastila kot poslovni pooblaščenec, vendar to ni absolutno (poslovnega pooblaščenca se lahko pooblasti za vse zgoraj našteje pravne posle in je lahko njegov "delovni" obseg večji kot obseg prokurista). Prokuro lahko podeli vsaka družba (tudi podjetnik posameznik), s tem, da mora biti z aktom o ustanovitvi določen organ, ki podeli prokuro. Poznamo tudi skupno prokuro, kjer zakon izrecno določa, da tretja oseba veljavno izjavi voljo tudi enemu samemu prokuristu. Družba lahko imenuje prokurista tudi za podružnico, vendar mora biti v sodnem registru izrecno določeno, da gre za prokurista podružnice. Omejitve prokure nimajo učinka napram tretji osebi. Družba lahko kadarkoli prekliče prokuro. Prokure ni možno prenašati iz ene osebe na drugo.

SODNI REGISTER

Sodni register je javna knjiga, ki je na vpogled vsem zainteresiranim in vsebuje podatke o glavnih statusnih značilnostih vseh vpisanih subjektov in o dejstvih, ki

so pomembna za pravni promet. Gospodarske družbe z vpisom v sodni register dobijo status pravne osebe. V sodni register se ne vpisujejo podjetniki posamezniki. Ureja ga Zakon o sodnem registru.

NAČELA REGISTRskega PRAVA

1. Načelo obveznega vpisa - vsaka družba oz. drug pravni subjekt mora biti vpisan v sodni register.
2. Načelo javnosti - vsi podatki v sodnem registru so javni in vsakomur dostopni.
3. Načelo publicitete - vsa dejstva in podatki v sodnem registru so znani vsakomur.
4. Načelo zaupanja - ne more biti oškodovan tisti, ki se je v dobri veri zanesel na podatke iz sodnega registra.
5. Načelo ažurnosti - vsa novonastala dejstva in podatki morajo biti vpisani v sodni register v določenem roku.

ORGANIZIRANJE SODNEGA REGISTRA

Sodni register se vodi po sistemu registrskih vložkov za vsak subjekt vpisa posebej. Registrski vložek ima dva dela, aktivni del, v katerega se vlagajo registrski listi, ki vsebujejo zadnje podatke vpisa v sodni register in ustrezajo dejanskemu stanju, in pasivni del, v katerega se vlagajo listi iz prejšnjega aktivnega dela.

Poleg sodnega registra vodi sodišče tudi zbirko listin za vsak subjekt vpisa posebej. V zbirko listin se vlagajo listine, ki so podlaga za vpis v sodni register. Načelo javnosti za zbirko listin ne velja.

Sodni register vodi pristojno sodišče za vse subjekte, ki imajo sedež na območju tega sodišča (registrsko sodišče - okrožno sodišče). Vpis v sodni register se opravi na podlagi zahteve zainteresirane osebe in sodišče ne sme odreči vpisa, če vpis opravi pooblaščenca oseba in so priložene vse z zakonom predpisane listine (normativni sistem).

Izbris iz sodnega registra opravi sodišče, če ugotovi, da je vpis neutemeljen ali če to zahteva oseba, ki ima za to pravni interes (tožbo je treba vložiti v 30 dneh od dneva, ko je vložnik izvedel za razloge ničnosti in v 3 letih od vpisa).

VRSTE VPISOV, PODATKI, KI SE VPISUJEJO IN POSTOPEK VPISA V SODNI REGISTER

1. Poznamo različne vrste vpisov glede na njihov pomen in značaj:
2. Dokončni (konstitutivni) vpisi so tisti, na podlagi katerih nastane neka pravica ali dejstvo, ki brez vpisa ne bi mogla nastati. To so zlasti vpisi ustanovitve družb.
3. Pogojni (začasni) vpisi so tisti, ki se vpisujejo kot predznanbe v sodni register pogojno, ker pričakujejo nastanek nekega dejstva, s katerim bo pogojni vpis postal dokončen.
4. Obvestilni (deklaratorni) vpisi so tisti, ki se nanašajo na neko že obstoječe dejstvo ali pravico in ki nastanejo z vpisom javno.

V sodni register se vpisujejo podatki, kot to zahteva zakon. Pri vpisovanju posameznih subjektov ločimo vpis podatkov, ki so pomembni za status subjekta

(statusni vpisi) in vpis podatkov, ki so pomembni za posamezni subjekt pri nastopanju v pravnem prometu.

V sodni register se vpisuje zlasti:

- firma in sedež,
- dejavnost,
- pooblastila v pravnem prometu,
- vrste in obseg odgovornosti,
- imena pooblaščenec,
- ustanovitelji (sedež, odgovornost),
- podružnice (ime, kraj, pooblastila),
- sklepi o začetku in zaključku prisilne poravnave, likvidacije in stečaja.

Vsak subjekt vpisa dobi identifikacijsko številko, ki je enotna za vse njegove akte. Pri ustanoviteljih oz. družbenikih pa se vpiše tudi vrsta in obseg odgovornosti za obveznosti subjekta.

Postopek vpisa se začne z vložitvijo predloga upravičene osebe. Predlogu morajo biti priložene predpisane listine. O predlogu odloča sodni referent na prvi stopnji, pri d.d. in pri združitvah družb pa sodnik posameznik, ki odloča tudi o pritožbah zoper odločitve sodnega referenta. Sodišče izda odločbo v obliki sklepa ali odredbe. Postopek za vpis je hiter. Stroške postopka plača vsak udeleženec. Zakon izrecno prepoveduje, da bi načelo javnosti sodnega registra veljalo za posamezne podatke, ki so zapisani v centralni informacijski bazi sodnega registra. Tako nihče nima pravice dostopa do podatkov, ali je določena oseba ustanovitelj (družbenik) v subjektu vpisa in ali je določena oseba član uprave oz. nadzornega sveta. Izjemoma zakon dovoljuje dostop do teh podatkov upniku, državnim organom in pravni osebi za ugotovitev kršitve konkurenčne prepovedi.

POSLOVNE KNJIGE

Poslovna knjiga je zbirka sistematično urejenih in zapisanih podatkov o poslovnih postopkih in stanjih. Vodenje poslovnih knjig opredeljujemo kot računovodstvo.

Obstaja več knjigovodskih tehnik, danes prevladuje dvostavno knjigovodstvo (dvojica). Družbe morajo po zakonu sestavljati letna poročila, preko katerih se zainteresirani lahko seznanijo s poslovanjem družbe. Letno poročilo je sestavljeno iz računovodskega poročila (skupek podatkov iz poslovnih knjig) in poslovnega poročila (poročilo o poteku poslovanja).

Vsi izkazi in poslovna poročila morajo izkazovati resnično stanje premoženja družbe in poslovni izid družbe.

MAJHNE, SREDNJE IN VELIKE DRUŽBE

Metode in načini vodenja se razlikujejo glede na velikost družbe. Zakon razvršča družbe na srednje, majhne in velike, za uvrstitev v določeno grupo pa je treba izpolnjevati dva od treh pogojev. Tako velja:

1 . Majhne družbe imajo:

- največ 50 zaposlenih,
- do 1000 mio SIT čistih prihodkov od prodaje v zadnjem letu
- poprečno vrednost aktive do 500 mio SIT ob koncu poslovnega leta

2. Srednje velike družbe imajo:
  - največ 250 zaposlenih,
  - do 4000 mio SIT čistih prihodkov od prodaje v zadnjem letu
  - povprečno vrednost aktive do 2000 mio SIT,
3. Velike družbe imajo:
  - več kot 250 zaposlenih,
  - in niso ne majhne ne srednje družbe po prejšnjih kriterijih.

V vsakem primeru se kot velike družbe štejejo banke, zavarovalnice in povezane družbe.

ODGOVORNOST ZA POSLOVNE KNJIGE

Za pravočasno izdelavo in pravilnost odgovarja poslovodstvo družbe. Za pravilnost vodenja poslovnih knjig je zlasti pomembno revidiranje. Obvezna revizija je potrebna za vse velike in srednje d.d., velike d.o.o., povezane družbe in družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi. Revizija mora biti opravljena v 6 mesecih po preteku poslovnega leta. Revizor poda mnenje s pridržkom (negativno mnenje), mnenje brez pridržka (pozitivno mnenje), lahko pa mnenje tudi zavrne.

RAČUNOVODSKI IZKAZI IN POSLOVNA POROČILA – glej spremembe v zadnji noveli ZGD, 2001

Letno poročilo obsega računovodsko poročilo in poslovno poročilo, ki ga sestavlja poslovodstvo družbe. Poslovno poročilo vsebuje pojasnilo o premoženjsko finančnem položaju, o poslovni uspešnosti, o dosedanjem in nadaljnjem razvoju družbe ter podatke o izdajanju in odkupovanju lastnih delnic oziroma deležev.

Sestavni del računovodskega poročila so:

1. **Bilanca stanja**, ki je posebna razčlenitev podatkov o sredstvih in o obveznosti do virov sredstev. Bilanca izkazuje stalna sredstva (osnovna sredstva, dolgoročne finančne naložbe ...) in gibljiva sredstva (zaloge, terjatve, denar) Viri sredstev so tisti, ki so omogočili obstoj sredstev v družbi. Če so viri sredstev družbeniki, govorimo o kapitalu družbe, če pa so drugi subjekti, pa o dolgovih družbe.
2. **Izkaz uspeha** se imenuje tudi bilanca uspeha, v njem pa se izkažejo podatki o odhodkih in prihodkih. Izkazuje se tudi dobiček ali izguba pred in po obdavčenju.
3. **Izkaz uporabe dobička in izgube** nam pove, kako je družba ravnala s svojim dobičkom oz. kako je pokrila izgubo.
4. **Izkaz finančnih tokov** pokaže, kako se je "obračal denar".

K računovodskim poročilom štejemo tudi **računovodske izkaze**. To so podatki, ki se izkazujejo v bilanci stanja oziroma uspeha in ki izkazujejo finančne tokove. Med računovodske izkaze štejemo tudi priloge za pojasnjevanje bilančnih in drugih podatkov ter informacije o uporabljenih metodah računovodske obdelave.

Omeniti moramo te konsolidirane računovodske izkaze, ki so sestavljeni za večje število družb, ki so med seboj povezane. Zakon zahteva od povezanih družb, da vodijo takšne izkaze. Iz bilance stanja so izključene medsebojne terjatve in obveznosti med članicami povezane družbe, vendar pa morajo članice delati tudi svoje računovodske izkaze.

VREDNOTENJE POSTAVK V RAČUNOVODSKIH IZKAZIH

Temeljno načelo pri vrednotenju je načelo previdnosti, po katerem naj bi bila sredstva prikazana v najmanjši verjetni vrednosti, dolgovi pa v največji verjetni vrednosti.

Vrednotenju postavk v računovodskih izkazih je namenjena:

1. Obvezna letna inventura - popis sredstev, ki se opravi enkrat letno zaradi uskladitve dejanskega stanja s podatki v poslovnih knjigah.
2. Amortizacija - poseben sistem zagotavljanja finančnih sredstev za obnavljanje stvari. Družba amortizacijske stopnje določa sama v skladu z računovodskimi standardi.
3. Razporejanje dobička in kritja izgube - družba mora razdeliti čisti dobiček najkasneje v petih letih po sprejemu poročila in v istem časovnem obdobju tudi pokriti izgubo v breme tedanjih prihodkov.

Tuje valute se morajo vrednotiti po srednjem tečaju Banke Slovenije na dan, na katerega se nanaša bilanca stanja, plemenite kovine pa najmanj po ceni na svetovnem trgu. Stvari, terjatve, obveznosti in kapital (nedenama sredstva in obveznosti) se izkažejo na koncu poslovnega leta po njihovi realni vrednosti.

Finančno poslovanje se opravlja v skladu s finančnimi standardi in načeli, ki jih določi z zakonom pooblaščen organizacija (Inštitut za revizijo), kateri morajo družbe predložiti tudi računovodske izkaze v določenem roku. Podatki o finančnem poslovanju družbe, ki se predložijo Inštitutu za revizijo, niso poslovna skrivnost in so zato dostopni vsakomur.

SODELOVANJE DELAVCEV PRI UPRAVLJANJU

Delavci so se skozi zgodovino neprestano trudili, da bi bolj ali manj sodelovali pri upravljanju gospodarskih družb. Temeljna ideja, ki danes prevladuje v Evropi, je, da naj bi delavci sodelovali pri upravljanju zlasti z aktivnim sodelovanjem v nadzornem svetu ali upravi.

Pravica do sodelovanja delavcev pri upravljanju je v Sloveniji ustavna kategorija, saj je zahteva po zakonski ureditvi zapisana v 75. členu URS. Ta določba se konkretizira z Zakonom o sodelovanju delavcev pri upravljanju (ZSDU).

Sodelovanje delavcev pri upravljanju pomeni pravico delavcev do:

- pobude in odgovora na pobudo,
- obveščeniosti,
- dajanja mnenj ter predlogov in zahtevati odgovor nanje,
- skupnega posvetovanja z upravljavci,
- soodločanja

- pravice zadržanja odločitve delodajalca, kadar to določa zakon

Delavci lahko svoje pravice uresničujejo individualno in kolektivno. Če hočejo delavci sodelovati, se morajo organizirati kot kolektivna skupnost delavcev. Delavci v družbi z manj kot 20 delavci pravico do sodelovanja izvršujejo preko delavskega zaupnika, ki ima enake pravice, obveznosti in odgovornosti kot svet delavcev, ki ga poznamo pri družbah z večjim številom zaposlenih. Zakon določa minimalno število članov sveta delavcev. Mandat članov sveta delavcev traja 4 leta z možnostjo ponovne izvolitve. Aktivno volilno pravico imajo vsi delavci, ki so v družbi več kot 6 mesecev, pasivno volilno pravico pa vsi, ki so zaposleni minimalno 12 mesecev. Vodilno osebje v družbi in njihovi družinski člani nimajo volilne pravice.

Člani sveta delavcev se izvolijo s tajnim in neposrednim glasovanjem, vsak delavec ima en glas. Volitve vodi volilna komisija. O glasovanju se izda poseben zapisnik. Volitve so veljavne, če se jih je udeležilo več kot polovica delavcev. Če dva kandidata dobita enako število glasov, je izvoljen tisti, ki ima daljšo delovno dobo v družbi. Svet delavcev si način dela uredi s poslovníkom.

Delavcu preneha članstvo v svetu delavcev, če:

- umre,
- mu poteče mandat,
- izgubi pravico biti voljen v svet delavcev,
- je odpoklican,
- je odstopil,
- mu je prenehalo delovno razmerje v družbi.

Nujne stroške za delo sveta delavcev mora zagotoviti družba. Člani delavskega sveta imajo določeno imuniteto pred razporeditvijo na drugo delovno mesto in pred uvrstitvijo med presežke. Člani sveta delavcev morajo varovati poslovno skrivnost družbe.

Svet delavcev skrbi, da se izvajajo zakoni, predpisi in kolektivna pogodba, sprejema pobude in predloge delavcev in od delodajalca lahko zahteva vpogled v dokumentacijo. Tudi kadar gre za statusne spremembe in bistvena kadrovska vprašanja, se mora delodajalec posvetovati s svetom delavcev. Določene odločitve lahko delodajalec sprejme samo s soglasjem sveta delavcev.

Spore med delavci in delodajalci rešuje posebna arbitražna. Ta je praviloma priložnostna, lahko pa se ustanovi za stalno. Arbitražna odloča z večino glasov. Odločitev arbitraže nadomešča dogovor med svetom delavcev in delodajalcem.

V povezanih družbah se ustanovi svet delavcev, v katerem sodelujejo predstavniki vseh povezanih družb.

Svet delavcev ima pravico sklicati zbor delavcev, ki ga sestavljajo vsi zaposleni v družbi razen vodilnega osebja. Med delovnim časom se lahko sklicuje le enkrat letno, direktor pa mora biti obveščen o sklicu zbora delavcev.

SODELOVANJE DELAVCEV V ORGANIH DRUŽBE

Najučinkovitejše sodelovanje je, če delavci sodelujejo v nadzornem svetu ali v upravi družbe. Po zakonu morajo delavci sodelovati v nadzornem svetu, če je ta oblikovan in so se delavci organizirali za kolektivno uresničevanje sodelovanja pri

upravljanju. Število predstavnikov določa statut d.d. ali družbena pogodba v d.o.o. (minimalno število določi zakon).

V družbah z nad 500 delavci imajo delavci delavskega direktorja. Predlaga ga svet delavcev, imenuje ga organ družbe (nadzorni svet ali skupščina). Zastopa ter predstavlja interese delavcev glede kadrovskih in socialnih vprašanj v upravi družbe.

POSLOVNA SKRIVNOST

Pri opredeljevanju pojma poslovna skrivnost imamo v teoriji dva pristopa:

1. Zakonska opredelitev poslovne skrivnosti, po kateri se štejejo za poslovno skrivnost vsi podatki, za katere tako določi družba s pisnim sklepom. Ne glede na to, ali so določeni podatki opredeljeni kot poslovna skrivnost, pa se kot poslovna skrivnost štejejo podatki, za katere je očitno, da bi nastala občutna škoda, če bi zanje izvedela nepooblaščen oseba. Za poslovno skrivnost je nujno, da gre za podatke, za katere ve omejen krog ljudi. Podatki morajo biti pridobljeni legalno. Predmet poslovne skrivnosti je lahko le neko dejstvo, ne pa domneva.
2. Interna opredelitev pravi, da je poslovno skrivnost možno opredeliti kot materialne in imaterialne stvaritve, katere ni treba poznati tistim, ki teh stvaritev pri svojem delu ne potrebujejo.

Krog ljudi, na katere se nanaša zakonska dolžnost varovanja poslovne skrivnosti lahko delimo na dve skupini:

1. Družbeniki, delavci, člani organov in druge osebe, ki so znotraj družbe in za družbo opravljajo delo na podlagi civilnopravnih pogodb,
2. Prav tako pa so dolžne varovati poslovno skrivnost osebe zunaj družbe, ki na kakršenkoli način zvejo za podatek, ki je predmet poslovne skrivnosti in vejo ali pa bi po naravi podatka morale vedeti, da gre za poslovno skrivnost. Z razširitvijo dolžnosti varovanja poslovne skrivnosti na osebe zunaj družbe se preprečuje gospodarsko vohunstvo.

Posebna oblika varovanja poslovne skrivnosti so tudi ti. notranje informacije. Te lahko pridobijo delničarji oz. lastniki poslovnih deležev, člani nadzornega sveta ter osebe, ki so zaposlene pri pravni osebi in to lahko izkoristijo za pridobitev koristi na drugem področju. Oseba, ki je pridobila notranje informacije, ne sme teh informacij razkrivati tretjim osebam ali priporočati tretjim osebam nakup ali prodajo vrednostnih papirjev.

PREPOVED KONKURENCE

Krog subjektov, na katerega se nanaša prepoved konkurence, je ožji kot pri varovanju poslovne skrivnosti. Tako morajo spoštovati prepoved konkurence:

- družbeniki d.n.o.,
- komplementarji k.d.,
- družbeniki in poslovodje d.o.o.,
- člani uprave in nadzornega sveta d.d.,
- člani GIZ, če je tako določeno v aktu o ustanovitvi.

Te osebe ne smejo sodelovati v drugi družbi kot delavci ali kot s.p., če bi bila dejavnost, ki bi jo opravljali v drugem podjetju, v konkurenčnem razmerju z dejavnostjo njihove družbe. To je zakonska prepoved, ki pa se lahko razširi.

Zakonska prepoved velja za obdobje, ko imajo te osebe lastnost družbenika, delničarja... Akt o ustanovitvi določa, da lahko konkurenčna prepoved traja tudi po prenehanju razmerja, vendar največ dve leti. Družbena pogodba lahko ureja konkurenčno prepoved za različne družbe različno, lahko je omejena le na določene posle, po zakonu pa velja za vse enako. Konkurenčna prepoved velja tudi v postopkih likvidacije.

Sankcija za kršitev prepovedi konkurence je:

- plačilo odškodnine,
- prepustitev poslov družbi,
- prenos koristi iz poslov na družbo,
- odstop pravice do odškodnine družbi,
- odpoved družbene pogodbe.

SAMOSTOJNI PODJETNIK POSAMEZNIK

Samostojni podjetnik je fizična oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost kot svojo izključno dejavnost. Bistveno je, da je ukvarjanje z gospodarsko dejavnostjo reden poklic podjetnika in da se mora ukvarjati s pridobitno dejavnostjo zaradi pridobivanja dobička.

Samostojni podjetnik organizira svoja sredstva v posebnem obratu ali podjetju, ne da bi pri tem ustanovil družbo. Lahko se ukvarja tudi z obrtno dejavnostjo. V pravnem prometu mora nastopati s kratico s.p. Podjetnik ne potrebuje posebnega kapitala za začetek opravljanja dejavnosti. Dejavnost začne opravljati na podlagi priglasitve organu, pristojnemu za javne prihodke. Če ima več kot 50 zaposlenih ali nameni za opravljanje gospodarske dejavnosti več kot 100 mio SIT, oziroma če ustvarja letne prihodke nad 200 mio SIT, mora registrirati svojo dejavnost v sodnem registru enako kot družbe.

Za pridobitev pravice opravljanja dejavnosti podjetnika velja normativni sistem. Način in postopek priglasitve predpisuje minister za gospodarske dejavnosti.

Priglasitev mora biti pisna in vsebovati podatke o:

- označbi obrata,
- sedežu,
- imenu podjetnika,
- prebivališču podjetnika.

Podjetnik mora izjaviti, da izpolnjuje pogoje za opravljanje dejavnosti, če opravlja dejavnost, za katero zakon zahteva izpolnjevanje posebnih pogojev.

NASTOPANJE V PRAVNEM PROMETU

Podjetnik mora v pravnem prometu nastopati:

- s svojo firmo,
- z označbo dejavnosti,
- z navedbo prebivališča,
- z oznako s.p.

Podjetnik ni pravna oseba, omenjeno označevanje nima pravne narave firme, vendar je funkcija označevanja enaka kot pri firmi družbe. Zakon dovoljuje uporabo fantazijskega dodatka, ki podjetnikov obrat podrobno označuje. Podatki iz njegove priglasiitve so javni (uporabljajo se načela registrskega prava).

Podjetnik je samostojno neposredno odgovoren - odgovarja za obveznosti z vsem svojim premoženjem. Vse obveznosti, ki jih v pravnem prometu prevzame podjetnik posameznik (razen osebnih obveznosti in obveznosti njegovih družinskih članov), so obveznosti iz poslovnega obrata.

Podjetnik lahko podeli prokuro, ki preneha s smrtjo ali izgubo poslovne sposobnosti podjetnika. Podjetnik ne more biti družbenik v osebni družbi, lahko pa je družbenik v kapitalski družbi. Lahko sklepa podjetniške pogodbe (pogodbe o vodenju poslov, pogodbe o obvladovanju ...) Lahko se obveže, da svoj dobiček združi z dobičkom drugim družb, da bi se delil skupni dobiček (profitna skupnost). Lahko je član GIZ zaradi pospeševanja pridobitne dejavnosti.

Če hoče samostojni podjetnik prenehati s svojo dejavnostjo, mora:

- 3 mesece pred prenehanjem to objaviti v sredstvih javnega obveščanja,
- prenehanje prigrasiti organu za javne prihodke,
- razrešiti vprašanja z upniki, dolžniki in delavci.

DRUŽBA Z NEOMEJENO ODGOVORNOSTJO

D.n.o. je osebna družba. Po ZGD so glavne značilnosti d.n.o.:

- da je družba,
- da je vzajemno pogodbeno združenje najmanj dveh oseb, (pravnih ah fizičnih)
- da družbeniki odgovarjajo za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem.

D.n.o. ima status pravne osebe, ki ga dobi z vpisom v register. Firma d.n.o. mora vsebovati priimek vsaj enega družbenika z navedbo, da je družbenikov več, in označbo d.n.o. (npr. MIHA KMET & DRUGI, TRGOVINA NA DROBNO, D.N.O). Kot gospodarska družba se šteje samo, če opravlja pridobitno dejavnost. Za ustanovitev družbe ni potrebno zagotoviti nobenih posebnih denarnih sredstev. Po svoji naravi je kooperativna asociacija.

V času gospodarskih kriz je oblika d.n.o. relativno nevarna. Ustanovitev družbe je enostavna. Pogoj za učinkovito delovanje takšne družbe je medsebojno zaupanje. Primerna je za opravljanje gospodarske dejavnosti manjšega obsega. Veliko takšnih družb zagotavlja zdrava in poštena tržna razmerja. Slabost d.n.o. je v strogi osebni odgovornosti in v zaprtosti družbe.

Za to družbo se uporabljajo določila o civilnopravni družbeni pogodbi za vsa vprašanja, ki niso urejena v ZGD. Glej OZ.

USTANOVITEV D.N.O.

D.n.o. se lahko ustanovi s:

- pogodbo med družbeniki,
- statusnim preoblikovanjem drugih družb v d.n.o.

Za ustanovitev d.n.o velja normativni sistem. Vsebina družbene pogodbe mora biti pisna. Zakon ne določi vsebine družbene pogodbe.

ZGD določa vsebino prijave za vpis v register:

- firmo in sedež družbe,
- dejavnost družbe,
- višino in vrsto vložkov (če so dogovorjeni),
- imena in prebivališča družbenikov,
- druga vprašanja v zvezi z notranjimi razmerji.

Za oblikovanje družbene pogodbe velja načelo pogodbene svobode pri urejanju medsebojnih razmerij med družbeniki. Zakon ne vsebuje kogentnih norm. To pa ne velja v razmerju do tretjih oseb, kjer zakon zaradi varstva pravnega prometa vsebuje prisilne določbe.

Družba se lahko ustanovi samo po postopku enkratnega oz. simultanega ustanavljanja. To ne izključuje možnosti priključitve novega družbenika.

Družbena pogodba je gospodarska, konsenzualna pogodba. Pri fizičnih osebah ni nujno, da so poslovno sposobne; vseeno so lahko družbeniki d.n.o.

D.n.o. se ustanovi s pogodbo med družbeniki, status pravne osebe pa dobi z vpisom v sodni register.

Zakon daje veliko svobodo družbenikom o višini in vrsti prispevka, ki ga vložijo v družbo. To določi družbena pogodba. Če družbena pogodba ne določi drugače, so dolžni vpisati enake zneske. Obveznosti proti družbi mora družbenik izpolnjevati v skladu z družbeno pogodbo. Če družbenik ne plača vložka pravočasno, ali če denarja, prejetega za družbo, ne izroči pravočasno družbeni blagajni ali neupravičeno uporabi denar družbe, je poleg dolga dolžan plačati tudi zamudne obresti. Ta določba zakona je kogentne narave.

V d.n.o. ne velja načelo ločevanja dajalca kapitala od nosilca funkcije upravljanja. Družba je nosilec lastninskih pravic nad vloženimi sredstvi, družbeniki pa imajo določena upravičenja v družbi. Za terjatve družbenikov do družbe se uporablja actio pro socio. Aktivno legitimiran je vsak družbenik.

Družba mora biti vpisana v sodni register. Vpis je konstitutivnega značaja. Vpis se opravi na podlagi prijave za vpis v register. Vpis v register morajo prijaviti vsi družbeniki, saj so po zakonu vsi upravičeni voditi posle družbe. Družbeniki lahko vložijo prijavo po zastopniku ali pooblaščenca.

PRAVNA RAZMERJA MED DRUŽBENIKI

Družbeniki v okviru pogodbene svobode prosto urejajo medsebojna pravna razmerja. Zakon se uporablja le subsidiarno.

Razmerja temeljijo na načelih:

1. Načelo enakega obravnavanja družbenikov pravi, da morajo biti vsi družbeniki enakovredni, upošteva pa razliko v temeljnih izhodiščih, kot so različna višina vložka in pa različen obseg upravičenj pri vodenju in zastopanju družbe. Zakon izhaja iz temeljne ideje, da naj bi bili družbeniki v vseh razmerjih enaki, saj pravi, da vsi družbeniki plačajo enake vložke (če ni določeno drugače), vsi so dolžni in upravičeni voditi družbo, soglasno imenujejo prokurista...
2. Načelo skrbnega ravnanja pravi, da mora vsak družbenik izpolnjevati prevzete obveznosti s skrbnostjo kot v lastnih zadevah. To je najvišji pravni standard, ki ga morajo zagotoviti družbeniki. Kršitev tega načela ima za posledico odškodninsko odgovornost. Za odškodninsko odgovornost morajo biti izpolnjene štiri predpostavke:
  - družbenik mora ravnati protipravno,
  - družbi mora nastati škoda,
  - obstajati mora vzročna zveza,
  - na strani družbenika mora obstajati odgovornost
 Družbenik odgovarja za škodo le, če jo povzroči namerno ali iz malomarnosti.
3. Konkurenčna prepoved ima v zakonu podlago v obliki generalne klavzule. Družbeniki d.n.o. sicer ne smejo:
  - sodelovati kot družbeniki v drugi d.n.o.,
  - sodelovati kot prokuristi v katerikoli družbi,
  - opravljati konkurenčne dejavnosti kot s.p.
 Določba zakona ni prisilnega značaja, saj drugi družbeniki odločajo o uveljavljanju zahtevkov zaradi kršitve konkurenčne prepovedi. Družbena pogodba lahko določi, da konkurenčna prepoved velja tudi največ dve leti po izstopu iz družbe.
4. Načelo skupnega vodenja poslov. Po zakonu je d.n.o. oblika družbe, ki "pripada" vsem družbenikom. Vodenje poslov pomeni organiziranje poslov, s katerimi se uresničujejo skupni cilji.
5. Načelo medsebojnega nadzora. Medsebojni nadzor opravlja vsak družbenik osebno. Načelo se uresničuje s pravico do obveščanja in pravico do vpogleda v poslovne knjige. Ta pravica je zakonska in je s statutom ni mogoče izključiti. Nadzorna pravica je osebna pravica in je zato ni mogoče prenesti. Izvajajo jo vsi družbeniki, ne glede na to, ali so vključeni v vodenje poslov.
6. Sorazmerna razdelitev dobička in izgube. Družbena pogodba določa, ali in kakšne vložke morajo družbeniki plačati v družbo. Če ni drugače dogovorjeno, velja načelo enakih vložkov in s tem tudi enako sodelovanje pri vodenju poslov in enak položaj družbenikov pri delitvi dobička in izgube. Določbe o kapitalskih razmerjih niso prisilne narave. Za potrebe odločanja o razdelitvi dobička je treba najprej ugotoviti rezultat poslovanja, ki se izkaže v letnem računovodskem izkazu. Družba na koncu leta izdela bilanco stanja in izkaz uspeha. Delež dobička, ki pripada posameznemu družbeniku, se pri d.n.o. na podlagi samega zakona pripiše kapitalskemu deležu družbenika. Obstoj negativnega kapitalskega deleža je možen zato, ker družbenik ni dolžan zvišati ali dopolniti izgubo zmanjšanega vložka (v družbeni pogodbi je lahko dogovorjeno drugače). Če imajo družbeniki pozitiven kapitalski delež, pripada družbeniku določen delež v družbi, ki ga dobi v primeru likvidacije. Vrednost deleža se presoja po bilančnih podatkih. Delež iz dobička se pripiše kapitalskemu deležu po posebnem postopku:
  - od skupnega dobička se vsakemu družbeniku dodeli 5 % njegovega kapitalskega deleža (če dobiček ne dosega 5 %, se delež sorazmerno zmanjša za ta %)
  - preostali dobiček se deli po enakih delih (načelo enakosti).

Enak postopek velja pri pokrivanju izgube, postopek zmanjševanja pa je enak postopku zviševanja deležev (načelo sorazmernosti do 5 %, naprej načelo enakosti). Družbeniki lahko določila o enaki razdelitvi presežnega dobička (izgube) določijo tudi drugače (načelo pogodbene svobode), če so deleži različni in je delovni prispevek družbenikov različen.

7. Razpolaganje z deležem. Zakon daje pravico vsakemu družbeniku, da razpolaga s 5% v preteklem letu ugotovljenega kapitalskega deleža. S tem deležem lahko družbenik prosto razpolaga (t.j. za to ne potrebuje soglasja ostalih), vendar pa ne takrat, ko bi bilo to očitno škodljivo za družbo. Če je bil v preteklem letu njegov delež povečan tudi z deležem dobička, ki presega 5 % vrednosti njegovega deleža, lahko razpolaga tudi s tem deležem. Če je v poslovnih knjigah izkazan negativni delež, družbenik ne more dvigati nobenega denarja iz skupne blagajne. Družbeniki, ki za družbo opravljajo določene posle, so lahko posebej nagrajani pri delitvi dobička.

PRAVNA RAZMERJA DRUŽBENIKOV DO TRETJIH OSEB

Ta so bolj kognitivno urejena. Temeljno načelo pogodbene svobode je pri razmerju družbenikov do tretjih oseb omejeno predvsem zaradi varovanja teh oseb. Zakon ne ureja pravnih razmerij družbe do tretjih oseb, temveč ureja pravna razmerja med družbeniki, ki vstopajo v pravna razmerja kot organi družbe, in tretjimi osebami.

Med pravna razmerja družbenikov do tretjih oseb štejemo razen pogodbeno obligacijskih tudi odškodninska in deliktna razmerja v smislu odgovornosti za prekrške in za kazniva dejanja.

Zastopanje družbe

Zastopniki družbe so po samem zakonu družbeniki, razen če z družbeno pogodbo posamezni družbenik ni izvzet iz zastopanja. Pravica do zastopanja je zakonska in članska pravica vsakega družbenika. Lahko je ta pravica posameznemu družbeniku omejena (npr. lahko zastopa družbo samo v določenih pravnih razmerjih) ali odvzeta (npr. na podlagi sodne odločbe, če obstaja utemeljen razlog).

Po zakonu vsak družbenik zastopa družbo sam in neomejeno. Družbena pogodba lahko določi, da se izvaja pravica do zastopanja družbe kolektivno (pasivno in aktivno) ali da družbeniki pooblastijo za zastopanje posameznega družbenika. Ta tega pooblastila ne more prenesti naprej, razen če mu ni to izrecno dovoljeno.

Vsak poseg družbene pogodbe v sfero pravice do zastopanja mora biti v družbeni pogodbi natančno opredeljen in vpisan v sodni register. Vpis morajo opraviti vsi družbeniki.

Odgovornost družbenikov za obveznosti družbe

Obveznosti družbe so obveznosti iz pravnih razmerij, ki so nastale na podlagi sklenjenih pravnih poslov, povzročene škode ali kršitve zakonskih in drugih predpisov. D.n.o. odgovarja (kot vse družbe) za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem.

Za obveznosti družbe pa subsidiarno odgovarjajo tudi vsi družbeniki z vsem svojim premoženjem. Z družbeno pogodbo določil o subsidiarni odgovornosti ni mogoče spreminjati. Subsidiarno odgovornost družbenikov lahko primerjamo s poroštvom, kjer ima družba položaj glavnega, družbenik pa poroštvenega dolžnika. Če družba ne izpolni obveznosti na upnikovo pisno zahtevo, lahko upnik uveljavlja izpolnitev obveznosti od kateregakoli družbenika ali od vseh družbenikov skupaj. Vsi družbeniki odgovarjajo solidarno, če družba na upnikovo pisno zahtevo ne izpolni obveznosti (izpolnitvena teorija). Če družbenik ne more izpolniti obveznosti družbe (tudi ni dolžan izpolniti pri nedenamih obveznostih), je dolžan povrniti upniku vrednost neizpolnjene obveznosti (teorija odgovornosti).

Določila zakona o osebni odgovornosti družbenikov so torej kogentne narave. Morebitni drugačni dogovor je brez pravnega učinka. Družbenikova obveznost je odvisna od obveznosti družbe, saj lahko družbenik uveljavlja vse ugovore in pobotanja, kot bi jih lahko uveljavljala družba, hkrati pa lahko napram upniku uveljavlja tudi svoje lastne ugovore in pobote. Ugovori in poboti se ne smejo nanašati na osebne okoliščine (npr. pravica do življenjskega minimuma). Temeljni ugovor je ugovor zaporedja (*beneficium ordinis*) in pobotni ugovor.

Kogentno je določeno tudi vračanje posojil, ki jih je družbenik dal družbi namesto lastnega kapitala, čeprav bi ji le tega moral zagotoviti. Na ta način poskuša družbenik izigrati upnike, saj bi v primeru stečaja imel položaj upnika, ne pa dolžnika. Takšna posojila se v primeru stečaja štejejo za premoženje družbe. Podobno velja tudi, ko družbenik nastopa kot porok za posojilo, ki ga je tretja oseba dala družbi - le če so družbeniki kapitalske družbe.

Družbenik, ki vstopi v že obstoječo družbo, odgovarja tako kot drugi družbeniki za obveznosti, prevzete pred njegovim pristopom, ne glede na to, ali je za obveznosti vedel ali ne. Status družbenika pridobi z vpisom v register. Ko družbeniku preneha članstvo, odgovarja za obveznosti družbe, ki so nastale do objave vpisa prenehanja članstva.

Če so družbeniki d.n.o. le kapitalske družbe, so te pri plačilni nesposobnosti ali prezadolženosti družbe po zakonu dolžne (kar ni običajno) predlagati začetek stečajnega postopka ali prisilne poravnave. Ta dolžnost ima namen opozoriti upnike, da so njihove terjatve lahko ogrožene, hkrati pa to pomeni tudi prenos družbe pod nadzor sodišča. Postopek so dolžni predlagati vsi družbeniki, ki zastopajo družbo (v likvidacijskem postopku je to likvidacijski upravitelj). Rok za vložitev predloga je 3 tedne po nastanku tega dejstva.

Zakon prepoveduje izvrševanje kakršnihkoli izplačil, razen tistih, ki so v skladu s skrbnim in poštenim ravnanjem. Sankcija za opustitev tega dolžnostnega ravnanja je odškodnina. Določbe o odškodninski odgovornosti so prisilne narave. Nasproti upnikom družbeniki odgovarjajo solidarno.

IZLOČITEV DRUŽBENIKA

Izločitev družbenika je splošen generični pojem za vse oblike prenehanja članstva družbenika v družbi.

Poznamo:

1 . prostovoljno izločitev:

- odpoved,
- prenos deleža na novega družbenika,

ž. prisilno izločitev:

- odpoved družbenikov posameznemu družbeniku,
- smrt ali stečaj.

Odpoved je zakonska pravica vsakega družbenika, možna le pri družbah, ustanovljenih za nedoločen čas. Institut odpovedi vpliva le na notranja razmerja, ne pa na razmerja do tretjih oseb. Družbenik lahko vloži odpoved ves čas obstoja družbe, tudi v likvidacijskem postopku. Odpoved mora biti pisna in sporočena drugim družbenikom vsaj 6 mesecev pred potekom poslovnega leta. Odpoved v neprimernem času ima lahko za posledico odškodninsko odgovornost za škodo, nastalo družbi.

Pogodbeni prenos deleža. Z njim se lahko opravi prenos na podlagi darilne ali prodajne pogodbe. Prenos deleža na tretjo osebo je možen le ob soglasju drugih družbenikov. Družbena pogodba lahko določi posebne pogoje za prenos deleža.

Izključitev družbenika. Družbenika je mogoče izključiti le, če za to obstaja utemeljen razlog, zaradi katerega je možno zahtevati tudi prenehanje družbe. Utemeljen razlog obstaja, če ostali družbeniki menijo, da je neprimerno, da družba v takšni sestavi deluje še naprej. Utemeljen razlog je generalni standard (krivda ni pomembna). Preizkus utemeljenega razloga opravi sodišče. Institucija izključitve družbenika ima namen varovati družbo kot pravno osebo. Izključitev družbenika lahko zahtevajo vsi družbeniki (ne pa upniki). Tožbo (oblikovalna tožba) lahko vloži en ali več družbenikov - pravica zahtevati izključitev je individualna pravica vsakega družbenika. Institucija ima poleg varovalne funkcije tudi funkcijo kazni za izključenega družbenika.

Smrt ali stečaj oz. likvidacija družbenika. Prenehanje članstva družbenika pomeni razlog za prenehanje družbe in za začetek likvidacije, razen če družbena pogodba ne določa drugače. Ostali družbeniki lahko o nadaljevanju družbe odločijo le soglasno. Če v družbeni pogodbi nadaljevanje ni določeno, mora dedič nadaljevati z vodenjem poslov do uvedbe likvidacijskega postopka.

Nadaljevanje družbe z dediči

Nadaljevanje družbe z dediči je možnost, da se družba nadaljuje tudi po smrti družbenika z njegovimi dediči. Možnost nadaljevanja družbe z dediči mora biti predvidena v družbeni pogodbi (dedna klavzula). Dediči za obveznosti družbe jamčijo z vsem svojim premoženjem, ne le z vrednostjo dednega deleža. Če v družbeni pogodbi ni dedne klavzule, lahko dedič pristopi k družbi kot družbenik (družba ne preneha).

Zakon daje dediču pravico, da sam izbira položaj družbenika ali komanditista. S tem daje zakon dediču možnost, da se izogne osebni odgovornosti za obveznosti, ki so nastale pred njegovim vstopom v družbo. Zakon dediču ne priznava pravice do položaja komanditista, temveč le pravico, da tak položaj zahteva. Če družbeniki njegovega predloga ne sprejmejo, tega ne more zahtevati s tožbo - lahko le izstopi iz družbe. Če mu družbeniki priznajo položaj komanditista, morajo d.n.o. preoblikovati v k.d. Podedovani delež je vložek komanditista. Če se dedič izloči iz družbe ali dobi položaj komanditista, odgovarja po predpisih odgovornosti dedičev za zapadle dolgove t.j. do višine deleža, ki ga je podedoval.

Če je dedič osebno odgovoren družbenik, je odgovoren za vse obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem od dneva smrti njegovega predhodnika (torej tudi za obveznosti pred dedičevim vstopom v družbo).

Dokler se dedič ne odloči, kako bo deloval (ali bo nadaljeval kot družbenik oziroma komanditist ali bo izstopil iz družbe), ima status pogojno osebno odgovornega družbenika. To pomeni, da odgovarja kot osebno odgovorni družbenik, vendar samo do vrednosti podedovanega deleža.

Prevzem podjetja po enem družbeniku

D.n.o. ima najmanj dva družbenika. Če pa iz kakršnegakoli razloga v družbi ostane samo en družbenik, lahko eno leto posluje sam, nato pa mora ukreniti vse potrebno, da svojo družbo prilagodi ZGD. Institucija prevzema se opravi, da ne pride do likvidacije družbe, torej varuje podobne interese kot institucija izključitve družbenika. Prevzem po enem družbeniku je omejen samo na primer, kadar ima d.n.o. samo dva družbenika. Zaradi možnosti zlorab jo je možno izpeljati samo v posebnem sodnem postopku. Družbi zvest družbenik mora vložiti oblikovalno tožbo, s katero zahteva, da lahko brez likvidacije prevzame podjetje z aktivo in pasivo. S pravnomočnostjo sodne odločbe je družba dveh družbenikov prenehala. Prenos premoženja se opravi na podlagi sodbe in zakona.

Obračun premoženja z izključenim družbenikom

S prenehanjem članstva v družbi pridobi družbenik na podlagi zakona nekatere pravice. Te so:

- pravica do vrnitve predmetov, ki jih je prepustil družbi v uporabo,
- pravica do denarnega nadomestila, sorazmernega deležu premoženja v družbi,
- opravičilo plačila družbenih dolgov, nastalih do prenehanja njegovega članstva (ti dolgovi se obračunajo v denarnem nadomestilu, ki ga dobi)
- zagotovitev zavarovanja za nezapadle dolgove družbe.

Izločeni družbenik ima po zakonu pravico do obračuna premoženja, s katero uveljavlja pravico do nadomestila njegovega deleža. Obračun premoženja poteka po enakem postopku in načelih kot razdelitev pri likvidaciji. Družba mora najprej ugotoviti vrednost celotnega premoženja na dan njegove izločitve. Celotna delitev

se opravlja na podlagi t.i. metode donosnosti. Če se družbeniki ne morejo sporazumeti o vrednosti premoženja, to opravijo cenilci.

Denarna vrednost premoženja, ki pripada izločenemu družbeniku, je dolg družbe, za katerega odgovarjajo s svojim premoženjem tudi drugi družbeniki. Izločeni družbenik ima tudi pravico do udeležbe pri dobičku pri poslih, ki v trenutku njegove izločitve še niso bili dokončani. Ima tudi pravico do vpogleda v dokumentacijo o tekočih poslih.

Poleg teh pravic pridobi družbenik še nekatere obveznosti:

- če vrednost družbenih dolgov presega premoženje družbe, mora družbenik plačati del manjkajočega premoženja, sorazmernega njegovemu deležu v izgubi;
- če je prenehanje članstva povzročilo družbi škodo, lahko drugi družbeniki uveljavijo nadomestilo škode;
- mora spoštovati prepoved konkurence.

Družbenik ne more zahtevati odškodnine za naključno uničenje ali poškodovanje predmetov, prepuščenih družbi v uporabo.

Določbe zakona glede posledic izključitve družbenika niso kogentne narave. V praksi se v družbene pogodbe pogosto vnašajo t.i. klavzule o obračunu premoženja (praviloma vsebujejo določila o načinu obračunavanja premoženja). Načeloma so dovoljene, če niso v nasprotju z dobrimi poslovnimi običaji in pravičnostjo.

PRENEHANJE IN LIKVIDACIJA DRUŽBE

Podlaga za prenehanje:

1. Potek časa v primeru, da je bila družba ustanovljena za določen čas.
2. Na podlagi sklepa družbenikov - o tem odločijo soglasno.
3. Stečaj, če je družba plačilno nesposobna in prezadolžena - začetek stečaja nad družbo pomeni tudi začetek stečaja nad družbeniki.
4. Smrt ali prenehanje članstva družbenika je zakonski, ne pa tudi dejanski razlog za prenehanje, saj lahko družbena pogodba določi tudi drugače.

5. Odpoved družbenika, do katere ima pravico kadarkoli.
6. Izredna odpoved, ki nastane na podlagi sodne odločbe, kjer mora tožnik dokazati utemeljen razlog za prenehanje.
7. Zaradi zmanjšanja števila družbenikov - ta vrsta prenehanja je možna le pri dvoosebni družbi.

Likvidacijski postopek je redni postopek prenehanja družbe. Določbe zakona o likvidaciji niso prisilnega značaja. Likvidacija družbe je obveznost družbenikov, če so podani razlogi zanjo. Cilj likvidacijskega postopka je razdružitev med družbeniki in izločitev pravne osebe iz pravnega prometa. Predpostavka za začetek likvidacijskega postopka je, da družba razpolaga z zadostnim premoženjem za kritje vseh obveznosti. Postopek se začne z ugotovitvijo razloga za likvidacijo.

Likvidacija d.n.o. pa ima nekatere posebnosti. Tako so likvidacijo d.n.o. dolžni opraviti vsi družbeniki kot likvidacijski upravitelji, družbena pogodba pa lahko to tudi omeji. Tudi sodišče lahko na predlog osebe, ki ima za to pravni interes (upnik, ostali družbeniki), posameznemu družbeniku ne dovoli opravljati likvidacije.

Likvidacijski upravitelji se lahko odpokličejo:

- s sklepom vseh družbenikov,
- z odločbo sodišča.

Začetek likvidacije se mora vpisati v sodni register. Vpisana morajo biti tudi imena likvidacijskih upraviteljev. Vpis opravijo vsi družbeniki. Likvidacijski upravitelj zastopa družbo neomejeno. Način zastopanja mora biti vpisan v sodni register (skupno ali posamično). Omejitve pooblastil likvidacijskim upraviteljem veljajo le v notranjih razmerjih.

Likvidacijski upravitelj mora med likvidacijskim postopkom:

1. izpeljati vse potrebno za prenehanje družbe in urediti medsebojna razmerja med družbeniki,
2. izterjati terjatve do dolžnikov,
3. vnovčiti ostalo premoženje (razen če ni po družbeni pogodbi določeno drugače),
4. poplačati vse upnike in preostalo premoženje razdeliti med družbenike v razmerju s kapitalskimi deleži (če se ugotovi, da premoženje ne zadošča za poplačilo obveznosti, morajo družbeniki pokriti manjkajoči delež - če eden od družbenikov tega ne more pokriti, ga krijejo drugi družbeniki sorazmerno s kapitalskimi deleži),
5. pripraviti likvidacijski obračun, ki ga morajo družbeniki soglasno sprejeti,
6. dolžni so prijaviti izbris družbe iz registra.

Poslovne knjige in listine se shranijo pri enem od družbenikov ali pri tretji osebi, ki jo družbeniki določijo sporazumno in mora biti evidentirana v sodnem registru.

KOMANDITNA DRUŽBA

K.d. je osebna družba, ki se obravnava kot posebna oblika d.n.o. Položaj družbenikov v k.d. se bistveno razlikuje od položaja družbenikov v d.n.o.

Komplementar je nosilec podjetništva in odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem, komanditist pa je vlagatelj kapitala s pravico udeležbe pri dobičku in osebno ne odgovarja za obveznosti družbe.

Zakon podrobno ureja samo položaj komanditista, ker se za komplementarja smiselno uporabljajo določbe d.n.o. Za k.d. velja načelo polivalentnosti t.j. da se v zakonodaji in praksi pojavlja v različnih oblikah (kot k.d.d. in dvojna družba).

USTANOVITEV K.D. IN PRAVNA RAZMERJA MED DRUŽBENIKI

K.d. se ustanovi inter partes s pogodbo, navzven pa šele z registracijo. Pogodba mora biti sklenjena med najmanj enim komplementarjem in enim komanditistom. Kot komplementar ali (in) komanditist se lahko pojavi vsaka pravna oseba, tudi zadruga in društvo. Za ustanovitev družbe zakon ne predpisuje nobene posebne glavnice. K.d. pridobi status pravne osebe z vpisom v register. Pri objavljanju podatkov o vpisu k.d. se ne objavijo podatki o komanditist (razen njihovega števila).

Pravna razmerja med družbeniki se urejajo z družbeno pogodbo. Zakonska ureditev notranjih razmerij je subsidiarnega značaja. Komplementar je zavezan k spoštovanju prepovedi konkurence. Posle so dolžni voditi komplementarji, komanditisti pa tega po zakonu niso upravičeni. Komanditist ne sme nasprotovati komplementarju pri običajnih poslih, če pa komplementar opravlja posle, ki presegajo običajni obseg, pa tem poslom lahko nasprotuje. Na podlagi posebnega pravnega posla je mogoče, da komanditist daje navodila komplementarju. Komanditist ima pravico do nadzora in lahko zahteva prepis letnega poročila ter vpogled v poslovne knjige in knjigovodske listine. Pri pravici komanditista do nadzora ločimo pravico do nadzora pri rednem poslovanju in pravico do nadzora pri utemeljenem sumu, da gre za nepravilno vodenje poslov. Pravico do nadzora lahko komanditist uveljavlja tudi prek sodišča.

Premoženjske pravice komanditista

Premoženje, ki ga v obliki vložkov vložijo v družbo komanditisti in komplementarji, pripada družbi. Glede delitve dobička in kritja izgube veljajo enaka načela kot pri d.n.o., vendar je komanditistu prepovedano dvigovanje denarja iz blagajne v 5 % zneska v preteklem letu ugotovljenega kapitalskega deleža, kot je to dovoljeno komplementarju. Določba o delitvi presežnega dobička pri d.n.o. se pri k.d. ne uporablja. Dobiček se komanditistu izplača, razen če je njegov delež zaradi izgube zmanjšan za določen vložek. Dobiček, ki pripada komanditistu, se pripiše njegovemu kapitalskemu deležu. Če je komanditistov vložek v celoti vplačan in če družba ne posluje z izgubo, lahko komanditist zahteva, da se mu dobiček izplača. Komanditist je dolžan pokrivati izgubo družbe, vendar le do zneska kapitalskega deleža, če le-ta ni bil v celoti vplačan (komanditist ne more izgubiti več, kot je njegov kapitalski delež). Če je kapitalski delež v celoti vplačan, se izguba krije le do višine tega deleža v družbi. Z družbeno pogodbo se komanditist lahko zaveže za kritje izgube tudi preko kapitalskega deleža.

Komanditistova odgovornost je dejansko neomejena, saj odgovarja z vso vrednostjo kapitalskega deleža. Praviloma bo višina vložka, določena v družbeni pogodbi, enaka tisti, ki bo vpisana v sodni register, vendar to ni nujno, ker zakon ne predvideva predložitve družbene pogodbe sodišču. V primeru razlike med pogodbenim in registriranim vložkom se šteje, da je komanditist dal vložek, vpisan v sodnem registru.

PRAVNA RAZMERJA DRUŽBENIKOV DO TRETJIH OSEB

Za pravna razmerja komplementarjev do tretjih oseb veljajo določbe d.n.o.

Temeljne značilnosti položaja komanditista do tretjih oseb pa so:

1. V firmo družbe je prepovedano vnašati imena komanditistov. To sicer ni zakonska prepoved, če pa bi do tega prišlo, bi bila zaradi zavajanja v pravnem prometu podana odškodninska odgovornost, ki bi pripeljala do tega, da komanditist odgovarja praktično neomejeno kot povzročitelj škode. Drugače mora firma k.d. vsebovati priimek enega izmed komplementarjev z navedbo, da jih je več, ter označbo k.d. (npr. Miha Kmet & drugi, trgovina na drobno, k.d.)
2. Komanditist lahko zastopa firmo le na podlagi pooblastila. Komanditno družbo praviloma zastopajo komplementarji, ki lahko komanditistu podelijo pooblastilo (izvedeno torej) ali prokuro. Komanditist ima lahko individualno ali kolektivno prokuro, ki mu je ni mogoče omejiti, da bi imela učinke do tretjih oseb.
3. Komanditist odgovarja za obveznosti družbe do višine svojega vložka. K.d. kot pravna oseba odgovarja za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem, subsidiarno (glej d.n.o.) pa za obveznosti družbe odgovarja tudi komplementar. Upniki lahko uveljavijo neposredno od komanditista vplačila neplačanega zneska do višine v sodnem registru navedenega vložka. Komanditist mora dokazati, da je v celoti plačal omenjen znesek. Zakon izhaja iz načela resničnosti podatkov v sodnem registru, vendar lahko upniki dokažejo, da je komanditist povečal vložek, vendar samo, če to izvejo od zastopnikov družbe. Če je družba komanditistu vplačilo odložila lahko upniki zahtevajo takojšnje vplačilo. Če je družba komanditistu plačilo vložka odložila ali oprostila, velja domneva, da komanditist ni vplačal svojega vložka. Komanditistu ni treba vrniti v dobri veri sprejetega deleža na dobičku družbe na podlagi letnega obračuna. Če je v k.d. komplementar kapitalna družba (dvojna družba), družbenik take družbe pa kot komanditist vloži v k.d. delež, ki ga ima v kapitalni družbi, se po zakonu šteje, da takšen vložek še ni vplačan. Ta določba naj bi preprečila plačilo vložke brez dejanskega povečanja kapitala.
4. Komanditistovo posojilo družbi se šteje za premoženje družbe. Če je dal komanditist posojilo družbi, se v stečajnem postopku šteje kot premoženje družbe. Tudi če je komanditist sodeloval kot porok pri posojilu družbi od tretje osebe, takšna oseba ne more uveljavljati vrnitve posojila iz stečajne mase, temveč od komanditista. Šele če komanditist ne vrne celotnega zneska, lahko tretja oseba iz stečajne mase terja razliko.
5. Komanditist lahko zmanjša svoj vložek, če v to privolijo komplementarji in drugi komanditisti. Zmanjšanje je potrebno vpisati v sodni register. Dokler zmanjšanje ni vpisano, je brez učinkov v razmerju do upnikov.
6. Nov komanditist odgovarja za obveznosti družbe enako kot ostali komanditisti, tudi za obveznosti, prevzete pred njegovim pristopom. Izločen komanditist je rešen odgovornosti šele, ko je v celoti izpolnil svoje obveznosti glede plačila vložka.
7. Za obveznosti, ki jih komanditist sprejme pred vpisom družbe v sodni register, odgovarja neomejeno, tako kot komplementar. Velja načelo, da vsak družbenik pred vpisom družbe v sodni register (takrat veljajo med njimi določila iz civilnopravne družbene pogodbe) z vsem svojim premoženjem odgovarja za vse obveznosti, ki jih je prevzel. Komanditist se odgovornosti reši le, če

dokaže, da ni aktivno sodeloval pri začetku poslovanja. Dokazno breme leži na komanditistu.

PRENEHANJE K.D.

K.d. preneha na podlagi enakih razlogov kot d.n.o. Smrt komanditista ali njegovo prenehanje (če gre za pravno osebo) nima za posledico prenehanja družbe, razen če je to v pogodbi posebej določeno. Drugače se družba nadaljuje s komanditistovimi dediči.

Če umre ali preneha edini komplementar v družbi, družba preneha. Postopek likvidacije k.d. je enak kot pri d.n.o.

DVOJNA DRUŽBA

Dvojna družba je k.d., v kateri so vsi (oz. je edini) komplementarji družbe, v kateri ni osebno odgovornih družbenikov tj. so vsi komplementarji kapitalske družbe.

Dvojna družba predstavlja povezavo med kapitalsko in osebno družbo. Lahko je ustanovljena za določen ali nedoločen čas. Razlog za ustanavljanje dvojnih družb je praviloma v davčni sferi, ker so osebne družbe načeloma manj obremenjene kot kapitalske.

Dvojno družbo vodi in upravlja kapitalska družba po svojih organih, vendar pa sta dvojna družba in kapitalska družba med seboj ločeni in samostojni ter lahko opravljata enako ali različno gospodarsko dejavnost. Sta v bistvu dve statusni obliki z enotno dejavnostjo.

Glavne posebnosti dvojne družbe so:

- lažje se zbere osnovni kapital,
- komplementar trajno živi,
- ni nevarnosti odpovedi družbenika,
- vodstvo in upravljanje je pri isti osebi,
- ni osebne odgovornosti, problemov z dedovanjem itn.

Ustanovitelji lahko koristijo prednosti tako kapitalske kot osebne družbe. Tudi dvojna družba je lahko velika, srednja ali majhna.

Kapitalska družba kot komplementar (praviloma je to d.o.o.) se lahko ustanovi le zaradi upravljanja s k.d. Nosilec podjetništva ni d.o.o. kot komplementar, temveč izključno k.d. V pravnih razmerjih zastopa komplementar dvojno družbo kot zastopnik po zakonu. D.o.o. kot komplementar dvojne družbe lahko vnese v družbo le določene pravice ali delo.

Poznamo več oblik dvojnih družb:

- d.o.o. je edini komplementar v k.d. in je ustanovljena zaradi vključevanja in upravljanja s k.d.,
- d.o.o. je edini komplementar v k.d., vendar se ukvarja z dejavnostjo, ločeno od dejavnosti k.d.,
- d.o.o. je eden izmed komplementarjev v k.d.,
- organi upravljanja in poslovodstvo d.o.o. imajo enako personalno zasedbo v organih k.d.,

- družbeniki d.o.o. so v enakem razmerju kot komanditisti v k.d.,
- družbeniki d.o.o. niso komanditisti v k.d.,
- d.o.o. je kot komplementar vključen v večje število k.d.

FIRMA DVOJNE DRUŽBE

Dvojna družba se v pravnem prometu pojavlja z dvojno firmo:

- s firmo komplementarja,
- firmo k.d.

V firmi mora biti tako kot pri vseh družbah označba, ki napotuje na dejavnost družbe. Lahko ima tudi dodatne sestavine, mora pa vsebovati popolno firmo komplementarja (npr. K0ŠARICA D.O.O., TRGOVINA NA DROBNO, K.D.) Če je komplementarjev več, mora firma vsebovati vsaj enega. V pravnem prometu mora dvojna družba na svojih poslovnih listinah poleg firme dvojne družbe navajati tudi ime poslovodje oziroma članov uprave komplementarja (če je komplementar d.o.o. ali d.d.) Najprej se navaja firma komplementarja, nato firma k.d.

PREPOVEDI PREOBLIKOVANJA KAPITALSKIH DRUŽB V DVOJNO DRUŽBO IN PREPOVED VEČKRATNIH DRUŽB

Prepoved se nanaša na obstoječe družbe, ki bi z razdelitvijo svojega premoženja in s svojimi delničarji. (d.d.) ali družbeniki (d.o.o.) oblikovala dvojno družbo. Dvojna družba se lahko ustanovi le kot nova družba, ne more pa nastati s preoblikovanjem drugih (kapitalskih) družb in ohraniti pravno kontinuiteto. Prepoved je oblikovana zato, da ne bi prišlo do prenosa premoženja na k.d. s tem, da bi družba ostala brez premoženja in tako opravljala le funkcijo komplementarja in na ta način ogrozila upnike. Osebne družbe se lahko preoblikujejo v dvojno družbo.

Zakon je tudi prepovedal, da bi bila dvojna družba komplementar v k.d. (in s tem v drugi dvojni družbi). Smiselno se ta prepoved uporablja tudi za dvojno družbo, ki bi hotela biti družbenik v d.n.o. ali komplementar v k.d.d. Prepoved je namenjena varovanju pravnega prometa. Varstvo izvaja sodišče po uradni dolžnosti.

D.N.O. IN K.D.D. KOT DVOJNA DRUŽBA

Dvojno družbo lahko ustanovijo dve ali več kapitalskih družb v obliki d.n.o. Za takšno d.n.o. se uporabljajo določila za dvojno družbo. D.n.o. se šteje kot dvojna družba, če so vsi družbeniki v d.n.o. kapitalske družbe. Ustanovi se z družbeno pogodbo med kapitalskimi družbami.

Zakon sicer izrecno ne navaja, vendar ni nobenih ovir za dvojno družbo, pri kateri gre v bistvu za oblikovanje dvojne družbe iz dveh kapitalskih družb, ker je k.d.d. kapitalska, ne pa osebna družba. Pri k.d.d. je značilno, da se njen status ureja delno po določilih, ki veljajo za osebne družbe (razmerja med komplementarji in razmerja do komanditnih delničarjev), in delno po določilih, ki veljajo za kapitalske

družbe (določila o delnicah...) K.d.d. je možno ustanoviti, če najmanj en komplementar odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem.

TIHA DRUŽBA

Tiha družba je s pravnega vidika obligacijsko pravno razmerje, ki ima statusno pravni značaj in je podobno instituciji vlaganja kapitala oziroma joint venture. Tiha družba nastane s sklenitvijo pogodbe med obstoječo osebo ali kapitalsko družbo (nosilcem tihe družbe) in drugim subjektom, ki je lahko fizična ali pravna oseba (tihi družbenik). Na podlagi pogodbe tihi družbenik prispeva denar, sredstva ali storitve in v zamenjavo dobi pravico do udeležbe pri kasnejšem dobičku.

V praksi se td. ustanavljajo v dveh oblikah glede na položaj tihih družbenikov:

- tipični tihi družbenik je tisti, ki ni udeležen kot družbenik ali pri upravljanju - ima podoben položaj kot posojilodajalec, ki namesto obresti dobiva delež dobička;
- netipični tihi družbenik pa je bolj podoben družbeniku, saj mu lahko nosilec tihe družbe zagotovi tudi upravljalne pravice.

Nosilec tihe družbe ima vsa upravljalna upravičenja, zlasti pa vodi in zastopa družbo samostojno. Zakon ne določa oblike pogodbe med tihim družbenikom in nosilcem tihe družbe, vendar morajo biti v njej vsebovana določila:

- o višini premoženjskega vložka,
- čas vložitve,
- delež tihega družbenika pri dobičku oziroma izgubi....

Tiha družba nima nobene posebne firme, v pravnem prometu nastopa s firmo nosilca tihe družbe, vendar je ob firmi lahko dodatek t.d. Tihi družbenik javnosti praviloma ni znan. Če je temu tako, izgubi status tihega družbenika in se ga obravnava kot družbenika v d.n.o. Tihi družbenik ne odgovarja za obveznosti nosilca tihe družbe.

PRAVICE IN OBVEZNOSTI TIHEGA DRUŽBENIKA

Temeljna pravica tihega družbenika je udeležba pri dobičku nosilca tihe družbe. Če v pogodbi ni določeno drugače, se uporablja načelo sorazmerja med vrednostjo sredstev v podjetju nosilca tihe družbe in vrednostjo premoženjskega vložka tihega družbenika v času nastanka t.d. Tihi družbenik sodeluje pri izgubi t.d. do višine vrednosti plačanega vložka. Pri izgubi se vložek tihega družbenika zmanjšuje za sorazmeren delež. Obveznost za kritje izgube ostaja tudi, če je vpisal premoženje, vložka pa ni plačal. Če je tihi družbenik sprejel dobiček, ga ni dolžan vrniti zaradi izgube.

Naslednja pravica tihega družbenika je pravica do obveščeniosti. Tihi družbenik lahko od nosilca tihe družbe zahteva prepis letnega poročila in lahko preveri njegovo pravilnost z vpogledom v poslovne listine in knjige. Pravica do obveščeniosti se s pogodbo ne more omejiti ali izključiti, lahko pa se uveljavlja s tožbo.

PRENEHANJE TIHE DRUŽBE

Tiha družba preneha:

- s potekom časa,
- na podlagi sporazuma z nosilcem tihe družbe,
- z odpovedjo tihega družbenika,
- s smrtjo (s stečajem) nosilca t.d. (t.d. ne preneha ex lege - lahko se nadaljuje),

V primeru stečaja nosilca t.d. mora tihi družbenik vložiti že dospel del vložka. Če je vplačal vložek, ki je višji od izgube, lahko uveljavlja vrnitev razlike kot stečajni upnik. Če vplačilo premoženjskega vložka še ni dospelo do dneva začetka stečajnega postopka, ga ni dolžan vplačati v stečajno maso. Če nosilec tihe družbe in tihi družbenik skleneta dogovor, na podlagi katerega nosilec t.d. vrne tihemu družbeniku njegov vložek ali ga oprosti plačila deleža pri izgubi, lahko stečajni upravitelj tak dogovor izpodbija.

KAPITALSKE DRUŽBE

Delniško družbo smatrajo za najpomembnejšo trgovinsko družbo, ker je ravno njen nastanek omogočil velik gospodarski razvoj, ker je ustvarjena za to, da zbira velike kapitale. N. M. Buttler je dejal: delniška družba je največje odkritje modernega časa, dragocenejše od pare in elektrike.

Delniška družba (d.d.) je pravno organizacijska oblika kapitalne družbe. Osnovni kapital je razdeljen na delnice. Kot vsaka pravna oseba tudi d.d. za svoje obveznosti odgovarja z vsem svojim premoženjem. Delničarji za obveznosti družbe ne odgovarjajo.

Poglavitna značilnost d.d. je, da je nosilec pravic in obveznosti personificiran kapital. Delničarji niso lastniki družbe, ampak iz naslova vplačanega deleža v osnovni kapital družbe (delnice) uresničujejo premoženjske in članske pravice. Delniški kapital sam je nosilec gospodarske zgradbe in pravne osebe družbe. Udeležba delničarjev v družbi je le kapitalna, ker le ta udeležba odloča o obsegu njihovih pravic v družbi. Premoženjske in članske pravice se štejejo po številu delnic.

D.d. ima že po zakonu status gospodarske družbe, ne glede na njen poslovni predmet. V ZDA je skupen pojem za kapitalne družbe korporacija fiktivna tvorba, ki je neodvisna od lastnikov oz. investitorjev.

V interesu držav je, da se d.d. s predpisi podobno uredi, zato je večina predpisov prisilne narave.

OSNOVNI KAPITAL, PREMOŽENJE IN REZERVE D.D.

Bistvo vseh kapitalnih družb (in s tem tudi d.d.) je, da je osnovni kapital nosilec eksistence družbe. Osnovni kapital je vsota vseh izdanih delnic. Torej: število delnic krat nominalni znesek delnice je enako osnovni kapital.

Delničarji niso upniki družbe, čeprav se osnovni kapital uvršča na pasivno stran bilance. Delničarji so člani družbe in nimajo pravice terjati od družbe na delnici glaseče se zneske, ker za delniški kapital velja načelo trajnosti in nespremenljivosti.

Premoženje družbe sestavljajo denar, stvari in pravice. Premoženje družbe je na začetku identično z osnovnim kapitalom, kasneje pa praviloma doseže

mnogokratno vrednost osnovnega kapitala. D.d. jamči z vsem svojim premoženjem, ne le z osnovnim kapitalom. Ker je d.d. personifikacija osnovnega kapitala, je le-ta lastnik vsega družbinega premoženja. Osnovni kapital je konstanta, premoženje pa je spremenljivka.

Po ZGD je minimalni znesek osnovnega kapitala 6 mio SIT. Osnovni kapital se ne sme nikoli znižati pod predpisani najnižji znesek osnovnega kapitala.

Pri osnovnem kapitalu ločimo:

- registriran osnovni kapital je tisti, ki ga družba registrira v sodnem registru in ne more biti nikoli nižji od 6 mio SIT, lahko pa je seveda višji;
- vplačan osnovni kapital je tisti, ki se vplača ob ustanovitvi. Ob ustanovitvi namreč ni treba plačati celotnega zneska osnovnega kapitala, zadošča ž5 % vplačilo.

Osnovni kapital predstavlja jamstveno maso tudi če ni v celoti vplačan, saj je vplačilo vložkov ena izmed glavnih obveznosti delničarjev. To obveznost lahko družba tudi prisilno izterja.

Osnovni kapital, registriran v sodnem registru, mora biti izražen v SIT. V obdobjih večje inflacije se premoženje izkazuje v obliki revalorizacijskih rezerv.

Rezerve d.d. se po ZGD delijo na rezerve in revalorizacijske rezerve, bolj znana pa je delitev na:

- obvezne in zakonite (javne) rezerve - to so rezerve, ki jih predpisuje zakon in znašajo 10 % osnovnega kapitala;
- tajne rezerve, o teh ZGD sicer ne govori, v praksi pa se realizirajo tako, da se dejansko premoženje družbe ocenjuje v bilancah pod resnično vrednostjo.

Rezerve imajo poleg funkcije rezerv osnovnega kapitala tudi nalogo izravnave letnih dividend ter zagotovitev določenih bodočih finančnih potreb družbe.

DELNICE so temeljni opredelilni element d.d. Delnice pripadajo d.d. in so vedno vezane na konkretno d.d.

Pod pojmom delnica razumemo:

- alikvotni del osnovnega kapitala,
- listina,
- vsebina članskih pravic v družbi.

Delnice (share, stock, actie, acction) so po novem urejene v ZGD, ki ureja delnico kot alikvotni del osnovnega kapitala in kot vsebino članskih pravic. Delnica kot listina je uzakonjena v OZ - u.

Delnica kot alikvotni del kapitala

Delnica v tem pomenu besede je tisti delni znesek, na katere je razdeljen osnovni kapital. Delničar je potemtakem tisti, ki prevzame en takšen delež t.j. vsaj eno delnico. Tako ne more biti več delničarjev, kot je delnic. Posamezna delnica se mora glasiti na določen znesek, ki je minimalno 1.000 SIT. Delnice z nižjim

(nominalnim) zneskom so nične. Delnice se lahko izdajo tudi za višji nominalni znesek, pri tem pa se morajo glasiti na ž.000 ali mnogokratnik tega števila.

Pri nas je v veljavi sistem per value shares, kjer je del osnovnega kapitala označen zneskovno. Poznamo tudi non per value shares sistem (predvsem v ZDA), kjer je del osnovnega kapitala označen v odstotku - ta sistem pri nas ni dovoljen.

Ob izdaji se delnice ne smejo prodajati pod nominalno vrednostjo. Pri posamezni emisiji delnic ni mogoče izdati delnic različnih nominalnih zneskov. Dopustna pa je prodaja delnic nad nominalno vrednostjo. Presežek, ki se na ta način dobi, se imenuje agio in gre v rezervni sklad, v osnovni kapital gre le nominalni znesek. Za ustanovitev d.d. je nujno, da so vse delnice vpisane.

Tako je treba:

- pri delnicah, ki so vplačane v denarju, vplačati minimalno 1/4 nominalne vrednosti,
- stvarne vložke plačati v celoti,
- pri kombiniranih vložkih z denarjem vplačati del, ki ni krit s stvarnimi vložki. De facto je to vse.

Glavna obveznost delničarjev je vplačilo vpisanih delnic ali izročitev stvarnih vložkov. Na ta način delničarji zagotovijo osnovni kapital družbe. Obveznost delničarja nastane, ko prevzame vplačilo delnic ob ustanovitvi (ali ko vpiše delnico pri povečanju kapitala), glasovalno pravico pa pridobi šele s plačilom celotnega zneska, razen če statut ne določi drugače. Delničarji morajo plačati vložke na poziv uprave, če delničar ne plača pravočasno, lahko družba terja zamudne obresti. Obveznost plačati vložke je kogentna - te obveznosti delničarja ne more oprostiti noben organ družbe.

Če delničar ne vplača vložka, ga lahko družba izgubi v kaducitetnem postopku, kjer delničar izgubi vse pravice delničarja, hkrati pa osebno odgovarja družbi za nastalo škodo. Postopek izključitve vodi uprava, razen če statut ne določi drugače. Delničarju se delnice odvzamejo, odvzamejo pa se mu tudi če izvršena plačila v korist družbe. Odvzem delnic začne učinkovati šele z objavo. Prizadeti delničar ne more več uveljaviti svojih članskih pravic. Hkrati z odvzemom preneha obveznost izključenega delničarja, da vplača neplačani vložek. Če družba ne dobi plačanega zneska v postopku prodaje delnic, lahko ta znesek terja od delničarja (njegova odgovornost je subsidiarna). Namesto odvzetih delniških listin se izdajo nove, prejšnje delniške listine pa postanejo z izdajo novih neveljavne (velja le za imenske delnice).

V primeru izključitve, delničarja zakon določa odgovornost delničarjevih prednikov za vplačilo vložka. Predniki odgovarjajo zaradi tega, ker so prodali svoje delnice, preden so bile v celoti vplačane. Vsak prednik odgovarja le za svojega naslednika. Prednika je o pozivu treba obvestiti. Odgovornost prednikov je omejena na dve leti. Prednik odgovarja le za plačilo v pozivu navedenega zneska. Prednik, ki plača zahtevani znesek, pridobi odvzeto delnico (izroči se mu novo delniško listino). Če plačila zneska od prednika ni mogoče izterjati, mora družba delnico prodati na borzi.

Plačilo delnic. Delnice se lahko vplačajo v denarju ali s stvarnimi vložki. Minimalno eno tretjino osnovnega kapitala je potrebno plačati v denarju. Denarno plačilo je le tisto plačilo, ki se opravi z zakonitim plačilnim sredstvom. Pri stvarnih vložkih pa velja zakonska obveznost, da mora biti družbi omogočena trajna razpolaga s temi sredstvi od trenutka vpisa d.d. v sodni register. Za stvarni vložek ali stvarni prevzem se štejejo le tisti premoženjski predmeti, katerih gospodarska vrednost je ugotovljiva. Pod stvarni vložek ne moremo šteti osebnih storitev delničarjev. Stvarni vložek mora biti ovrednoten. Predmet stvarnega vložka so lahko tudi pravice. Stvarni vložek mora biti v celoti izročen družbi.

Glede stvarnih vložkov ZGD določa tri formalne obveznosti, ki jih mora določiti statut :

- predmet stvarnega vložka ali stvarnega prevzema,
- osebo, od katere družba dobi stvarni vložek oz. stvarni prevzem,
- nominalni znesek, ki je s stvarnim vložkom oz. stvarnim prevzemom zagotovljen.

Če teh opredelitev ni, so vse pogodbe o stvarnih vložkih neveljavne. Če se družba ustanovi s stvarnimi vložki, jih pregleda eden ali več ustanovitvenih revizorjev, ki jih imenuje sodišče.

Delniški kapital mora ustrezati številu delnic in njihovemu nominalnemu znesku.

Delnica kot listina

Delniška listina se izda za vsako delnico. Lahko se izda tudi za več delnic istega razreda le ena listina. Ta delniška listina se imenuje vsotna delnica. Delniške listine se lahko izdajo šele po vpisu družbe v register; prej izdane delnice so nične.

Delnica je sestavljena iz treh delov:

1 . Plašč delnice (legitimacija) mora po zakonu vsebovati naslednje sestavine :

- oznako, da je delnica in razred delnice,
- firmo in sedež izdajatelja delnice,
- firmo oziroma ime kupca delnice (imenske delnice) ali oznako, da se delnica glasi na prinosnika (prinosniške delnice), - ---- skupno vrednost celotne izdaje delnic,
- nominalno vrednost delnice,
- roke za izplačilo dividende,
- kraj in datum izdaje,
- serijsko številko delnice,
- faksimile podpisov pooblaščenih oseb izdajatelja delnice.

ž. Kuponska pola ima kupone za izplačilo dividend. Posamični kupon mora vsebovati podatke:

- zaporedno številko kupona,
- serijsko številko delnice,
- ime izdajatelja delnice,
- leto izplačila dividende,
- faksimile podpisov pooblaščenih oseb izdajatelja delnice.

3. Talon je pomemben zato, ker z njim imetnik delnice uveljavlja pravico do nove kuponske pole za izplačilo dividend.

Plašč delnice zadošča za legitimacijo delničarja, ne zadostuje pa za pridobitev nove kuponske pole. Vrednostni papir je pismena listina, s katero se izdajatelj zavezuje, da bo izpolnil na njej zapisano obveznost njenemu zakonitemu lastniku. Delnice so lahko izražene tudi v nematerializirani obliki.

ZGD dopušča, da se o izdanih delnicah lahko izda potrdilo, da ima delničar v d.d. določeno število delnic. Tako potrdilo ne moremo uvrščati med vrednostne papirje, ima pa naravo izkaznega papirja. Tako poznamo začasnice, ki so potrdila o udeležbi, ne pa potrdila o izdanih delnicah in se delničarjem izročijo pred izdajo delnic. Začasnice se lahko glasijo le na ime. Poznamo pa tudi užitnice, ki se izdajajo za najrazličnejše zasluge, lahko tudi bivšim delničarjem.

Sklep o izdaji delnic

Sklep o izdaji delnic sprejme skupščina ali ustanovitelji. Sklep je treba sprejeti tudi pri povečanju kapitala. S tem sklepom se določi :

- ime oz. firma izdajatelja delnic,
- oznaka, ali je delnica prinosniška ali imenska, navadna ali prednostna in vrstni red uveljavljanja prednosti,
- skupna vrednost celotne emisije,
- nominalna vrednost delnice,
- način izplačila dividende,
- čas vpisa delnic,
- razred delnic,
- način plačila delnic,
- vsebina pravic, ki jih uveljavlja imetnik prednostne delnice,
- možnost preoblikovanja delnic

Vse te navedene sestavine niso kogentne. Odvisne so predvsem od načina izdajanja in namena delnic.

VRSTE DELNIC

Delnice razvrščamo po različnih kriterijih:

1. Formalni kriterij. Po formalnem kriteriju se delnice delijo na imenske in prinosniške (imetniške delnice). ZGD kogentno določa, da se morajo delnice glasiti na ime, če še niso plačane v celoti. Na ime se morajo glasiti tudi začasnice. Razlika med imenskimi in prinosniškimi delnicami je predvsem glede prenosov. Prinosniške se prenašajo z navadno tradicijo papirja, imenske delnice pa se prenašajo z indosamentom in z vpisom prenosa v knjigo delničarjev. Prve upravičence po uradni dolžnosti v knjigo delničarjev vpiše uprava sama, spremembe se vpisujejo na podlagi prijav delničarjev. Za družbo je delničar tisti, ki je vpisan v knjigo delničarjev. Pravico do vpogleda v knjigo delničarjev ima vsak delničar. Delnice so praviloma prosto prenosljive, ZGD pa ureja ti. vinkulirano imensko delnico, katere prenos je vezan na odobritev družbe. Takšno pogojevanje mora biti zapisano v statutu. Če se prenese brez soglasja, prenos do družbe nima pravnega učinka.
2. Vsebinski kriterij. Po njem delimo delnice na navadne delnice, ki dajejo svojim imetnikom:
  - pravico do udeležbe pri upravljanju družbe,

- pravico do dividende in
- pravico do dela premoženja družbe pri likvidaciji ali stečaju

in prednostne delnice, ki zagotavljajo svojim imetnikom poleg pravic, ki jih imajo navadne delnice še določene prednostne pravice:

- prednost pri izplačilu ob likvidaciji družbe,
- prednost pri izplačilu v naprej določenih zneskov...

ZGD posebej opredeljuje dve vrsti prednostnih delnic:

- zbirna (kumulativna) prednostna delnica, ki daje imetniku pravico do izplačila vseh te ne izplačanih dividend preden se imetnikom navadnih delnic izplačajo kakršnekoli dividende,
- udeležbena (participativna) vrednostna delnica, ki daje imetniku poleg prednostne dividende še pravico do izplačila dividend, ki pripadajo imetniku navadnih delnic v skladu s sklepom o razdelitvi dobička.

–

Delnice z enako pravico tvorijo en razred. V družbi je lahko poljubno veliko število razredov. Tako imajo lahko ene prednostne delnice prednost pred drugimi. Po našem pravu so izrecno prepovedane delnice, ki bi ob enakem nominalnem znesku dajale različno število glasov. Ta prepoved je absolutna. V ZGD je opredeljeno načelo, da vsaka delnica zagotavlja glasovalno pravico. Brez glasovalne pravice se lahko izdajajo le prednostne delnice, vendar družba ne sme imeti več kot eno polovico nevolilnih delnic v sestavi osnovnega kapitala. Lastnik prednostne delnice brez glasovalne pravice ima drugače vse pravice, ki mu grejo kot delničarju. Če mu v enem letu ni izplačan prednostni znesek, pa dobi tak delničar tudi glasovalno pravico. Ta pravica traja le, dokler se zaostanki ne plačajo. Tudi kadar gre za njihove pravice, dobijo prednostni delničarji brez glasovalne pravice to pravico. D.d. lahko nekatere sklepe doseže le s soglasjem teh delničarjev. Soglasje je potrebno, če gre za sklep družbe, ki bi odpravil ali omejil njihovo prednost, ali če bi prednostni delničarji na ta način dobili nove konkurente. O soglasju odločajo ti delničarji na ločenem zasedanju s 3/4 oddanih glasov. Če je prednost razveljavljena, dobijo nevolilne delnice glasovalno pravico. Delnice posameznih vrst je mogoče preoblikovati (prinosniške v imenske in obratno), stroške preoblikovanja nosi delničar, saj se preoblikovanje opravi na njegovo zahtevo.

Delnica kot vsebina članstva in celota pravic in dolžnosti delničarja

Korporacijske pravice so celota pravic, ki predstavljajo članstvo delničarja v družbi. Te pravice niso niti stvarne niti obligacijske.

Delimo jih na:

1. Premoženjske pravice, med katere spadajo:

- pravica do dividende (udeležba v dobičku) je temeljna premoženjska pravica delničarja. Imajo jo vsi delničarji ne glede na vrsto delnice. Dividenda je delež delničarja pri dobičku. Je torej tisti del dobička, ki ustreza razmerju števila delničarjevih delnic ali predstavlja alikvotni delež nominalnega zneska njegovih delnic z vsemi delnicami. Imetniki navadnih delnic imajo proporcionalno premoženjsko pravico do udeležbe na dobičku, imetniki prednostnih delnic pa imajo bodisi zagotovljene nominalno določene zneske ali odstotke od nominalne vrednosti ali dobička, preden se dobiček izplača imetnikom navadnih delnic. Dividenda se načeloma izplača le iz dobička,

vendar to ni nujno, saj se lahko dobiček s sklepom skupščine pusti nerazdeljen. Bilanco družbe sestavlja uprava družbe v soglasju z nadzornim svetom. V rezerve gre lahko največ $1/3$ dobička, ostalo pa se mora razdeliti med delničarje. Če zaradi nesoglasja med upravo in nadzornim svetom bilanco družbe sestavi skupščina, je pri tem omejena le z določili o obveznih rezervah. Pravilo o najmanj polovičnem deležu dobička za dividende skupščine ne zavezuje. Družba lahko izplača tudi vmesno dividendo, kjer gre za izplačilo dividende, še preden se dobiček dokončno ugotovi v letni bilanci. Vmesno dividendo izplača uprava z odobritvijo nadzornega sveta. Z vmesno dividendo se lahko izplača maksimalno pol zneska, ki ostane od predvidenega dobička po oblikovanju rezerv, ne sme pa tudi preseči pol dobička, ustvarjenega v preteklem letu. Določba, da se dividende lahko izplačujejo le iz dobička (tekočega ali iz prejšnjih let), je namenjena varstvu upnikov. Prav tako je varovanju upnikov namenjena določba, ki prepoveduje vračanje in obrestovanje vložkov. Delničarji morajo tako družbi vrniti vsa izplačila, ki so jih pridobili od družbe v nasprotju z zakonom, razen če so bili pri tem v dobri veri. Tako terjatev lahko uveljavljajo tudi upniki družbe. ZGD dovoljuje tudi plačilo delničarju za dodatne usluge. Dividenda se praviloma izplačuje v denarju, možno pa je dati tudi delnice družbe.

- pravica do likvidacijskega deleža je pravica do vrnitve vplačanih vložkov, do katerih lahko pridejo delničarji izjemoma samo v postopku zmanjšanja osnovnega kapitala družbe ali pa v primeru prenehanja družbe. Pri prenehanju družbe se v postopku likvidacije po poplačilu vseh obveznosti družbe preostalo premoženje razdeli med delničarje. Načeloma se preostalo premoženje deli med delničarje sorazmerno z njihovimi kapitalskimi deleži. Načelo sorazmernosti velja le v primeru navadnih delnic. Prednostni delničarji imajo navadno (ni pa nujno) tudi prednost pri izplačilu preostalega premoženja pri likvidaciji ali stečaju družbe. Ta vrsta prednosti mora biti izrecno določena.
- prednostna pravica do novih delnic je v bistvu predkupna pravica dotedanjih delničarjev, da lahko v sorazmerju z dosedanjimi deleži v osnovnem kapitalu prednostno odkupijo novoizdane delnice v primeru povečanja osnovnega kapitala. Ta pravica zagotavlja, da se notranja sestava razmerij ne menja, obenem pa se relativno preprečuje dostop v družbo novim udeležencem. Šele v primeru, da dotedanji delničarji izjavijo, da novih delnic ne bodo kupili (to lahko izjavijo tudi konkludentno), se lahko delnice prodajo drugim zainteresiranim (bodisi drugim, bodisi novim delničarjem). Delnice se lahko prodajo tudi na dražbi; tudi v tem primeru velja prednostna pravica starih delničarjev, vendar morajo plačati ceno, ki je bila zdražena. Prednostna pravica se lahko delno izključi, tako da se omeji maksimalni znesek možnosti vpisa novih delnic. Takšno odločitev je mogoče sprejeti le s sklepom skupščine (75 % kapitalska večina) ali že v aktu o ustanovitvi. Ne šteje se za izključitev prednostne pravice v primeru, ko prevzame novo serijo delnic finančna organizacija z obveznostjo, da delnice najprej ponudi dosedanjim delničarjem.

V teoriji se vse tri premoženjskopravne pravice delničarjev v delniški družbi obravnavajo kot ena pravica in sicer pravica do kontrole. Vendar je ožje pojmovanje pravice do kontrole v d.d. vezano predvsem na ožje članske pravice delničarjev, t.j. aktivna in pasivna volivna pravica.

ž. Članske pravice, med katere spadajo:

- aktivna in pasivna volilna pravica v organih družbe,
- pravica do nadzorstva nad poslovanjem družbe,
- pravica do informacij,
- pravica do izpodbijanja sklepov.

Te ožje članske pravice glej podrobneje v poglavju o upravljanju družbe.

3. Dolžnosti delničarjev. V okviru dolžnosti delničarjev govorimo o dveh obveznostih:

- glavna obveznost je obveznost delničarja do popolnega plačila emisijske vsote vpisanih delnic,
- dodatne obveznosti pa so fakultativne in jih določi statut. Delničar tako npr. mora opraviti dodatne storitve, bodisi odplačno bodisi neodplačno. Obveznost delničarjev in njen obseg mora biti označena na delnicah oz. začasnica. Pri prenosu takšnih delnic je potrebno dovoljenje družbe, to so t.i. vinkulirane imenske delnice. Dodatne obveznosti se vedno sprejemajo poleg glavne obveznosti. Ni potrebno, da imajo dodatne obveznosti vsi delničarji. Če delničar ne izpolni dodatne obveznosti, lahko družba od njega zahteva povrnitev škode zaradi neizpolnitve, ne more pa ga izključiti iz družbe. Dodatne obveznosti ne morejo biti določene v denarju, kot so to lahko pri d.o.o. Za delničarja načeloma ne velja konkurenčna prepoved, saj je posamezni delničar lahko delničar v več družbah; lahko pa je konkurenčna prepoved določena v statutu d.d.

Lastne delnice

Načeloma je derivativna pridobitev lastnih delnic družbi prepovedana. Ta prepoved izhaja iz načela, da družba ne more biti lastnik sama sebe, hkrati pa se s pridobivanjem lastnih delnic spreminjajo tudi lastninska razmerja v družbi.

Prepoved pa ni absolutna; ZGD določa izjeme. Te so:

1. Družba sme pridobivati lastne delnice, če je pridobitev nujna, da bi se s tem preprečila huda neposredna škoda (npr. d.d. pridobi lastne delnice od dolžnika d.d., ki ji ne more poplačati svojega dolga drugače). Sem ne spada pridobivanje lastnih delnic v primeru padca borznega tečaja delnic, ker mora biti škoda neposredna in mora ogroziti premoženje družbe, ne pa posameznih delničarjev. Škoda mora biti težka. Takšna pridobitev delnic je mogoča le, če so delnice v celoti plačane
2. Družba lahko pridobiva svoje delnice, če to počne z namenom, da se bodo delnice ponudile v odkup delavcem družbe. Družba mora odkupljene delnice najkasneje v enem letu ponuditi v odkup delavcem.
3. Družba lahko odkupi lastne delnice zato, da zagotovi delničarjem ustrezno odpravnino. Gre za odpravnino pri pogodbi o obvladovanju ali pogodbi o prenosu dobička, ki jo sklenejo med seboj povezane družbe.
4. Neodplačna pridobitev lastnih delnic, do katere pride pri npr. darovanju.
5. Družba lahko pridobi lastne delnice pri nakupni komisiji. Tu gre predvsem za banke in druge finančne ustanove, ki kupujejo lastne delnice v svojem imenu in na račun svojih komitentov.

6. Na podlagi univerzalnega pravnega nasledstva. Tu družba pridobi lastne delnice na podlagi pripojitve, spojitve, preoblikovanja, dedovanja...
7. Na podlagi sklepa skupščine o umiku delnic.

Za prve tri izjeme ZGD določa dva dodatna pogoja, ki morata biti izpolnjena kumulativno:

- skupni nominalni znesek lastnih delnic ne sme presegati 10 % osnovnega kapitala
- družba lahko pridobi delnice le, če pred tem oblikuje sklad za lastne delnice.

Če d.d. dobi v svojo posest več kot 10 % lastnih delnic, mora presežne delnice odtujiti:

- v 1 letu, če je družba dobila delnice na zakonsko nedopusten način
- v 3 letih, če je družba dobila več kot 10 % delnic na zakonite načine.

Če družba v tem času ne odtuji presežka svojih delnic, ji ZGD nalaga, da mora te delnice razveljaviti. Iz lastnih delnic družba nima nikakršnih pravic, tako da lastne delnice ne glasujejo, prav tako pa jim ne pripadajo premoženjske pravice. Vse članske pravice teh delnic torej ta čas mirujejo. Lastne delnice lahko družba zastavi, jih proda ali da v užitek. Prepoved uveljavljanja ostalih pravic velja tudi za tretje osebe, ki imajo lastne delnice za račun družbe.

ZGD vsebuje tudi prepoved, ki preprečuje izigranje prepovedi pridobivanja lastnih delnic. Tako je ničen tisti pravni posel:

- s katerim si družba zagotovi predujem ali posojilo za nakup lastnih delnic,
- ki ga skleneta d.d. in tretja oseba in na podlagi katerega ta tretja oseba kupuje delnice na račun družbe.

Tretja oseba lahko pridobiva za d.d. njene lastne delnice le pod pogoji, ki veljajo za samo d.d. Prepoved pridobivanja delnic je določena tudi za odvisno družbo in družbo v večinski lasti (družba hči ne more kupovati delnic od družbe matere).

Pri izračunavanju števila lastnih delnic je treba lastnim delnicam družbe prišteti še delnice družbe, ki jih imajo:

- tretje osebe na račun družbe,
- odvisne družbe,
- družbe v večinski lasti.

Podobno nevarnost kot pridobivanje lastnih delnic lahko pomeni tudi pridobivanje lastnih delnic v zastavo. Lastne delnice, ki jih je dobila družba v zastavo, je treba prišteti lastnim delnicam družbe. V primeru zastave delnic članske pravice in obveznosti iz zastavljene delnice ne preidejo na zastavnega upnika (d.d.) ampak ostanejo delničarju, ki je delnico zastavil.

Amortizacija delnic

Delnico je mogoče amortizirati v treh primerih:

1. Razveljavitev delnic po amortizacijskem postopku se izvrši, če se delnica uniči ali izgubi. Ne razveljavi se delnica kot skupek pravic, ampak le delnica kot listina. Postopek začne teči na podlagi predpostavke, da je delnica uničena ali izgubljena. Aktivno legitimiran za začetek postopka je delničar. S pravnomočnostjo sklepa o razveljavitvi listine ta nima več legitimacijskega

- učinka. Obenem se razveljavijo tudi dividendni kuponi, ki še niso dospeli v plačilo in se glasijo na imetnika. Delničarju d.d. izda novo delniško listino.
2. Razveljavitev delnic s strani družbe. Do tega pride v primeru, ko je vsebina delniške listine zaradi sprememb pravnih razmerij postala nepravilna. Postopek začne d.d. s privolitvijo sodišča. ZGD ureja posebej možnost razveljavitve v primeru zmanjšanja osnovnega kapitala, če je treba zato, da bi se zmanjšal osnovni kapital, zmanjšati nominalni znesek ali združiti delnice. Delnic ni mogoče razveljaviti v primeru zvečanja osnovnega kapitala. Razveljavitev mora potekati po določenem postopku. Tako si sledijo:
    - normalni poziv delničarjem, naj družbi izročijo določene delnice,
    - sodišče izda dovoljenje za začetek postopka razveljavljanja delnic,
    - družba ponovi poziv z navedbo, da gre za izročitev zaradi zamenjave in opozorilom, da bodo neizročene delnice razveljavljene z dovoljenjem sodišča,
    - družba listine razveljavi.Razveljavitev začne veljati z objavo. Posledica razveljavitve je neveljavnost listine, ne poseže pa se v članske pravice delničarjev. Delničar ima pravico zahtevati nove listine.
  3. Postopek zamenjave poškodovane listine. Ta se izvrši v primeru, ko je delnica ali začasnica poškodovana tako, da ni več primerna za pravni promet, v bistvenih elementih pa jo je še vedno mogoče identificirati. Delničar lahko na svoje stroške (le stroški zamenjave) zahteva izdajo nove listine.

DOLŽNIŠKI KAPITAL, DOLŽNIŠKI VREDNOSTNI PAPIRJI IN OBLIGACIJE

Premoženje družbe je sestavljeno tudi iz kapitala, ki ga je družba pridobila z obveznostnimi pravnimi posli, s krediti itd., pri čemer je poudarek na financiranju prek izdaje obveznic - obligacij.

Tak način financiranja družbe je bolj sprejemljiv za investitorja, ker mu garantira vračilo glavnice (garancija ni absolutna), vsekakor pa je imetnik obveznice poplačan pred delničarjem.

Kljub temu pa gre vseeno za določeno vrsto rizika, zato ZGD določa več vrst obligacij, ki se po svoji vsebini ločijo od osnovnega tipa obveznice.

1. Zamenljive in konvertibilne obveznice omogočajo obligacijskemu upravičencu, da svoj posojilni kapital spremeni v investicijski kapital, torej spremeni obveznico v delnico. Pravico imetnik uresniči s posebno izjavo. Izdajo teh obveznic je treba vpisati v sodni register.
2. Prednostne obveznice. Te dajejo imetniku pravico do prednostnega nakupa delnic in omogočajo upravičencu prvenstveno pravico do nakupa delnic morebitnih novih emisij, enako kot jo imajo delničarji. Gre za obveznostni dolžniški vrednostni papir z opcijo (ni isto kot opcijski vrednostni papir). Da bi bili zavarovani interesi delničarjev in predvsem ohranjena razmerja med delničarji, dobijo le-ti predkupno pravico tudi do prednostnih obveznic.
3. Dividendne obveznice oziroma obveznice s pravico do dobička. Tu gre za obveznice, s katerimi se pravice imetnikov obveznic povezujejo z dividendami delničarjev in dajejo poleg fiksnih obresti še pravico do določenega dela čistega dobička. Te obveznice imajo značilnosti, ki močno posegajo v pravice delničarjev, pa tudi v pravice imetnikov navadnih obveznic. Zakon predpisuje poseben postopek njihove izdaje, za veljavnost sklepa je potrebna 3/4 večina delničarjev na skupščini, statut pa lahko določi še dodatne omejitve (npr. Soglasje določenega razreda delničarjev)....

USTANOVITEV DELNIŠKE DRUŽBE

Delniška družba se lahko ustanovi na podlagi koncesijskega sistema (država določenemu subjektu podeli status d.d.) ali normativnega sistema (zakon določi pogoje za ustanovitev d.d.; kdor te pogoje izpolnjuje, lahko ustanovi d.d.) in na ta način pridobi status pravne osebe. Sama ustanovitev d.d. je mnogo bolj zapletena kot ustanovitev npr. d.n.o. ali d.o.o., poteka pa lahko po dveh postopkih:

- sočasne (simultane) ustanovitve,
- postopne (sukcesivne) ustanovitve.

Ne glede na konkretno obliko postopka ustanovitve pa ločimo tri faze:

1. Predinkorporacijska faza. Tu gre za dogovor bodočih ustanoviteljev o ustanovitvi d.d. Inicialni ustanovitelji - promotorji sklenejo sporazum, s katerim se dogovorijo o ustanovitvi d.d. in si razdelijo medsebojne pravice in obveznosti. Sporazum ima le obligacijskopravno naravo. Presoja se po določilih societetnega razmerja civilnega prava. Ustanovitelji sestavljajo t. i. ustanovni konzorcij.
2. Faza organiziranja in strukturiranja družbe. V tej fazi se realizirajo predinkorporacijski sporazumi. Sprejme se statut d.d. Zagotovi se vpis celotnega osnovnega kapitala.
3. Faza inkorporacije. Gre za pridobitev lastnosti pravne osebe in vpis d.d. v sodni register.

Sočasna (simultana) ustanovitev

ZGD opredeljuje postopek sočasne oziroma simultane ustanovitve kot nastanek delniške družbe tako, da vsi ustanovitelji sprejmejo in podpišejo statut ter sami prevzamejo vse delnice. Ustanovitelji so lahko pravne ali fizične osebe. Ustanoviteljev mora biti najmanj 5, ni pa nujno, da ostanejo delničarji družbe. D.d. je ustanovljena, ko ustanovitelji prevzamejo vse delnice. V praksi je to običajno istočasno s sprejetjem statuta d.d.

Družba torej obstaja že pred registracijo, toda brez priznane pravne osebnosti. Taka družba se imenuje predružba. Presoja se po določilih civilnega prava za družbeno pogodbo. Če družbeniki nastopajo v pravnem prometu še pred ustanovitvijo d.d., odgovarjajo za obveznosti osebno z vsem svojim premoženjem, vse pridobljene pravice pa morajo prenesti na družbo.

Prvi nadzorni svet imenujejo ustanovitelji, ki so takrat edini delničarji družbe. Ustanovitelji imenujejo tudi finančnega revizorja, nadzorni svet pa imenuje člane uprave.

Pred vpisom v sodni register je potrebno vplačati vsaj 1/4 osnovnega kapitala, bodisi v denarju bodisi s stvarnimi vložki. Prijavo za vpis v sodni register opravijo člani uprave in nadzornega sveta. Pri tem morajo ustanovitelji sestaviti ustanovno poročilo, v katerem so prikazane bistvene okoliščine o poteku ustanovitve in plačilu stvarnih vložkov. Ustanovitveno poročilo in potek ustanovitve morajo pregledati člani uprave in nadzornega sveta. Izjemoma, da se preprečijo morebitne zlorabe, pregleda ustanovitveni postopek tudi sodno pooblaščen revizor. Ta ustanovitveni revizor lahko zahteva od ustanoviteljev vsa potrebna pojasnila in dokazila.

Po tem se družba pripravi za vpis v sodni register. Na podlagi prijave o vpisu (glej ZGD člen 198) odloči sodišče. Le če ugotovi kakšno nepravilnost, lahko vpis zavrne. Če sodišče nima pomislekov ali ko se pomanjkljivosti odpravijo, vpiše družbo v sodni register in registracijo objavi (glej ZGD člen 201). Sočasno z registracijo sodišče objavi tudi, da je na sodišču možen vpogled v vso priloženo dokumentacijo. ZGD je pri d.d. veliko pozornost namenil načelu publicitete. Pri ustanovitvi je zagotovljena javnost ustanoviteljev. To je pomembno zaradi njihove odgovornosti. Ustanovitelji namreč odgovarjajo za škodo, ki nastane zaradi netočnosti podatkov v zvezi z ustanovitvijo družbe. Po vpisu družbe v register se lahko izdajo delnice in začasnice. Prej izdane delnice so nične.

Postopna (sukcesivna) ustanovitev

Je veliko bolj kompleksna od simultane ustanovitve. Postopek je veliko bolj formaliziran, ker pri inkorporaciji družbe sodelujejo poleg ustanoviteljev tudi bodoči delničarji, ki so na začetku še neznani. Da bi ti bodoči delničarji vedeli, kakšna bo kapitalna in upravljalna struktura družbe, mora družba izdati prospekt (oglas z vabilom k javnemu vpisu delnic).

ZGD opredeljuje postopno ustanovitev s tem, da ustanovitelji:

- sprejmejo statut,
- objavijo prospekt,
- prevzamejo del delnic,
- ostale delnice razdelijo na podlagi prospekta.

Ustanovitelji ne prevzamejo vseh delnic, prevzeti pa morajo najmanj 5 delnic.

Ostale delnice se vpisujejo na podlagi prospekta. Ta mora vsebovati:

- število, vrsto, razred, nominalno vrednost in ceno delnic, ki se ponujajo za vpis,
- število, vrsto in razred delnic, ki so bile prevzete brez vpisovanja,
- kraj, kjer se delnice vpisujejo (tam je na vpogled tudi statut družbe),
- začetek in konec vpisovanja delnic,
- dan prenehanja vpisnikove obveznosti, če se družba ne prijavi za vpis v sodni register.

Pri sukcesivni ustanovitvi običajno sodeluje banka, ki je izdala dovoljenje za prospekt. Vpisovanje delnic in denarna vplačila se lahko opravijo le pri bankah, pri katerih mora biti vpisnikom na vpogled tudi statut. Statut sprejmejo ustanovitelji in mora biti izdan v obliki notarskega zapisa. Ustanovitelji morajo sestaviti tudi ustanovno poročilo. Poročilo ustanoviteljev mora biti izdano pred vpisovanjem delnic s strani tretjih oseb. Poročilo je mogoče kasneje, po vpisu vseh delnic, tudi dopolniti.

Vpisovanje in vplačevanje delnic poteka praviloma sočasno. Pred vpisom v sodni register mora biti vplačana najmanj 1/4 vseh delnic. Delnice je do določenega roka možno vplačevati tudi postopno. Ustanovitelji, vpisniki in prevzemniki na podlagi stvarnih vložkov nimajo glasovalne pravice.

Delnice se prevzemajo z vpisnico t.j. izjavo o vpisu delnic.

Ustanovitelji imajo možnost, da sami prevzamejo ali vpišejo delnice, ki niso bile pravočasno vpisane, če želijo, da ustanovitev uspe. Če ustanovitev ne uspe, morajo vrniti vse vplačane zneske.

Po uspelem vpisu sledi faza razdelitve delnic. Pri tem ne gre za fizično razdeljevanje, temveč za določanje koliko delnic pripada posameznemu delničarju. Ustanovitelji niso dolžni sprejeti vsake ponudbe. Podpis vpisnice predstavlja ponudbo, dodelitev delnice pa sprejem ponudbe. Šele z dodelitvijo delnic pride do dejanskega prevzema vseh delnic. Vpisniki, ki jim ni bila dodeljena nobena ali ne vse vpisane delnice, dvignejo vplačane zneske. Z vplačili za delnice ustanovitelji ne smejo razpolagati.

Nadaljnji korak je sklic ustanovne skupščine. Skličejo jo ustanovitelji z oglasom. Ustanovna skupščina mora biti sklicana najmanj 5 mesecev po začetku vpisovanja delnic. Ustanovna skupščina je obligatorna; če se ne opravi, družba ne more biti ustanovljena. V tem primeru je treba vrniti vplačila vsem vpisnikom. Ustanovno skupščino odpre notar, ko ugotovi, da je podan zahtevan kvorum (večina). Če kvoruma ni, se lahko ustanovna skupščina skliče ponovno in če tudi takrat kvorum ni dosežen, se šteje, da ustanovitev družbe ni uspela. Skupščina izvoli predsednika in dva preštevalca glasov, nato se preberejo poročila ustanovitvenih revizorjev. Skupščinski zapisnik vodi notar.

Na ustanovni skupščini ima vsaka delnica en glas, ne sodelujejo pa nevolilne delnice. V zvezi s stvarnimi vložki se glasuje za vsak stvarni vložek posebej, vpisniki stvarnih vložkov nimajo glasovalne pravice. Na ustanovni skupščini se lahko spremeni tudi statut, lahko se tudi vnovič preizkusi poročilo ustanoviteljev, če takšno zahtevo še pred izvolitvijo organov družbe postavi ž0% (1/5) delničarjev, ki so vplačali denarne vložke. Ti delničarji izvolijo tri poverjenike. Ustanovna skupščina prekine z delom za sedem dni, poverjeniki pa v tem času pripravijo poročilo. Če ocenijo, da je vrednost stvarnih vložkov manjša kot dve tretjini prvotne ocene, mora skupščina posebej sklepati o tem, ali se d.d. ustanovi. Ne morejo glasovati tisti, katerih vložki so sporni. Družba lahko tudi kljub neuspešnemu glasovanju nastane, če ustanovitelji ali drugi delničarji prevzamejo vse delnice tistih, ki so glasovali proti ustanovitvi, in izpolnijo vpisnice ter notarju plačajo vsa dospela plačila. Če vnovično glasovanje v družbi ni potrebno, nosijo stroške ponovnega preizkusa tisti, ki so jih zahtevali, v nasprotnem primeru pa ustanovitelji.

ORGANI DELNIŠKE DRUŽBE

Glede organov d.d. sta se razvila in utrdila dva sistema:

- enotirni sistem upravljanja (uprava in skupščina),
- dvotirni sistem upravljanja (uprava, nadzorni svet in skupščina).

ZGD je sprejel kompromisno rešitev, na podlagi katere imajo delniške družbe ali enotirni ali dvotirni sistem upravljanja. Vendar pa ZGD določa, da morajo imeti nekatere d.d. dvotirni sistem.

Tako mora d.d. imeti nadzorni svet:

- če dosega njihov osnovni kapital nad 300 mio SIT,
- če je povprečno število zaposlenih večje od 500,
- če je bila družba ustanovljena sukcesivno,
- če so njene delnice uvrščene na borzi,
- če je število imenskih delničarjev večje od 100.

Zakonske pristojnosti organov družbe (se pravi uprave, skupščine in nadzornega sveta) so praviloma kogentne in natančno določene v zakonu. Kljub temu je zelo pomemben tudi statut d.d., ker se z njim opredeli organe d.d. Statut ne more spreminjati zakonsko postavljene sheme upravljanja družbe t.j. pristojnosti organov.

Poznamo korporacijsko upravljanje v ožjem smislu (sem spadajo le tisti organi, ki sprejemajo odločitve). in v širšem smislu (sem spadajo tudi fizične osebe, ki so v upravljanje družbe le posredno vključene).

Uprava

Uprava je organ, ki združuje funkciji poslovedenja (nanaša se na notranje razmerje) in zastopanja (pravna razmerja proti tretji osebi).

Lahko je individualni ali kolektivni organ. V primeru, da d.d. nima nadzornega sveta, mora imeti kolektivno upravo z najmanj tremi člani. Član uprave je lahko le fizična oseba, razen, če je bila pravnomočno obsojena za kaznivo dejanje zoper gospodarstvo za obdobje petih let po pravnomočnosti sodbe ali pa ji je bil izrečen varnostni ukrep prepovedi opravljanja poklica za čas trajanja prepovedi. Član uprave je lahko tudi tujec, vendar mora biti večina članov v upravi slovenskih državljanov. Za člana uprave ni pomembno, da je obenem tudi delničar. Ista oseba ne more biti hkrati član uprave in nadzornega sveta.

Člana uprave in predsednika uprave se imenuje (ne pa voli) za maksimalno dobo petih let. Imenuje ga nadzorni svet (v dvotirnem sistemu) ali skupščina delničarjev (v enotirnem sistemu). Člani uprave imajo možnost ponovnega imenovanja. Članov uprave ni mogoče imenovati za nedoločen čas. Delavskega direktorja (tudi ta je član uprave) prav tako imenuje nadzorni svet ali skupščina na predlog sveta delavcev.

Če je uprava kolektivna, je obvezno imenovanje predsednika uprave, ki ima v primeru enakega števila glasov odločilen glas. Vsak član uprave ima lahko le en glas. Velja načelo večinskega odločanja, statut pa določi, kakšna večina je potrebna. Če zaradi kateregakoli vzroka član uprave ni imenovan, ga imenuje sodišče. Funkcija sodno imenovanega člana uprave preneha, ko je imenovan član uprave v skladu s statutom.

Uprava ima najrazličnejše pristojnosti. Tako uprava vodi d.d. samostojno in na lastno odgovornost. Pristojnosti upravi ni mogoče odvzeti, prav tako pa jih sama ne more prenesti na drugega. Statut d.d. ali nadzorni svet lahko določita, da se sme določene vrste poslov opravljati le s soglasjem nadzornega sveta. Uprava je relativno samostojna zaradi tega, ker bi v nasprotnem primeru delničarji zasledovali predvsem svoje cilje, uprava pa zasleduje predvsem cilje družbe. Poglavitni funkciji uprave sta poslovodstvo ter zastopanje in predstavljanje.

Vodenje je dnevno odločanje o posameznih vprašanjih s področja poslovanja d.d. in sprejemanje sklepov, ki so potrebni pri opravljanju dejavnosti družbe. Za vse poslovne odločitve je odgovorna uprava. Funkcioniranje uprave je za družbo tako esencialnega pomena, da d.d. ex lege preneha, če uprava ne deluje več kot 1ž mesecev.

Pri zastopanja in predstavljanju družbe imajo praviloma vsi člani uprave kolektivno zastopstvo, vendar je to mogoče s statutom tudi drugače urediti (spremembe morajo biti vpisane v sodni register). Uprava je zakonski zastopnik d.d. in njeno zastopstvo je brez omejitev.

Uprava d.d. ni odgovorna skupščini (razen seveda v enotirnem sistemu). Odgovorna je nadzornemu svetu, ki jo imenuje in razrešuje. Uprava mora o svojem delu poročati nadzornemu svetu, predvsem o načrtovani poslovni politiki, donosnosti družbe in poteku poslov. Uprava ima dolžnost pripraviti letno poročilo, h kateremu je nadzorni svet dolžan oblikovati mnenje in ga predložiti skupščini. Če pri izdelavi letne ali vrnesne bilance stanja uprava ugotovi, da izguba dosega 1/ž osnovnega kapitala, mora v roku 48 ur sklicati skupščino in jo o tem obvestiti. Če uprava ugotovi, da je prišlo do prezadolženosti ali plačilne nesposobnosti, mora v treh tednih po nastanku tega dejstva uprava sama predlagati postopek prisilne poravnave ali stečajni postopek.

Člani uprave so odgovorni za svoja dejanja in morajo pri vodenju poslov ravnati s skrbnostjo vestnega in poštenega gospodarstvenika. Člani uprave niso odškodninsko odgovorni, če je (poslovno) odločitev sprejela skupščina. Če je njihovo odločitev odobril le nadzorni svet, pa so člani uprave kljub temu odgovorni za dejanja, opravljena v nasprotju z zakonom, kot na primer:

- vrnitev vložkov delničarjev,
- plačilo obresti in dividend delničarjev,
- razdelitev premoženja družbe,
- vpisovanje, pridobivanje... lastnih delnic...

Člani uprave se v primeru nezakonitih dejanj ekskulpirajo le, če njihovo dejanje temelji na zakonitem skupščinskem sklepu.

Za člana uprave velja dolžnost poslovne zvestobe družbi. Zakon določa še posebno prepoved konkurence, ki prepoveduje, da bi člani uprave opravljali pridobitno dejavnost, prav tako pa ne smejo na področju dejavnosti družbe sklepali poslov za lasten ali tuj račun (lahko jih sklepajo le na račun družbe).

Člani uprave imajo določeno razmerje do družbe. Člani uprave so delavci družbe in so poleg običajnih prejemkov upravičeni tudi do deleža dobička. Če so delničarji družbe, jim pripada tudi pravica do dividende. Pravni položaj članov uprave ureja delovno razmerje.

Odpoklic uprave. Uprava je odgovorna tistemu, ki jo je imenoval (v enotirnem sistemu skupščini, v dvotirnem sistemu nadzornemu svetu). Nadzorni svet lahko odpokliče posameznega člana uprave in ga razreši, skupščina pa ga razreši tako, da mu izreče nezaupnico. Če je član uprave odpoklican brez utemeljenega razloga, je družba odškodninsko odgovorna. Tako pripada neutemeljeno razrešenemu članu uprave pravica do odškodnine v znesku zadnjih ž4 mesečnih plač. Razlogi in način odpoklica morajo biti opredeljeni v statutu. Morebitna krivdna odgovornost se mora razrešenemu članu uprave dokazati, lahko tudi v sodnem postopku.

Nadzorni svet

Je gospodarsko politično vodstvo skupščine. Fakultativno je vedno mogoč, za določene družbe pa je obvezen (glej zgoraj). Če nadzorni svet ni obvezen, ga

mora družba določiti v statutu. S tem dobi nadzorni svet enak položaj kot v družbah, v katerih je obvezen.

Poglavitna funkcija nadzornega sveta je nadzorovanje nad vodenjem poslov v družbi. Najpomembnejša pristojnost je imenovanje in odpoklic uprave. Pri opravljanju funkcije nadzora ima nadzorni svet pravico terjati od uprave redno poročanje o vseh vprašanih. Nadzorni svet ima tudi poslovodne funkcije, saj predsednik nadzornega sveta po zakonu zastopa družbo proti članom uprave. Vsak član nadzornega sveta lahko uveljavlja ničnost skupščine.

Sestava nadzornega sveta. Nadzorni svet je nujno kolektiven organ z minimalno tremi člani. Nadzorni svet ima dve vrsti članov:

- člani, ki so predstavniki delavcev v družbi, ki jih izvoli in odpokliče svet delavcev in zastopajo interese vseh delavcev v okviru pooblastil nadzornega sveta;
- člani, ki zastopajo delničarje in jih izvoli skupščina delničarjev.

Član nadzornega sveta je lahko neomejeno sposobna fizična oseba, razen če je član nadzornega sveta že v treh drugih družbah, član uprave od družbe odvisne družbe in oseba, ki po zakonu ne more biti član uprave. Članstvo v nadzornem svetu je praviloma nezdržljivo s članstvom v upravi.

Izjemno je to možno zaradi tehtnih razlogov najdalj za eno leto. Člane nadzornega sveta lahko odpokliče tisti organ, ki ga je izvolil. Za predstavnike delavcev zakon ne določa postopka odpoklica, predstavnike delničarjev pa je mogoče odpoklicati s 3/4 večino. Odpoklicanim članom ne pripade nikakršna odpravnina. Mandatna doba članov nadzornega sveta je omejena na največ štiri leta z možnostjo ponovne večkratne izvolitve. Člane nadzornega sveta lahko imenuje ali odpokliče tudi sodišče. Sodišče lahko odpokliče posamezne člane nadzornega sveta tudi zaradi utemeljenih razlogov na predlog nadzornega sveta ali manjšinskih delničarjev. Člane nadzornega sveta se vpiše v sodni register.

Delo nadzornega sveta. Nadzorni svet ima predsednika in najmanj enega namestnika, ki ga člani nadzornega sveta izvolijo izmed sebe. Nadzorni svet ne more delegirati svoje pristojnosti na druge, lahko pa oblikuje posamezne komisije z namenom, da pripravijo predloge sklepov ter skrbijo za njihovo izvršitev. Zakonsko določen quorum je navzočnost več kot 1/3 članov nadzornega sveta. Seje lahko v celoti potekajo korespondenčno. Seje nadzornega sveta niso javne. Sklic seje lahko zahteva vsak član nadzornega sveta, lahko pa tudi uprava. Praviloma se nadzorni svet sestane najmanj enkrat na tri mesece, obvezno pa se mora sestati enkrat na pol leta.

Pravice in odgovornost članov nadzornega sveta. Tudi člani nadzornega sveta imajo pravico do tantieme (deleža pri dobičku) in do drugih prejemkov. Za člane nadzornega sveta velja dolžnost vestnosti in poštenja v enaki meri kot za člane uprave. Člani nadzornega sveta so zavezani le k splošni konkurenčni prepovedi. Pogodbo med družbo in članom nadzornega sveta mora odobriti nadzorni svet. ZGD posebej ureja odgovornost oseb, ki s svojim vplivom na družbo namenoma pripravijo člane uprave ali nadzornega sveta, prokurista in pooblaščenca, da posluje v škodo družbe. Te osebe so dolžne povrniti družbi škodo, ki je zaradi tega nastala, prej naštetih člani družbe pa so subsidiarno odgovorni, če so pri poslovanju v škodo družbe kršili svoje obveznosti.

Skupščina d.d.

Skupščina d.d. je hierarhično najvišji organ družbe. Na skupščini delničarji uresničujejo svoje pravice v zadevah d.d. Skupščina odloča o temeljnih vprašanjih delniške družbe in je ločena od tekočega poslovanja. Zakonsko določene pristojnosti skupščine so:

- delitev dobička,
- sprejemanje letnega poročila,
- imenovanje in odpoklic članov nadzornega sveta.
- sprejemanje osnovne gospodarske in pravne zgradbe d.d.,
- imenovanje revizorja družbe,
- izrekanje nezaupnic upravi.

Skupščina ne more odločati o vprašanjih vodenja poslov, razen posredno, saj izvoli nadzorni svet in tako vpliva na delo uprave. Če v družbi ni nadzornega sveta, prevzame njegove funkcije skupščina. Skupščina sprejema letno poročilo, ki obsega bilanco stanja in izkaz uspeha. Za pravočasno izdelavo in pravilnost teh bilanc odgovarja uprava družbe.

Zasedanje skupščine je treba sklicati, kadar je to določeno v zakonu ali statutu in kadar je to v korist družbe. Skupščina odloča o letnem poročilu na redni letni skupščini. Skupščino lahko skličejo uprava, nadzorni svet ali manjšina delničarjev. Praviloma sklicuje skupščino uprava, le v izjemnih primerih nadzorni svet. Sklic skupščine lahko zahtevajo tudi manjšinski delničarji, če njihov skupni delež predstavlja dvajsetino osnovnega kapitala (5 %). ZGD ima dokaj natančne določbe o sklicnem roku, kraju zasedanja, o objavi dnevnega reda... To so v bistvu poslovniške določbe, vendar so uzakonjene zaradi varstva manjšinskih delničarjev in siceršnjega funkcioniranja d.d. Skupščina se praviloma skliče na sedežu družbe ali sedežu borze najmanj mesec dni pred zasedanjem. Ob sklicu skupščine se tudi javno objavi dnevni red, posebej pa je treba o sklicu skupščine obvestiti delničarje

- ki so shranili delnice pri družbi,
- ki to zahtevajo po objavi sklica skupščine,
- v katerih imenu na zadnji skupščini finančna organizacija ni glasovala.

Zasedanje skupščine je zelo zapleten postopek, te posebej če je število delničarjev veliko in če gre za različne zneske delnic. Treba je sestaviti seznam prisotnih, ki se izdelava na podlagi predloženih delnic ali potrdil oziroma pooblastil zanje. Seznam vseh udeležencev z vsemi potrebnimi podatki mora podpisati predsednik skupščine ter ga mora pred glasovanjem dati v vpogled vsem udeležencem. O poteku zasedanja skupščine se mora voditi zapisnik. Vsak skupščinski sklep mora potrditi notar v notarskem zapisniku. Uprava mora notarsko overjen prepis zapisnika poslati sodnemu registru.

Glasovalna pravica je ena od pravic delničarja, s katero sodeluje pri upravljanju družbe v skladu z osnovnim vodilom - načelom kapitalskega upravljanja. Glasovalno pravico lahko izvršuje delničar sam ali po pooblaščenca. Uresničuje jo lahko tudi takrat, ko je delnico zastavil. V praksi običajno delničar uresničuje svojo glasovalno pravico prek finančne organizacije ali združenja delničarjev.

Pooblastilo dano finančni organizaciji traja največ 15 mesecev in se lahko naknadno prekliče.

Praviloma ima glasovalno pravico vsaka delnica (razen nevolilnih). Vsaka delnica ima en glas, prepovedane so delnice z več glasovi. Glasovalna pravica delničarjev se uresničuje glede na nominalne zneske delnic. To se lahko omeji s statutom tako, da se število glasov posameznika omeji na določeno število ali procent. Ta omejitev je lahko splošna ali pa velja le za imetnike določenega razreda delnic. Glasovalna pravica se praviloma pridobi tele s plačilom celotnega vložka. Zakon določa izjemo, po kateri (če ni določeno v statutu) lahko dobijo glasovalno pravico tudi delnice, ki še niso v celoti vplačane, pri čemer se glasovalno razmerje ravna po višini vplačanih vložkov (plačilo najnižjega vložka zagotavlja en glas).

Glasovalne pravice delničarjev ni mogoče izključiti, razen v primeru, ko skupščina glasuje o zadevah, ki so povezane z delničarjem samim (npr. glasovanje o uveljavljanju zahtevka družbe proti njemu). Delničarji so pri uresničevanju glasovalne pravice svobodni. Lahko se povežejo v združenje delničarjev, ki združuje glasove kot pooblaščenec delničarjev. ZGD izrecno prepoveduje možnost, da bi se delničar pogodbeno zavezal, da bo uresničeval glasovalno pravico po navodilih d.d., uprave ali nadzornega sveta. Taktna pogodba je nična.

Skupščina sprejema odločitve s sklepi. Sprejema jih na zasedanju, na katerem sodelujejo vsi delničarji. Praviloma pri glasovanju ne sodelujejo prednostne delnice brez glasovalne pravice, razen:

- če ni bil izplačan prednostni znesek,
- če se sklepa o omejitvi ali razveljavitvi prednosti,
- če želi družba izdati nove prednostne delnice.
-

O zadnjih dveh odločitvah se odloča na ločenem zasedanju. V vseh primerih zakon določa konverzijo nevolilnih delnic v volilne, če je prednost razveljavljena. Sklepe skupščine delimo na redne in izredne, ki so praviloma povezani z različnimi razredi delnic.

Za veljavnost sklepov skupščine, je predpisan določen kvorum. Tako lahko skupščina sprejema sklepe, če je prisotno najmanj 15 % delničarjev z glasovalno pravico. Kvorum se ugotavlja po kapitalskem kriteriju. Ne upoštevajo se delnice brez glasovalne pravice. V primeru neveljavnega sklica se lahko na ponovnem zasedanju veljavno sklepa ne glede na višino zastopanja osnovnega kapitala. Če je kvorum podan, skupščina sklepa praviloma z navadno večino oddanih glasov delničarjev. Kvalificirana večina je predpisana za pomembnejše sklepe, predvsem za sklepe o spremembi statuta ali povišanju oziroma zmanjšanju osnovnega kapitala. Za te sklepe zakon predpisuje najmanj 3/4 večino. Za sprejemanje izrednih sklepov veljajo enaka določila kot za redne sklepe, razlika je le v tem, da se sprejemajo na ločenem glasovanju. Na zboru posameznega razreda delnic lahko sodelujejo le imetniki tistega razreda delnic.

Manjšinske pravice

V d.d. je uveljavljeno večinsko načelo. Zaradi varstva manjšinskega kapitala so se izoblikovale ti. manjšinske pravice, ki jih sme izvrševati določeno najmanjše število delničarjev. Te pravice zagotavlja zakon, možno pa jih je tudi statutarно razširiti. ZGD je uredil naslednje manjšinske pravice:

1. 5 % (ali 1/20) osnovnega kapitala lahko:

- zahteva sklic skupščine,
- zahteva objavo predmeta skupščinskega sprejemanja sklepov,
- predlaga imenovanje likvidacijskega upravitelja prek sodišča.

2. 10 % (ali 1/10) osnovnega kapitala:

- lahko iz utemeljenih razlogov odpokliče delničarskega člana nadzornega sveta, mora soglašati ob odškodninskih zahtevkah družbe proti članom uprave,
- prvenstveno predlaga člane nadzornega sveta.

3. 20% (ali 1/5) osnovnega kapitala lahko pri sukcesivni ustanovitvi zahteva vnovični preizkus poročila ustanoviteljev.

Pravica do obveščnosti

Delničarji imajo pravico do zanesljivih informacij o delu in zadevah d.d. Informacije mora zagotoviti uprava.

Uprava sme zadržati informacije le:

- če bi njihova objava lahko družbi povzročila škodo,
- če se nanašajo na davčne stopnje,
- razliki med dejansko in ocenjeno vrednostjo predmetov v letnem poročilu,
- metodah bilanciranja in ocenjevanja,
- če bi bilo z izdanimi informacijami storjeno kaznivo dejanje ali gospodarski prestopki ali pa bi bili kršeni dobri poslovni običaji.

–

ZGD dopušča možnost, da se delničarjem dajejo informacije tudi zunaj zasedanja.

NIČNOST IN IZPODBOJNOST

Skupščina d.d. s sklepi kot pravnimi akti ureja delo, poslovanje in organizacijo družbe. Sklep je način oblikovanja volje družbe (volja vseh delničarjev). Sklep je lahko ustvarjanje nekega novega pravnega pravila oziroma razmerja, v katerem se oblikujejo, spreminjajo ali prenehajo pravice oziroma obveznosti določenim pravnim subjektom. Za veljavnost sklepa skupščine morajo biti izpolnjene nekatere splošne predpostavke, ki so določene za nastanek pravnega posla nasploh.

Te splošne predpostavke so:

- nosilec pravnega posla mora biti poslovno sposoben,
- izjava volj mora biti pravno relevantna,
- pravni posel mora biti mogoč in dopusten.

Če omenjene predpostavke pri določenem pravnem poslu niso izpolnjene, je posel praviloma neveljaven.

V teoriji delimo neveljavne pravne posle na:

- absolutno neveljavne ali nične - ničnost praviloma lahko uveljavlja vsak, navadno pa je ničnost povezana z napakami v obličnosti;
- relativno neveljavne ali izpodbojne - razveljavitev pravnega posla lahko uveljavlja le oseba, ki ima od tega posebno korist, navadno je povezana z vsebinskimi napakami.

Določila zakona (ZGD čl. 359 do 370), ki se nanašajo na ničnost in izpodbojnost skupščinskih sklepov, se ne uporabljajo za neučinkovite, nepopolne in navidezne sklepe.

Ničnost

Sklepi skupščine so nični vedno, kadar so pravno pomanjkljivi. Pomanjkljivost je lahko v postopkih ali v vsebini. Ničnost sklepa skupščine je absolutna, kar pomeni, da zakon ne pušča možnosti, da sklep ostane delno v veljavi. Ugotovitev ničnosti sklepa učinkuje zoper vse delničarje, člane uprave in nadzornega sveta.

1. Ničnost sklepov pri povišanju oziroma znižanju osnovnega kapitala

Ničen je sklep:

- o povečanju osnovnega kapitala po sklepu o uporabi dobička (moral bi biti sprejet prej),
- o povečanju pogojnega kapitala, ki bi omogočil nesorazmerno razdelitev novih delnic glede na udeležbo v osnovnem kapitalu,
- če je sprejet v nasprotju z zakonom, ki se nanaša na zmanjšanje osnovnega kapitala pod najnižji nominalni znesek.

2. Ničnost sklepov zaradi nepravilno sklicane skupščine. Če je skupščina nepravilno sklicana, so nični vsi sklepi, ki so jih na taki skupščini sprejeli. Ničnost je pogojena z dodatnim pogojem, da se skupščine niso udeležili vsi delničarji. Čeprav je skupščina nepravilno sklicana, udeležili pa so se je vsi delničarji, sklepi niso nični.

3. Ničnost zaradi napak pri zapisu sklepov. Sklep je ničen:

- če ni zapisan v zapisniku,
- če ni zapisan v notarski obliki, zakon in/ali statut pa to zahtevata.

4. Ničnost volitev. Volitve so nične, če je nadzorni svet sestavljen v nasprotju z zakonom ali statutom (če sestavljajo nadzorni svet manj kot trije člani, če je kakšen član omejeno poslovno sposoben ...) Ničnost se lahko ugotovi tudi samo za določenega člana.

5. Ničnost drugih sklepov. Nični so sklepi:

- ki so v nasprotju z moralo ali javnim redom,
- če tako določa zakon,
- če so v nasprotju z bistvenim pojmovanjem položaja d.d.

Zakon pristopa k moralni kot splošnemu pojmu za celoto moralnih norm, ki veljajo v naši družbi, kot nasprotje z javnim redom pa se šteje, če je sklep v nasprotju z zakoni in predpisi, ki so obvezni za poslovanje družbe.

Ničnostni sklepi lahko tudi konvalidirajo. Tako ničnost skupščinskih sklepov ni mogoče uveljavljati, če so že vpisani v sodni register, razen če gre za preslepitev ali če zakon izrecno določa drugače. Sodišče naj bi po uradni dolžnosti preverilo, da sklep skupščine nima napak, preden je vpisan v sodni register.

Zakon določa 3 mesečni rok za ugotavljanje ničnosti sklepa skupščine. Rok začne teči od dneva skupščine (če je skupščina trajala več dni, začne rok teči od zadnjega dneva). Če je bil sklep objavljen ali bi moral biti objavljen, začne rok teči od dneva objave v Uradnem listu. Sklepe, ki morajo biti objavljeni v Uradnem listu, določa zakon.

Krog oseb za uveljavljanje ničnosti je po zakonu omejen na člane uprave, člane nadzornega sveta in vsakega delničarja ne glede na razred delnic. Pravica uveljavljati ničnost je subjektivna pravica, zato je uprava in nadzorni svet ne moreta uveljavljati kot organ, ampak jo lahko uveljavlja vsak posamezni član. Ničnost se ugotavlja s tožbo. Kot tožena stranka nastopa družba, kot tožnik pa vsak izmed treh zgoraj naštetih skupin (lahko tudi kot sosporniki). Pravni interes se predpostavlja. Z ničnostno tožbo se uveljavlja obstoj določenih dejstev, ne posega pa se v vsebino skupščinskega sklepa. Za vložitev tožbe ni potrebna vnaprejšnja napoved. Postopek ugotavljanja je hiter. Skupščina lahko tudi brez sodne intervencije domnevno ničen sklep razveljavi ali pa ga nadomesti z novim sklepom.

Ničen sklep nima pravnih posledic za nikogar. Če se je ničen sklep nanašal na spremembo statuta, velja prejšnji statut.

Izpodbojnost

Institucija izpodbojnosti ima temeljni namen varovati pravico delničarjev do nadzorstva glede vsebinske ustreznosti odločanja. Zakon določa materialne predpostavke za vložitev tožbe. Krog oseb je ožji kot pri ničnosti. Tožbo lahko vloži vsak delničar, ki je bil navzoč na skupščini ali zaradi krivde skupščine ni bil navzoč ali ni mogel glasovati o zadevi. Tudi imetniki delnic brez glasovalne pravice imajo pravico izpodbijanja. Delničar lahko izpodbija sklep tudi, če je glasoval zanj.

V ZGD je določena generalna klavzula, na podlagi katere je možno izpodbijati vse sklepe skupščine, za katere se domneva, da so v nasprotju s temeljnimi cilji družbe, dobrimi poslovnimi običaji (sklepi, ki so v nasprotju z načeli pravičnosti in lojalne konkurence) in ki merijo na oškodovanje vsaj enega delničarja ali pa interesov družbe. Zakon ureja tudi izpodbijanje sklepov, pri katerih je delničar s svojo glasovalno pravico sebi ali tretji osebi pridobil posebno prednost na škodo družbe ali drugih delničarjev. Zakon prepoveduje izpodbijanje sklepa, s katerim se delničarjem povrne škoda.

1. Izpodbojnost sklepa o delitvi dobička. Sklep je izpodbojen:

- če je v nasprotju s statutom ali zakonom,
- če je skupščina odločila, da se dobiček ne deli, čeprav to po presoji dobrega gospodarstvenika ni bilo nujno glede na okoliščine, v katerih družba posluje.

Izpodbijati je možno tako sklep o delitvi dobička, kot tudi sklep, s katerim se prepove delitev dobička. Sklep o delitvi dobička se lahko le izpodbija, ne more pa se ugotoviti za ničnega. Če ga sodišče razveljavi, mora skupščina sprejeti nov sklep. Tožbo lahko vloži vsak delničar in nadzorni svet kot organ (izjema!) v roku treh mesecev po sprejetju sklepa.

2. Izpodbojnost sklepa o povečanju osnovnega kapitala. Lahko se izpodbija le sklep o povečanju, ne pa tudi o zmanjšanju osnovnega kapitala.

3. Izpodbojnost sklepa o potrditvi letnega poročila. Delničarji lahko izpodbijajo sklep:

- če je njegova vsebina v nasprotju z zakonom, ki varuje interese upnikov,
- če je v nasprotju z javnimi interesi,
- če letno poročilo ni bilo pripravljeno po predpisanem postopku.

Za izpodbojno tožbo so roki krajši kot pri ugotavljanju ničnosti. Zakon nalaga delničarju takojšnje ukrepanje na sami skupščini z napovedjo tožbe in vložitvijo izpodbojne tožbe v enem mesecu po sprejetju sklepa. Če se tožnik ni udeležil skupščine, začne teči rok z dnem, ko je tožnik izvedel za sklep ali bi zanj moral izvedeti. Dokaz o tem, kdaj je izvedel za sklep, mora priskrbeti sam tožnik, dokaz o tem, kdaj naj bi tožnik izvedel za sklep, pa mora priskrbeti d.d. Če je bil sklep objavljen v Uradnem listu, začne teči rok z dnem objave.

Bistvena predpostavka za vložitev izpodbojne tožbe je predhodna napoved izpodbijanja. Napoved na skupščini je nujna, če je bil delničar na skupščini navzoč. Napoved izpodbijanja mora biti jasno oblikovana v zapisniku. Nenavzoči delničar ima pravico izpodbijanja samo, če zaradi krivde d.d. ni bil navzoč na skupščini. Uprava je dolžna objaviti, da je vložena izpodbojna tožba.

Na podlagi izpodbojne tožbe sodišče razveljavi sklep skupščine, kar pomeni, da prenehajo pravne posledice sklepa s sodbo. Pravne posledice so po sodbi enake kot pri ničnosti sklepa. Sodba učinkuje napram vsem delničarjem. Vsebinska sodba se po uradni dolžnosti vpiše v sodni register. Uprava objavi vsebino sodbe na enak način kot sklep.

SPREMEMBE STATUTA

Statut se lahko po vpisu družbe v sodni register tudi spremeni. Ker je statut temeljni konstitutivni akt d.d., ga lahko spremeni le skupščina d.d. Skupščina je pristojna za spremembo tako obligatornih kot fakultativnih določb. Zaradi pomembnosti statuta se zahteva 75 % (ali 3/4) večina glasov, ki se šteje od celotnega osnovnega kapitala, ki ga predstavljajo glasovi prisotnih delničarjev. Statut sam lahko določi drugačno večino za svojo spremembo, vendar ta ne sme biti manjša od 51 % oddanih glasov delničarjev. Za sklic skupščine, na kateri se spreminja statut, veljajo posebna pravila. Če gre za pravice posameznega razreda delnic, je potrebno soglasje tistega razreda delnic, v katerega škodo se spreminja dotedanje razrede. Če se nalaga dodatne obveznosti, je potrebno individualno soglasje vsakega delničarja, če pa se obveznosti nalagajo vsem delničarjem, je

potrebno soglasje vseh. Soglasje za prenos delnic se lahko zahteva le pri imenskih delnicah.

Vsaka statutarna sprememba učinkuje šele z vpisom v sodni register. Po izrecni kogentni določbi lahko spremembo statuta prijavi zgolj uprava. Sprememba statuta mora biti izdana v obliki notarskega zapisa. Prijavi za vpis v sodni register je potrebno priložiti ustrezno dokumentacijo. Vpis spremembe statuta se navadno objavi.

UKREPI ZA SPREMINJAVE OSNOVNEGA KAPITALA D.D.

Osnovni kapital d.d se v času njenega delovanja bodisi zvišuje, bodisi znižuje in je odvisen od rezultatov poslovanja, razvojnih načrtov ter poslovnih odločitev. Zakon precej nadrobno določa postopke in ureja razmerja pri povečanju oziroma zmanjšanju osnovnega kapitala. Pri spremembi osnovnega kapitala se morajo zagotoviti predvsem določanje in opredeljevanje večine, ki je potrebna za začetek postopka, javnost spremembe (doseže se s postopkom registracije) in zavarovanje pravic upnikov.

Povečanje osnovnega kapitala

Povečanje osnovnega kapitala se lahko opravi skozi štiri različne postopke:

- povečanje z vložki,
- pogojno povečanje,
- odobreni kapital,
- povečanje iz sredstev družbe.

Povečanje osnovnega kapitala z vložki

Ta način je osrednji način zviševanja delniškega kapitala (efektivno povečanje). Zakon predpisuje 3/4 kapitalsko večino za taktno povečanje. Ker je ves delniški kapital razdeljen na delnice, se mora višina osnovnega kapitala vedno ujemati s številom delnic glede na njihovo nominalno vrednost. Pri povečanju osnovnega kapitala obstajata dve možnosti izenačitve osnovnega kapitala z nominalnim zneskom delnic: izdaja novih delnic in povečanje nominalnega zneska delnic.

V primeru povečanja kapitala z vložki se morajo vedno izdati nove delnice. Do nakupa novih delnic imajo dosedanji delničarji načeloma predkupno pravico. Odločanje o povečanju osnovnega kapitala je poostreno, če obstaja več razredov delnic (potrebno je soglasje vsakega razreda delnic; če tega soglasja ni, je skupščinski sklep o povečanju ničen). Pri povečanju osnovnega kapitala se delnice navadno prodajo za vitji znesek, kot znata nominalni znesek delnice. S tem se emisijski znesek uravna po tržni ceni delnice. Zakon sicer dovoljuje, da delnice niso v celoti vplačane, vendar je pri realnem povečanju kapitala potrebno najprej pridobiti sredstva ob obstoječih delničarjev.

Pri povečanju osnovnega kapitala se mora opraviti dvojna registracija.

1. Najprej se mora registrirati sam sklep o povečanju (prej se ne more opraviti postopek vpisovanja novih delnic).
2. Po izvedbi povečanja se registrira dokončno opravljeno povečanje osnovnega kapitala.

Ti dve registraciji sta konstitutivnega pomena. Sodišče lahko zavrne vpis sklepa o povečanju osnovnega kapitala, če revizijsko poročilo o stvarnih vložkih kaže na njihovo neustreznost, ali če dosedanji kapital te ni bil vplačan zaradi neupravičenih razlogov. Družbe lahko zberejo dodatni kapital z javnim vpisom delnic. Družba lahko prodaja svoje delnice ob povišanju kapitala na različne načine.

Delničarji imajo pravico do ohranitve sorazmerja lastninskega deleža, zato zakon določa njihovo prednostno pravico do nakupa novih delnic. Ta njihova pravica je relativna, ker se lahko s 3/4 večino v celoti ali delno izključi. Če se prednostna pravica ne izključi, družba dosedanjim delničarjem postavi rok za uveljavljanje predkupne pravice, ki pa ne sme biti krajši od 14 dni. Delničar svoje prednostne pravice ne more prenesti na drugega delničarja. Neizkoriščene prednostne delnice ne prirastejo drugim delničarjem.

Povečanje osnovnega kapitala se registrira tele po njegovi izvedbi. Vse vpisane delnice morajo biti vplačane bodisi v celoti, bodisi do zakonsko predpisanega minimuma. Če se delnice prodajajo nad nominalno vrednostjo, mora biti ves presežek plačan pred registracijo. Registracija povečanja osnovnega kapitala ima konstitutiven učinek. Šele z dnem vpisa v sodni register se lahko izdajo nove delnice.

Pogojno povečanje kapitala

Pri pogojnem povečanju kapitala gre v bistvu za povečanje dolžniškega kapitala, ki pa ima taktne pravne značilnosti, da lahko govorimo o pogojnem povečanju osnovnega (delniškega) kapitala. Gre za izdajanje konvertibilnih obveznic ali delniških opcij, s katerimi se povečuje dolžniški kapital družbe, ki se lahko v določenem trenutku spremeni v osnovni (lastniški) kapital. Tudi ti postopki lahko bistveno vplivajo na obstoječa lastninska razmerja, zato jih ZGD posebej urejuje. Sklepi se sprejemajo te tedaj, ko se dejansko povečuje tele delniški kapital. Nominalni znesek takega pogojno povečanega kapitala je omejen. Ne sme presegati **1/2** osnovnega kapitala, ki obstaja v času sprejema sklepa o pogojnem povečanju. Omejitev varuje obstoječe delničarje in njihov lastninski interes. Po sprejetju sklepa o pogojnem povečanju kapitala družba na to področje ne sme več posegati. Osnovni kapital se lahko v tej zvezi povečuje zaradi:

zamenjave zamenljivih obveznic za delnice, prednostnega nakupa novih delnic, priprave na združitve več družb.

Uresničitev imetnikov prednostnih obligacij je odvisna zgolj od njihove opsijske izjave. Za veljavnost skupščinskega sklepa je predpisana kvalificirana kapitalaska večina. V sklepu skupščine o pogojnem povečanju mora biti natančno določeno, za kakšen namen se osnovni kapital povečuje (delnice se ne morejo izdati za drug namen), kdo so upravičenci do pogojno povečanega kapitala, emisijski znesek in merila, po katerem se ta znesek izračuna.

Tudi pogojno povečanje se lahko izvrši s stvarnimi vložki, za katere pa se ne štejejo denarne terjatve, ki pripadajo delavcem iz udeležbe pri dobičku, ter izročitev zamenljivih obveznic za delnice.

Višino pogojno povečanega kapitala je treba vpisati v sodni register. Šele nato se lahko izdajo konvertibilne obveznice in delniške opcije. Prednostna pravica do novih delnic se uresničuje s pisno izjavo, prav tako se uresničuje zamenjalna

pravica (t.i. konverzija obveznice v delnico). Zamenjalna pravica je lahko vezana na točno določen rok.

Pri zamenjavi konvertibilnih obveznic za delnice ne gre za denarno vplačevanje delnic, temveč za pobotanje obeh terjatev (pridobitev delnice na podlagi zamenljive obveznice). Če se emisijski znesek obveznic ter nominalni znesek delnic ne ujemata, je v primeru negativne razlike v škodo nominalnega zneska delnic to razliko potrebno zagotoviti iz drugih virov. Praviloma ga doplača imetnik prednostne obligacije. Če pa gre za pravo delniško opcijo, s katero je d.d. garantirala možnost odkupa delnice v zameno za zamenljive obveznice po fiksni ceni, pa mora morebitno razliko kriti družba iz svojih sredstev, praviloma iz posebnega sklada, oblikovanega v ta namen. Če delniški kapital ne ustreza številu delnic in njihovem nominalnemu znesku, je treba razliko pokriti. Če to ni mogoče, je treba pred tem zmanjšati osnovno glavnico, oblikovati rezervna sredstva in iz njih kriti razliko. V praksi se osnovni kapital na ta način povečuje postopno (sukcesivno).

Odobreni kapital

Odobreni kapital pomeni zvišanje osnovnega kapitala po enostavnem postopku, ki se izvede tako, da družba pooblasti upravo, da sme v 5 letih po registraciji družbe zvišati delniški kapital do višine, ki jo sama določi. Za povedani kapital se izdajo nove delnice. Upravi d.d. je omogočeno, da zviša osnovni kapital, ne da bi bilo treba zaradi tega spreminjati statut. Odobreni kapital je omejen na 1/2 obstoječega osnovnega kapitala. Gre za zaščito proporcionalnega lastninskega interesa delničarjev, ki imajo prednostno pravico do nakupa novih delnic.

O konkretni izdaji novih delnic odloča uprava, vendar mora pred tem predhodno pridobiti soglasje nadzornega sveta. Med odobreni kapital ne sodi znesek delnic, ki so sicer že vpisane, vendar še ne v celoti vplačane.

Nove delnice se obravnavajo tako kot pri povečanju kapitala z vložki. Statut lahko posebej določi, da se delnice izdajo delavcem d.d. V tem primeru je treba nadomestilo za vplačilo delnic zagotoviti iz dobitka oziroma rezerv. Delnice, ki se izdajajo v okviru odobrenega kapitala, so lahko prednostne ali navadne.

Povečanje osnovnega kapitala iz sredstev družbe

Če se z zvišanjem delniškega kapitala premoženje družbe dejansko ne poveča, je to nominalno povečanje kapitala. Delniški kapital, osnovna glavnica, se sicer zviša, vendar zvišanega zneska ne vplačajo delničarji, temveč se z bilančno operacijo potrebni povečani znesek iz rezerv ali nerazdeljenega dobička prenese na postavko osnovnega delniškega kapitala. V tem primeru se izdajo nove delnice (brezplačno) ali pa se starim delnicam povečajo nominalni zneski. V bistvu gre za izplačevanje dividend v obliki novih delnic. Sklep o taktnem povečanju se sprejme na enak način kot sklep o povečanju z vložki. Sklep je potrebno prijaviti za vpis v sodni register, preden je konkretno povečanje osnovnega kapitala dokončno izvedeno. Skupščina lahko o sprejetju taktnega sklepa odloča že po sprejetju zadnjega poslovnega poročila.

Zakon določa dva vira, iz katerih se lahko realizira povečanje osnovnega kapitala:

1. Rezerve - tu velja omejitev, da se le te lahko preoblikujejo v osnovni kapital le, če dosegaajo zakonsko predpisano višino (najmanj 1/10 osnovnega kapitala). Za povečanje se lahko uporabi le presežek nad tem zneskom.
2. Nerazdeljeni dobiček - tu ni nikakršnih omejitev. Nerazdeljeni dobiček je lahko iz zadnjega ali preteklih poslovnih let.

Postopka povečanja osnovnega kapitala iz sredstev družbe ni mogoče realizirati, dokler se v bilanci stanja kaže nekrita izguba. Po sprejetju sklepa o povečanju se opravi registracija in s tem je osnovni kapital povečan. S tem dnem so nove delnice tudi polno plačane in se lahko izdajo. Vpis v sodni register je konstitutivnega značaja. Zaradi enakopravnosti delničarjev morajo vsi delničarji pridobiti nove delnice proporcionalno glede na dotedanjo zastopanost v lastniškem kapitalu.

V praksi lahko pride do položaja, da se pri povečanju osnovnega kapitala iz sredstev družbe ne ujema v celoti znesek povečanja kapitala z mnogokratnikom določenega novonastalega zneska delnic. Tako pride do nastanka t.i. delnih delnic. Taktne delnice niso priznane kot prave delnice, pri njih gre le za samostojno upravičenje (mogoče jih je samostojno prenašati). Na podlagi delne delnice ni mogoče uveljavljati ne glasovalne, ne premoženjske pravice. Vse te pravice je mogoče izvrševati le, če se delnice združijo, tako da oblikujejo polno pravico.

Delničarji morajo delnice prevzeti v roku enega leta, sicer ima družba pravico te delnice prodati. Prodaja take delnice ne pomeni, da izkupiček pripada d.d., ampak upravičencu (prejšnjemu delničarju, ki bi moral dobiti delnico). Če d.d. ni izdala delniških listin, se delničarji vpišejo v delniško knjigo.

Če se poveča osnovni kapital iz sredstev družbe, se proporcionalno povečajo tudi lastne delnice družbe. To je edina pravica, ki lastnim delnicam ostane (nimajo namreč pravice do glasovanja in dividende). Za taktne delnice namreč velja, da so polno vplačane.

Če so delnice le delno vplačane, se povečanje izvede le s povečanjem nominalnega zneska. Če v d.d. obstajata obe kategoriji delnic (vplačane in delno vplačane), se uporablja kombinacija izdaje novih delnic in povečanje nominalnega zneska.

Zaradi enakopravnosti vseh delničarjev velja načelo, da se razmerja pravic ne spremenijo. To ne velja le za povečanja v skladu z deleži v njihovem dosedanjem kapitalu, temveč tudi za medsebojna razmerja med več razredi delnic v d.d.

Pri povečanju osnovnega kapitala iz sredstev družbe se hkrati v enakem sorazmerju poveča tudi osnovni kapital, se pravi tisti del osnovnega kapitala, glede katerega se lahko uresniči pravica imetnikov zamenljivih obveznic ali predkupne pravice. Ko že pride do razlike med emisijskim številom obveznic in nominalnim zneskom delnic, se razliko krije z dodatnimi vplačili ali iz posebnega sklada d.d. V praksi se načeloma uporablja načelo fiksne cene in zamenjava obveznic za delnice enakih nominalnih zneskov v trenutku nakupa, ne glede na tržno ceno.

Zmanjšanje osnovnega kapitala

Osnovni kapital se lahko zmanjša na tri načine: redno zmanjšanje, poenostavljeno zmanjšanje, zmanjševanje osnovnega kapitala z umikom delnic.

Poleg tega pa poznamo t.i. kombinirano zmanjšanje osnovnega kapitala, ki se izvede tako, da se delniški kapital zniža pod najnižjo dopustno vsoto ter se sočasno zviša vsaj do te vsote.

Z vidika finančnih učinkov ločimo:

1. Efektivno znižanje, do katerega pride, kadar je osnovnega kapitala preveč glede na obseg poslov in druge naloge podjetja in se kapital zaradi tega ne more dovolj učinkovito izkoriščati. Delničarji na svoje delnice dobijo povrnjen ustrezen del z0žanega kapitala.
2. Nominalno znižanje pa nastopi takrat, kadar družba zaradi slabega gospodarjenja ali slabega tržnega položaja zaide v pasivnost. Če bi kljub pasivnosti d.d. vztrajala z ohranitvijo prvotnega osnovnega kapitala, se dividende ne bi mogle izplačevati, ker čistega dobička ne bi bilo. To predstavlja za delničarje dejansko izgubo njihovega v delnice angažiranega kapitala, čeprav to predstavlja sanacijo družbe.

Zakon ima zaradi varstva upnikov, delničarjev... zelo natančne določbe o znižanju osnovnega kapitala.

Redno zmanjšanje osnovnega kapitala

Tu gre za obraten proces kot pri povečanju osnovnega kapitala z vložki. Smiselno veljajo enake zakonske opredelitve o odločanju delničarjev, o potrebni kapitalski večini, o sodni registraciji... Zaradi varstva upnikov je določen tudi posebni postopek, v katerem se zavarujejo njihove pravice.

Tehnično se osnovni kapital lahko zmanjša na dva načina: z zmanjšanjem nominalnega zneska delnic in z združevanjem delnic, če se nominalni znesek ne more vet zmanjšati.

Pri zmanjšanju osnovnega kapitala ne gre za zmanjševanje števila delnic, ampak za zmanjševanje nominalnega zneska (umik delnic namreč predpostavlja poseben postopek). Sklep o zmanjšanju osnovnega kapitala se registrira v sodnem registru. Registracija ima konstitutiven pomen. Po objavi sklepa v sodnem registru imajo upniki 6 mesecev časa, da prijavijo svoje terjatve. šele ko so upniki poplačani, se lahko izvršijo plačila delničarjem.

Pri zmanjšanju osnovnega kapitala je treba izvesti tudi postopek razveljavitve delnic. Če se zmanjšanje osnovnega kapitala opravi z združitvijo delnic, lahko družba razveljavi tiste delnice, ki jih kljub pozivu za predložitev ni prejela. Družba lahko razveljavi tudi tiste delnice, ki ne dosežejo potrebnega števila, da bi bile nadomeščene z novimi. Nove delnice, ki so izdane namesto razveljavljenih in ne zamenjanih, mora družba prodati na račun delničarjev po uradni borzni ceni ali na javni dražbi.

Zmanjšanje osnovnega kapitala se po opravljenem postopku vpiše v sodni register.

Poenostavljeno zmanjšanje osnovnega kapitala

Pri poenostavljenem zmanjšanju osnovnega kapitala se sredstva prenašajo iz osnovnega kapitala v sredstva rezerv. Postopek zmanjšanja se lahko izvede tudi zaradi izravnave z ugotov1jeno nižjo vrednostjo družbe ali zaradi pokrivanja

izgub. Pogoj za izvedbo postopka je, da se poprej sprost del rezerv, ki presega 10% po zmanjšanju potrebnega osnovnega kapitala.

Zmanjšanje osnovnega kapitala z umikom delnic

To je izjemen primer zmanjšanja osnovnega kapitala. Družba lahko umakne delnice prisilno ali s pridobitvijo. Prisilen umik je možen le, če je dovoljen v statutu. Načeloma se uporabljajo določbe o rednem zmanjšanju osnovnega kapitala. Izjema je v tem, da ne gre le za tehnično zmanjšanje nominalnega zneska, ampak za umik delnic. Če se umikajo delnice, za katere je bil v celoti vplačan nominalni ali vitji emisijski znesek, določbe o rednem zmanjšanju osnovnega kapitala niso več relevantne, ker upniki ne morejo biti prizadeti. Če se ne umikajo take delnice, pa je treba postopati kot pri rednem zmanjšanju.

Kombinirano zmanjšanje in povečanje osnovnega kapitala

Načeloma osnovni kapital ni mogoče znižati pod zakonsko določen najnižji nominalni znesek, ki znaša 6 mio SIT. Izjemoma je možno, da se delniški kapital zniža pod najnižjo dopustno vsoto, vendar le, če se sočasno dvigne vsaj do te vsote.

Pri tem znižanju osnovnega kapitala se sprejmeta dva sklepa:

1. Sklep o nominalnem znižanju delniškega kapitala.
2. Sklep o efektivnem povečanju delniškega kapitala.

Efektivno zvišanje osnovnega kapitala se opravi po postopku, ki velja za povečanje z vložki, ni pa možno povečanje s stvarnimi vložki. Za povečan kapital se izdajo nove delnice. Oba sklepa morata biti registrirana v sodnem registru.

KOMANDITNA DELNISKA DRUŽBA

Komanditna delniška družba (k.d.d.) je družba, pri kateri najmanj en družbenik odgovarja za obveznosti družbe z vsem svojim premoženjem (komplementar), komanditni delničarji, ki imajo delež v osnovnem kapitalu, pa za obveznosti družbe ne odgovarjajo.

Za urejanje pravnih razmerij med komplementarji in njihovih razmerij do komanditnih delničarjev se uporabljajo določbe zakona o k.d., za ostala vprašanja, zlasti v zvezi s kapitalskimi razmerji in delnicami, pa določbe o d.d.

POSTOPEK USTANOVITVE

K.d.d. se ustanovi s sprejetjem statuta, ki ga mora sprejeti najmanj 5 fizičnih ali pravnih oseb. K.d.d. je možno ustanoviti samo na simultani način. Kot ustanovitelji se štejejo tako komplementarji kot komanditisti. Pri ustanovitvi morajo sprejeti in podpisati statut najmanj en komplementar in štiri komanditni delničarji. V statutu se navede osnovni kapital, emisijski znesek delnic, razred delnic... Komplementarji imajo po zakonu status članov uprave oziroma direktorjev k.d.d., zato je pomembno, da so v statutu navedena imena in bivališča vseh komplementarjev ter njihovi gotovinski in stvarni vložki.

UPRAVLJANJE S K.D.D.

K.d.d. ima kot obvezna organa upravo in skupščino ter kot fakultativni organ odbor komanditnih delničarjev. K.d.d. ima lahko nadzorni svet oziroma ga mora imeti v zakonsko določenih primerih, kot to velja za d.d. Komplementarji imajo po zakonu enake pristojnosti, pravice in odgovornosti kot uprava d.d. Obvezen organ je skupščina, ki jo sestavljajo komanditni delničarji. Za postopke v zvezi s sklicevanjem in odločanjem skupščine veljajo določbe o d.d. Zakon vsebuje le posebne določbe o glasovanju komplementarjev na skupščini. Komplementarji v funkciji članov uprave lahko sodelujejo na skupščini brez pravice glasovanja, razen če so udeleženci v osnovnem kapitalu družbe. Komplementarji nastopajo na skupščini kot en družbenik. Po zakonu komplementarji nimajo glasovalne pravice o zadevah, ki se tičejo njih. O vseh vprašanih odločajo komanditisti v skladu s svojo udeležbo v osnovnem kapitalu. Za nekatere sklepe (to je določeno v statutu) je potrebno soglasje komplementarjev. Skupščinski sklepi, za katere je potrebno soglasje komplementarjev, se vpišejo v sodni register po doseženem soglasju.

Odbor komanditnih delničarjev sestavljajo predstavniki, ki so jih izvolili komanditni delničarji z namenom, da varujejo njihove interese. Ni obvezen organ; urejen je v statutu (število članov odbora, način izvolitve, prisotnosti ...). Odbor posreduje v sporih med komplementarji in skupnostjo delničarjev, katere zastopnik je. V odboru ne morejo sodelovati komplementarji.

DELITEV DOBIČKA IN KRITJE IZGUBE

Za pravna razmerja med komplementarji in komanditnimi delničarji se uporabljajo določbe zakona o k.d. V k.d.d. so komplementarji na eni strani in komanditisti na drugi strani praktično izenačeni z vlogami družbenikov v d.n.o. Pri razdelitvi dobička pripada komplementarjem in komanditistom najprej delež v višini 5 % njihovega kapitalskega deleža. Če komplementar ali komanditist delničarju ni v celoti vplačal svojega deleža, se dobiček pripisuje njegovemu deležu toliko časa, dokler ne doseže zneska njegovega dela vložka. Preostali dobiček se deli v sorazmerju vloženih sredstev v družbo, in ne po načelih d.n.o.

Enaka načela, kot za delitev dobička, veljajo tudi za kritje izgube. Delniški komanditist sodeluje pri kritju izgube le, do zneska delniškega deleža. Če ga še ni v celoti vplačal, odgovarja do višine še ne poravnane deleža.

Vsaka družba lahko daje posojila svojim družbenikom, če to ni v nasprotju s finančnimi predpisi. Zakon prepoveduje dajanje posojil, ki bi ogrožala obstoj družbe. Tako je posebej prepovedano komplementarju, da dvigne posojilo pri družbi, če družba posluje z izgubo.

Komplementar kot nosilec poslov in subsidiarni porok za obveznosti družbe ter njen zastopnik ima po zakonu pravico do plačila za opravljanje teh poslov. Višina plačila je lahko določena v statutu ali s pogodbo.

DRUŽBA Z OMEJENO ODGOVORNOSTJO

D.o.o. je plod ustvarjalnega prava ob koncu preteklega stoletja in je bila ustvarjena z namenom, da zapolni vrzel med osebnimi družbami in d.d.

D.o.o. je pravna konstrukcija in je posrečena združitev pozitivnih lastnosti osebnih in kapitalskih družb, saj d.o.o. omogoča določeno sožitje med institucijo omejene odgovornosti družbenikov in svobodnega odločanja.

D.o.o. je kapitalska družba. Primerna je za opravljanje tako gospodarskih kot tudi negospodarskih dejavnosti, zaradi omejene odgovornosti pa je primerna tudi za bolj rizične podjeme. Lahko nastopa kot komplementar, primerna pa je tudi za sanacijo večjih gospodarskih sistemov.

Osnovni kapital d.o.o. je razdeljen na vložke družbenikov. Na podlagi osnovnega vložka družbenik pridobi poslovni delež. Ob ustanovitvi ima družbenik lahko samo en osnovni vložek in le en poslovni delež. Po registraciji pa lahko družbenik pridobi več osnovnih vložkov in na podlagi tega tudi več poslovnih deležev.

D.o.o. lahko ustanovi ena ali več fizičnih ali pravnih oseb. Ustanovitelji z vpisom družbe v sodni register izgubijo status ustanovitelja in pridobijo status družbenika. Največje dovoljeno število družbenikov je 50. Družba se ustanovi s societetno pogodbo, sklenjeno v obliki notarskega zapisa, ki jo morajo podpisati vsi družbeniki. Družbena pogodba nastane s soglasjem vseh družbenikov, po ustanovitvi pa o družbenih zadevah odločajo z večino glasov.

Možno je, da se ustanovitelji povežejo v predružbo in se s posebno pogodbo zavežejo, da bodo ustanovili družbo. Takšna pogodba ima značaj predpogodbe. Ustanovitelji so lahko fizične ali pravne osebe ne glede na državljanstvo; zakon ne predvideva nobenih posebnih omejitev. Za ustanovitev so družbeniki dolžni zagotoviti sredstva sorazmerno z višino osnovnih vložkov. Ustanovitveni stroški so npr. plačilo taks, potni stroški... in jih mora zagotoviti ustanovitelj mimo osnovnega kapitala, kasneje pa se lahko povrnejo iz sredstev družbe.

Družbeniki lahko s svojimi dejanji v postopku ustanavljanja družbe tudi škodujejo družbi. Pri ustanavljanju družbe morajo vsi družbeniki in poslovodje nastopati kot dobri gospodarji. Za škodo se šteje vsako pravno priznana prikrajšanje družbe. Družbeniki in poslovodje odgovarjajo za škodo družbi po načelu subjektivne krivde in le, če je škoda povzročena namerno ali iz hude malomarnosti. Za škodo odgovarjajo družbeniki solidarno.

Vpis d.o.o. v sodni register je konstitutivnega pomena, saj družba pridobi status pravne osebe te le z registracijo. Zakon posebej nalaga poslovodji dolžnost, da prijavi družbo za vpis v register. & se spremeni kakršenkoli podatek, ki je naveden v prijavi ali prilogi prijave, mora poslovodja obvestiti sodišče o spremembi v treh dneh. V skladu z nadzorno funkcijo lahko sodišče zavrne vpis, če ugotovi, da porodilo o stvarnih vložkih, ki so ga podpisali družbeniki, ni resnično. Sodišče lahko resničnost posameznih trditev preizkuša tudi po uradni dolžnosti.

Vsebina družbene pogodbe

Zakon v 409. členu navaja sestavine družbene pogodbe. Tako imamo:

1 . Obvezne statusne sestavine:

- navedba imena, prebivališča oz. firme in sedela vsakega družbenika,
- firmo, sedež in dejavnost družbe,

- navedbo zneska osnovnega kapitala in vsakega osnovnega vložka posebej, - navedbo družbenika za vsak osnovni vložek.

Pri oblikovanju firme veljajo vsa splošna določila (npr. KOŠARICA, TRGOVINA NA DROBNO D.O.O.), enako velja za dejavnost in sedež družbe. Za sedet je mogoče opredeliti kraj, kjer družba opravlja dejavnost ali kjer se vodijo njeni posli. Dejavnost mora biti konkretizirana tako, da je možno ugotoviti, s kakšno gospodarsko dejavnostjo se družba ukvarja. Ne sme biti splošnih opisov pri opredeljevanju dejavnosti. Znesek osnovnega kapitala mora znašati najmanj 2.1 mio SIT. Če tega podatka v družbeni pogodbi ni, je pogodba nična.

2. Neobvezne statusne sestavine:

- čas delovanja družbe, če je družba ustanovljena za določen čas
- morebitne druge obveznosti (poleg plačila osnovnega vložka), ki jih imajo družbeniki do družbe,
- morebitne obveznosti družbe do družbenika,
- poročilo o stvarnih vložkih,
- določila o upravljanju z d.o.o.

Te sestavine se vnašajo v družbeno pogodbo le, U se družbeniki dogovorijo o posameznih posebnostih družbe. Pri določilih o upravljanju z d.o.o. je pomembno določiti zlasti postopek sklicevanja in pooblastila skupščine.

3. Neobvezne sestavine ne vplivajo na status družbe, temveč na notranja razmerja med družbeniki. Taka določila so npr. določila o konkurenčni prepovedi, delitvi dobička...

Določila zakona o d.o.o. so pretežno dispozitivnega značaja in se smejo spreminjati, razen če ni v zakonu izrecno določeno, da se ne sme odstopati od zakonskih določb.

Družbena pogodba in vsaka sprememba družbene pogodbe se mora opraviti v notarski obliki s soglasjem vseh družbenikov.

OSNOVNI KAPITAL, OSNOVNI VLOŽKI IN POSLOVNI DELEŽI

Osnovni kapital mora po zakonu znašati vsaj 2.1 mio SIT. Osnovni kapital sestavljajo osnovni vložki družbenikov, katerih najmanjša vrednost je 10.000 SIT. Osnovni vložek je lahko zagotovljen v denarju, kot stvarni vložek ali stvarni prevzem. Pri ustanovitvi družbe morajo družbeniki zagotoviti najmanj 1/3 osnovnega kapitala v denarju (najmanj 700.000 SIT). Pred prijavo za vpis mora vsak družbenik plačati najmanj 1/4 zneska osnovnega vložka. Stvarni vložki se morajo pred prijavo za vpis v sodni register izročiti v celoti, prav tako mešani vložki.

Osnovni vložek mora biti vedno izražen v denarju, če gre za stvarni vložek, pa mora biti opredeljena višina vrednosti stvari. Družbeniki morajo sestaviti poročilo o stvarnih vložkih. Če stvarni vložki v družbo znašajo več kot 10 mio SIT, jih mora oceniti revizor.

Povečanje in zmanjšanje osnovnega kapitala

Povečanje osnovnega kapitala ni temeljna obveznost družbenika. Obveznost nastane samo s sklepom skupščine in s to obveznostjo se skuša doseči ohranitev osnovnega kapitala, predvsem zaradi varovanja premoženja družbe. Družba ni dolžna zvišati osnovnega kapitala, lahko pa zaradi podkapitalizacije družbenike zadene odgovornost na podlagi načela o spregledu pravne osebnosti. Zakon obravnava tako povečanje kot zmanjšanje osnovnega kapitala v poglavju o spremembi družbene pogodbe, ker pomeni sklep o spremembi osnovnega kapitala vsebinsko spremembo družbene pogodbe (družbena pogodba namreč določa višino osnovnega kapitala).

Povečanje osnovnega kapitala je možno z novimi vložki. To je efektivno, dejansko povečanje osnovnega kapitala. Vrednost novega vložka je najmanj 10.000 SIT; tako pridobi družbenik nov samostojni osebni vložek, na podlagi tega pa poslovni delež.

Kapital se lahko poveča tudi le nominalno. To se stori tako, da se prenese sredstva iz rezerv in iz dobička v novo osnovno glavnico. To je računovodska operacija, "bogastvo" družbe pa se na ta način ne poveča. V obeh primerih mora družba sprejeti sklep o povečanju osnovnega kapitala.

Za zmanjšanje osnovnega kapitala je prav tako pomemben sklep skupščine v obliki spremembe družbene pogodbe. Prav tako poznamo efektivno zmanjšanje (izplačilo dela osnovnega kapitala družbenikov) in nominalno zmanjšanje (zmanjšanje osnovnega kapitala v rezerve družbe).

O zmanjšanju osnovnega kapitala govorimo tudi:

- če so posamezni družbeniki oproščeni plačila dela ali celotnega vložka,
- če se izplačajo deleži dobička družbe in se tako poseže v premoženjsko substanco družbe.

Ocenitev stvarnih vložkov

Zakon določa le postopek ocenitve. Vrednost stvarnih vložkov se mora obvezno oceniti pred vpisom družbe v sodni register. Zakon določa, da morajo ustanovitelji ugotoviti vrednost stvarnega vložka in sestaviti o tem poročilo, ki ga morajo podpisati. Poročilo mora vsebovati vpis predmetov stvarnih vložkov, ter dejstva, na podlagi katerih se ugotavlja njihova vrednost. Če družbeniki previsoko in mimo običajnih vrednostnih kriterijev ocenijo stvar, odškodninsko odgovarjajo upnikom v okviru načel, ki veljajo za spregled pravne osebnosti.

Enotnost poslovnega deleža in poslovni delež v pravnem prometu

Ob pridobitvi poslovnega deleža je le ta enoten. Zakon pa dovoljuje delitev poslovnega deleža v primeru odtujitve ali dedovanja. Vrednost posameznega poslovnega deleža, ki postane samostojen, je najmanj 10.000 SIT. Skupni delež je delež, ki pripada večjemu številu oseb (skupnosti družbenikov). Razdelitev pravic na poslovnem deležu v okviru skupnosti družbenikov ne pomeni delitve skupnega deleža. Pravna dejanja družbe učinkujejo proti vsem imetnikom skupnega deleža, tudi če so opravljena le proti enemu izmed njih.

Odtujitev poslovnega deleža je mogoča z vsemi pravnimi instituti, s katerimi se prenaša pravica na stvari (tradicija, dedovanje, darilna pogodba...).

Pravni posel, s katerim se prenaša poslovni delež, more biti sklenjen v notarski obliki. Družbena pogodba lahko omeji odtujitev poslovnega deleža (lahko določi, da družbenik pred odtujitvijo pridobi soglasja ostalih družbenikov ali pa da lahko odsvoji svoj poslovni delež le določeni osebi). Če hoče družbenik odtujiti svoj poslovni delež, pa za to ne pridobi soglasja ostalih družbenikov in hkrati neče noben družbenik odkupiti njegovega poslovnega deleža, lahko izstopi iz družbe.

S prenosom deleža pridobitelj pridobi status družbenika. Temeljna naloga pridobitelja je, da to sporoči družbi. Prenos poslovnega deleža med pridobiteljem in odsvojiteljem je individualen posel obligacijskega prava, obvestitev družbi pa ima značaj pristopa k družbeni pogodbi. Poslovni delež pripada pridobitelju tudi, če se k družbi ni priglasi, vendar pa do priglasi ne dobi pravic družbenika.

D.o.o. je pravna oseba in je lahko tudi imetnik lastnih poslovnih deležev, vendar pa je to zaradi varstva pravnega prometa in upnikov omejeno. Družba lahko pridobi lastne poslovne deleže le, če so v celoti plačani in če jih plača iz premoženja, ki presega znesek osnovnega kapitala. Družba ne more pridobiti vseh poslovnih deležev in na ta način postati lastnik same sebe. V pravni teoriji se zagovarja stališče, da taka družba začasno lahko še obstaja, vendar pa je pridobitev vseh poslovnih deležev razlog za njeno prenehanje in za začetek likvidacijskega postopka.

PRAVICE IN OBVEZNOSTI DRUŽBENIKOV

Status družbenika pridobi pravna ali fizična oseba s podpisom družbene pogodbe in na ta način prevzame odgovornost plačati osnovni vložek. Status družbenika lahko pridobi tudi skupnost, ki nima statusa pravne osebe (dedna skupnost). Dokler družba ni vpisana v sodni register, družbenik nasproti drugim družbenikom in tretjim osebam odgovarja le odškodninsko, po vpisu pa pridobi te druge pravice in obveznosti.

Za nekatere pravice in obveznosti družbenika velja t.i. načelo prepovedi ločevanja pravic. Pravice in obveznosti družbenika so sestavni del njegovega članstva v družbi. Tako je prepovedano prenašati nekatere pravice in obveznosti na druge npr. pravico glasovanja, pravico izpodbijati sklepe skupščine...

Obveznosti družbenika delimo na temeljne, stranske, naknadne in zakonske. Temeljni obveznosti družbenika sta plačilo osnovnega vložka in ohranjanje osnovnega kapitala. Stranske obveznosti so npr. izročitev družbi pravice do uporabe izuma, blagovne znamke ali patenta, dogovor med družbeniki, da bodo kupovali ali prodajali blago družbi. Naknadne obveznosti so prostovoljna naknadna vplačila namenjena ohranjanju podjetja, zakonska obveznost pa je predvsem načelo vestnosti in poštenja.

Pravice družbenika delimo glede na vsebino na:

1 . Premoženske:

- pravica do poslovnega deleža,
- pravica do sodelovanja pri dobičku,
- pravica do drugih ugodnosti,

- pravica do sodelovanja pri delitvi likvidacijske mase,

2. Članske:

- pravica do upravljanja,
- pravica do izstopa,
- pravica do izključitve drugega družbenika.

Glede na podlago pravice delimo na:

1. Zakonske (določa jih zakon) - premoženjske in članske pravice.
2. Pogodbene (določa jih pogodba) - pravice družbenikov, da od družbe nekaj terjajo.

Glede na razmerja med družbeniki delimo pravice na:

1. Splošne - pripadajo vsem družbenikom,
2. Posebne - pripadajo le nekaterim družbenikom.

Temeljne obveznosti družbenika

Plačilo osnovnega vložka

Osnovni vložek je del ali celota premoženja, ki ga zagotavlja družbenik v okviru osnovnega kapitala družbe. Osnovni vložek je premoženjska vrednost posameznega družbenika.

Najmanjši osnovni vložek ob ustanovitvi je 10.000 SIT. Delitev osnovnega vložka je možna le pri odtujitvi. Zakon prepoveduje, da bi imela posamezna fizična ali pravna oseba ob ustanovitvi več osnovnih vložkov.

Osnovni vložki med družbeniki so praviloma enaki, družbena pogodba pa lahko določi drugače. Družbena pogodba lahko tudi določi, da družbeniki ob ustanovitvi plačajo le del osnovnega vložka (zakon določa, da morajo vsi plačati sorazmeren del). Temeljne obveznosti plačila osnovnega vložka družbenik ne more biti oproščen. Če bi družbeniki kljub temu oprostili družbenika plačila osnovnega vložka, osebno odgovarjajo za obveznosti družbe do višine oproščenega deleža (spregled pravne osebnosti). Zakon določa, da mora družbenik plačati osnovni vložek pravočasno, v primeru zamude mora plačati zamudne obresti.

Če je družbenik v zamudi, ali pa ne plača osnovnega vložka, ga lahko družba izključi. Ta postopek se imenuje kaduciranje. Kaduciranje ni obvezna institucija, vendar če družbena pogodba to vključi, so določila o kaduciranju prisilne narave.

Kaduciranje je možno le zoper družbenika, ki je vložil denarni vložek (stvarni vložek mora družbenik že tako ali tako izročiti družbi). Z izključitvijo preneha družbeniku status družbenika, vendar družba zoper njega še vedno lahko uveljavlja plačilo osnovnega vložka. Če družbenik plača svoj osnovni vložek in odškodnino, lahko ponovno pridobi status družbenika. Družbenik mora biti pisno pozvan k plačilu. Poziv mu pošlje poslovodja. Kaduciranje je možno izpeljati zoper vsakega družbenika. Če družbenik ne plača preide družbenikov že vplačani del v celoti na družbo. Na tem deležu družba ne dobi lastnine, ampak le skrbniško pravico. Kaduciranje se izvede le v primeru neplačila osnovnega vložka.

Za izostanek plačila jamčijo vsi zamudnikovi predniki, razen v primeru, ko je zamudnik tudi ustanovitelj (nima prednikov). Zakonsko jamstvo velja za vse prednike enako, vendar zakon loči neposrednega prednika od ostalih. Plačilo zamujenega zneska je treba zahtevati najprej od neposrednega prednika. Plačati mora v roku enega meseca. Če ne plača, lahko družba zahteva plačilo od ostalih prednikov; pogoj je, da je najprej zahtevala od neposrednega prednika (obvezna notifikacija). Z vplačilom zamudnega zneska prednik pridobi poslovni delež izključenega družbenika. Izključeni družbenik lahko uveljavlja pravico do vračila tržne vrednosti deleža v času izključitve. Če družba ne more dobiti plačila deleža od prednikov, lahko delež proda na dražbi.

Če družba ne more dobiti plačila deleža ne od družbenika, ne od njegovih prednikov, ne na dražbi, so ostali družbeniki solidarno zavezani k vplačilu preostalega zneska. Vsak družbenik je odgovoren za drugega družbenika, če ta ne izpolni svoje temeljne obveznosti. Odgovornost družbenikov je omejena z višino izostalega plačila. S celotnim plačilom poslovnega deleža postanejo družbeniki solastniki poslovnega deleža izključenega družbenika sorazmerno s svojim vplačilom.

Ohranjanje osnovnega kapitala

Obveznost vplačila osnovnega vložka in obveznost ohranjanja osnovnega kapitala sta komplementarni, s tem da je vplačilo osnovnega vložka enkratno dejanje, ohranjanje osnovnega kapitala pa je povezano s stalnostjo statusa družbenika. Ohranjanje osnovne glavnice družbe pomeni ohranjanje vrednosti premoženja družbe. Osnovna glavnica je vpisana v sodnem registru in družbeniki jo morajo ohranjati, če je plačana ali ne.

Načelo ohranjanja osnovnega kapitala družbe se varuje predvsem z zakonsko prepovedjo izplačil iz osnovnega kapitala. Na ta način so prepovedane tudi vse oblike t.i. prikritega izplačila dobička. Sankcija je zakonska dolžnost vrnitve vseh prepovedanih izplačil. Na ta način se spet vzpostavi prvotno stanje, zapisano v družbeni pogodbi. Če družbenik ne more vrniti prepovedanega izplačila, solidarno odgovarjajo vsi družbeniki, vendar le v primeru, da je to nujno za poravnavo obveznosti upnikom.

Zakon nalaga družbenikom, da zagotovijo družbi lasten kapital, kadar je to po načelih dobrega gospodarja nujno potrebno. Potrebna sredstva lahko družbeniki zagotovijo na več načinov: z zvišanjem osnovne glavnice (na ta način se povečuje lasten kapital družbe) in s posojili družbi (zvišuje se tuj kapital v družbi). Po svoji naravi je lastni kapital družbe rizični kapital, zato družbeniki raje posojajo družbi, kot pa da bi vanjo vlagali. V tem primeru bi imeli ob stečaju družbe boljši položaj, saj bi nastopali kot upniki družbe, zato zakon določa, da se v primeru stečaja ali prisilne poravnave posojila družbenikov štejejo za lasten kapital družbe. Posojilo se torej šteje kot premoženje družbe in ima značaj naknadnega vplačila.

Pravila, ki veljajo za spreminjanje posojila družbi v premoženje družbe, veljajo v določenih primerih tudi za tretje osebe. Pogoj je, da je tretja oseba dala posojilo družbi v času, ko bi družbeniki kot dobri gospodarstveniki morali zagotoviti družbi lasten kapital, ali pa, če je eden ali ved družbenikov dal zavarovanje posojilodajalcu. V tem primeru lahko posojilodajalec svoje posojilo terja od

družbenika, ki je dal zavarovanje, iz stečajne mase pa lahko uveljavlja le razliko, ki mu je ni uspelo dobiti od družbenika.

Tudi kapitalsko nadomestno posojilo (dobi ga družba v sistemu povezanih družb) se šteje za posojilo družbi, ki postane premoženje družbe, ker ima gospodarsko naravo posojila, čeprav pravno gledano ni posojilo.

Če je družba uspela vrniti posojilo v zadnjem letu pred uvedbo stečajnega postopka, mora družbenik vrniti to posojilo v stečajno maso. Družbenik, ki je dal zavarovanje se izenačuje z družbenikom, ki je dal posojilo, vendar je njegova obveznost omejena na višino njegovega zavarovanja.

Stranske obveznosti družbenika

Družbena pogodba lahko vsebuje tudi morebitne obveznosti, ki jih imajo družbeniki do družbe poleg glavnih obveznosti. Takim obveznostim pravimo stranske obveznosti, čeprav to ni zakonski pojem. Stranska obveznost vedno predpostavlja že izpolnjeno glavno obveznost. S prevzemanjem stranskih obveznosti se d.o.o. približuje osebnim družbam. Stranske obveznosti praviloma niso vezane na osebo družbenika, temveč na poslovni delež. Stranske obveznosti prinašajo korist vsem družbenikom in nimajo značaja varstva upnikov. Za njihovo veljavnost je potrebno, da so dogovorjene v družbeni pogodbi. Družbenik lahko sprejme obveznosti do družbe tudi na podlagi pogodbe. V tem primeru ima obveznost značaj obligacijskega pravnega posla in se družbenik obravnava kot tretja oseba v razmerju do družbe.

Pri opredeljevanju vsebine stranskih obveznosti velja načelo avtonomne volje družbenikov. Predmet stranske obveznosti je lahko denarna dajatev, dajatev določenih pravic, predvsem pravic industrijske lastnine, lahko pa je vsebina stranske obveznosti tudi razširitev konkurenčne prepovedi. Od osnovnega vložka se ločijo stranske dajatve po tem, da niso namenjene oblikovanju osnovne glavnice in zanje ne veljajo strogi zakonski predpisi, od naknadnih vplačil pa po tem, da niso namenjene utrjevanju premoženja družbe.

Stranske obveznosti so posredno ali neposredno povezane s poslovnim deležem. S prenosom poslovnega deleža se prenašajo tudi stranske obveznosti. Prenos stranske obveznosti, ki je vezan na osebo družbenika, ni mogoč. Opustitev ali prenos stranskih obveznosti je možen s spremembo družbene pogodbe po pravilih za spremembo družbene pogodbe.

Stranske obveznosti praviloma prenehajo s sklepom o prenehanju družbe, razen če niso take narave, da bi ob njihovem neizpolnjevanju ne mogli izpeljati likvidacijskega postopka. Družba načeloma ne more poseči po poslovnem deležu družbenika, če družbenik ne izpolnjuje stranskih obveznosti v likvidacijskem postopku. Sporno je, kaj storiti v primeru, da stranska obveznost pride do izraza te v likvidacijskem postopku (npr. družbenik je dolžan v okviru stranske obveznosti prispevati v premoženje družbe zaradi poplačila upnikov). Teorija je na stališču, da se mora presojati vsak primer posamezno.

Naknadne obveznosti družbenika

Naknadne obveznosti so prostovoljne obveznosti, ki jih družbeniki določijo že v družbeni pogodbi ali pa kasneje in so namenjene ohranjanju podjetja. Razlika med

osnovnim vložkom in naknadnimi vplačili je v tem, da je osnovni vložek obligatorno konstitutivne narave, medtem ko so naknadna vplačila le obligatorna in niso zakonsko pogojena. O naknadnih vplačilih odločajo vsi družbeniki soglasno.

Obveznost naknadnega vplačila ima naravo dolžniško upniškega razmerja. Družba pridobi terjatev od družbenika (v primeru zamude mora družbenik plačati zamudne obresti). Družbenik je lahko tudi izključen iz družbe po kaducitetnem postopku, plačilo lahko terjajo tudi od družbenikovega prednika, skratka veljajo vsa določila v zvezi z osnovnim vložkom, s to razliko, da družba lahko družbenika oprosti plačila naknadnega vložka, če to ni potrebno za kritje obveznosti družbe.

Naknadna vplačila se lahko družbenikom tudi vrnejo, vendar le v primeru, da je osnovni vložek že vplačan. Naknadna vplačila se praviloma vedno vplačujejo že po celotnem vplačilu osnovnih vložkov. Če naknadno plačilo ni vplačano, ostali družbeniki odgovarjajo solidarno in plačajo sorazmerno s svojimi deleži. Z naknadnim vplačilom družbenik ne pridobi nobenih naknadnih pravic. Po zakonu se lahko naknadna vplačila plačujejo le v denarju, vendar bo praksa dovoljevala naknadna vplačila tudi v stvareh.

Zakonske obveznosti družbenika

Zakonske obveznosti družbenika izhajajo iz same narave d.o.o. Za družbeno razmerje med družbeniki samimi in do družbe je zlasti pomembno načelo vestnosti in poštenja ter zvestobe družbi. Družbenik mora biti privržen interesom in ciljem družbe. Načelo privrženosti družbi zahteva spoštovanje zakonskih dolžnosti in pogodbeno prevzetih obveznosti ter višjo stopnjo skrbnosti za družbo. To načelo je prineseno iz osebnih družb.

Premoženjske pravice družbenika

Predpogoj za pridobitev premoženjskih pravic (pa tudi članskih) je plačilo osnovnega vložka. Sorazmerno z velikostjo osnovnega vložka se pridobi poslovni delež. Poslovni delež pomeni članstvo, skupek upravičenj in predmet lastnine družbenika. Poslovni delež je splošni pojem za vse vrste pravic in obveznosti, ki jih ima družbenik v družbi. Opredeljuje tudi odnos družbenika do drugih družbenikov. Nominalna vrednost poslovnega deleža je konstantna in more biti opredeljena v družbeni pogodbi, realna vrednost poslovnega deleža pa je spremenljiva. Družbenik ima lahko ob ustanovitvi le en osnovni vložek in en poslovni delež. Osnovni vložek je konstanta, poslovni delež pa spremenljivka.

Temeljni cilj družbe je ustvarjanje dobitka, zato je pravica do udeležbe v dobičku zakonska pravica (ni je mogoče izključiti v družbeni pogodbi). Pravica je pogojevana z uspehom poslovanja d.o.o. saj se lahko registrira šele, ko je dobiček ustvarjen. Nanaša se na razdelitev čistega dobička. Družba mora razporediti čisti dobiček v petih letih po sprejetju letnega poročila, lahko gre tudi v rezerve.

Dobiček se uporabi za:

- razdelitev med družbenike,
- plačilo poslovodij,
- izplačilo članom nadzornega sveta,
- izplačilo stroškov in nagrad pri ustanovitvi,

- nominalno povečanje osnovnega kapitala,
- združevanje z dobičkom drugih družb,
- rezerve in pokrivanje izgube.

Družbena pogodba lahko določi tudi namen uporabe dobička (dobrodelni nameni, sponzoriranje ...) Pravica do dobička je prenosljiva (vezana je na lastništvo poslovnega deleža). Zakon vsebuje določbo o sorazmerni razdelitvi dobitkov z višino poslovnih deležev, če družbena pogodba ne določa drugače. Družbeniki niso dolžni vrniti zneskov, ki so jih prejeli v dobri veri kot udeležbo pri dobičku. Vrnitev dobička je torej možno zahtevati, če družbeniki niso bili v dobri veri in če je bil delež izplačan kljub temu, da je dobiček potreben za ohranitev osnovnega kapitala v družbi.

Družbeniki imajo lahko tudi pravico do drugih ugodnosti. Družba se lahko zaveže, da bo opravljala določene storitve družbeniku bodisi odplačno bodisi neodplačno. Gre za možnost zadovoljevanja posebnih potreb posameznika prek poslovanja družbe. Te obveznosti so lahko trajne ali začasne, morajo pa biti določene z družbeno pogodbo in ne smejo posegati v temelje družbe.

Družbeniki v d.o.o. imajo tudi pravico do likvidacijske mase. To je pravica družbenika do premoženja, ki je ostalo v družbi po opravljenem likvidacijskem postopku. Družbeniki lahko razdelijo premoženje deležev, ko so poplačani vsi dolgovi družbe. Likvidacijski upravitelj mora razdeliti premoženje v 30 dneh po sprejetju sklepa o razdelitvi premoženja, s tem da poteče 6 mesecev od poziva upnikom, da prijavijo svoje terjatve. Po zakonu se premoženje deli v skladu z deleži, ki jih imajo družbeniki v d.o.o., družbena pogodba pa lahko določi tudi drugače.

Članske pravice družbenika

Med članske pravice družbenika štejemo pravico do izstopa in pravico do izključitve drugega družbenika ter pravico do upravljanja in nadzora, ki je najpomembnejša članska pravica družbenika.

Izstop družbenika ni zakonska pravica družbenika, ker ni določena v zakonu. Sodna praksa pa je mnenja, da te pravice družbena pogodba ne more izključiti. Če izstop iz družbe družbena pogodba ureja, govorimo o pogodbenem izstopu. Tako družbena pogodba določi, komu je družbenik dolžan dati odpoved in na kakšen način.

Pri izstopu družbenika poznamo dve fazi: napoved izstopa (ima naravo odpovedi družbeni pogodbi) in postopek izstopa. Glede posledic izstopa mora družbena pogodba zlasti urediti vprašanje odpravnine in odkupa ali prenehanja poslovnega deleža. Družbeno razmerje se razveže z enostransko izjavo. Družbenik napove določen rok, do katerega bo izstopil. Izstop iz družbe mora biti v skladu z načeli vestnosti in poštenja.

Tako kot ni dolžan družbenik ostati v družbi, če tega noče, tako tudi družbeniki niso dolžni trpeti družbenika, ki onemogoča uresničevanje skupnih ciljev v družbi ali škodi družbi, zato jim zakon daje pravico do izključitve drugega družbenika. To pravico daje zakon vsakemu družbeniku, ki lahko s tožbo zahteva, da se družbenik izključi iz družbe. Za izključitev morajo obstajati utemeljeni razlogi, kot so pasivnost pri upravljanju in na ta način povzročena škoda družbi, ravnanje v nasprotju s sklepi skupščine.

Izstop iz družbe ali izključitev družbenika imata za posledico prenehanje poslovnega deleža. V teoriji govorimo o amortizaciji poslovnega deleža. Šele vrnitev vrednosti poslovnega deleža vpliva na osnovno glavnico. Družbenik, ki je izstopil ali bil izključen, ima pravico do polne vrednosti svojega deleža. Poslovni delež lahko odkupi družba, če ga plača iz premoženja, ki presega osnovno glavnico, lahko pa ga odkupi tudi eden ali več družbenikov. Prenehanje poslovnega deleža nastopi po zakonu, če ni v družbeni pogodbi drugače določeno. Družbeniki so dolžni v treh mesecih sprejeti sklep o prenehanju poslovnega deleža.

Zakon jim daje dve možnosti: lahko znižajo osnovni kapital za družbenikov poslovni delež ali povečajo osnovne vloške v sorazmerju z dosedanjimi deleži. Če ne naredijo nič, se po zakonu šteje, da so se odločili za prvo možnost.

Najpomembnejša članska pravica družbenika je pravica do upravljanja in nadzora. Je individualna pravica vsakega družbenika in je neprenosljiva.

Ta pravica se udejanja skozi več pravic:

1 . Pravica do informacij

Vsak družbenik ima pravico od poslovodje zahtevati informacijo o zadevah, ki se tičejo družbe. Informacija mora biti popolna, izčrpna in dana nemudoma. Družbenik lahko to pravico uveljavlja tudi s tožbo. To je individualna pravica in z njo je družbenik zaščiten pred samovoljo poslovodje. Ta pravica ne more biti omejena ali spremenjena z družbeno pogodbo, je neprenosljiva in je ni mogoče ločiti od drugih pravic. Poslovodja lahko zavrne informiranje le, če glede na konkretne okoliščine meni, da bo uporabljena v škodo družbe ali če je pričakovati, da bo namenjena v konkurenčne namene. Poslovodja lahko zavrne informacijo le začasno, dokončno jo lahko zavrnejo le vsi družbeniki (z navadno večino). Pravico do informacij je treba ločiti od kolektivne pravice do informiranja.

2. Pravica do vpogleda v poslovne knjige

Družbenik ima pravico do vpogleda v poslovne knjige. Določila o naravi te pravice so podobna kot pri pravici do informiranja.

UPRAVLJANJE DRUŽBE

Upravljanje z družbo je temeljna članska pravica družbenikov, ki temelji na zakonu, lahko pa je konkretizirana v družbeni pogodbi. Pravica upravljati družbo je konstitutivnega značaja za članstvo, je individualna pravica vsakega družbenika, uresničuje pa se s pravico sodelovanja na skupščini d.o.o., pravico do glasovanja in pravico do obveščenosti. Sestanek skupščine ni obvezen za uresničevanje pravice družbenikov do upravljanja.

Družbeniki odločajo o:

- sprejetju letne bilance,
- zahtevi za plačila osnovnih vložkov,
- vračanju naknadnih vplačil,
- delitvi in prenehanju poslovnih deležev,
- postavitvi, odpoklicu in nadzoru poslovodij,

- postavitvi prokurista in poslovnega pooblaščenca,
- uveljavljanju zahtevkov družbe v zvezi škodo, nastalo pri upravljanju,
- zastopanju družbe v sodnih postopkih proti poslovodjem,
- drugih zadevah, določenih z zakonom in družbeno pogodbo.

Določitev upravičenj družbenikov je zlasti pomembno za razmejitev upravičenj družbenikov v sferi upravljanja družbe in poslovodij v sferi vodenja družbe.

Družbeniki lahko posamezna pooblastila prenesejo tudi na drug organ.

Skupščina d.o.o.

je najvišji organ družbe, ki oblikuje voljo družbe v obliki skupščinskih sklepov; tudi sestanek vseh družbenikov. Postopek oblikovanja volje in sprejemanja sklepov je le delno urejen v zakonu, ostalo pa določi družbena pogodba. Za veljavnost sklepov skupščine ni potrebna notarska oblika. Družbeniki imajo pravico prisostvovati na skupščini. Prisostvujejo lahko tudi družbeniki, katerim je glasovalna pravica omejena.

Skupščino sklicuje poslovodja. Dolžan jo je sklicati, če se odloča o zgoraj naštetih vprašanjih, de je to nujno zaradi interesov družbe, ali pa če je v letni bilanci ali med letom ugotovljeno, da je izgubljena 1/2 osnovnega kapitala. Skupščino lahko skličejo tudi manjšinski družbeniki, ki predstavljajo 1/10 osnovnega kapitala.

Skupščino se skliče s priporočenim pismom, ki ga mora družbenik prejeti najmanj teden pred sklicem in kateremu mora biti priložen dnevni red. Če skupščina ni pravilno sklicana, lahko sprejema veljavne sklepe samo, če so navzoči vsi družbeniki. Če v prvem sklicu skupščina ni sklepčna, se mora sklicati ponovno. Na tem sklicu odločajo družbeniki veljavno ne glede na število glasov.

Glasovalna pravica je posebno pooblastilo družbeniku, da sodeluje na skupščini, kjer skupaj z ostalimi družbeniki oblikuje voljo družbe (kolektivno oblikovanje volje). Je bistvena sestavina članskih pravic družbenikov in pripada vsakemu družbeniku. Njeno izvrševanje se lahko prenese na pooblaščenca. Vsi družbeniki imajo glasove v sorazmerju vrednosti njihovih osnovnih vložkov. Družbenik ima na vsakih 10.000 SIT osnovnega vložka en glas. Na skupščini odločijo družbeniki z večino oddanih glasov, družbena pogodba pa lahko odloči drugače. Štejejo se lahko le oddani glasovi, s tem, da se vzdržani glasovi štejejo kot neoddani. Neoddani glasovi imajo značaj negativnega sklepa.

Glasovalna pravica je lahko tudi prepovedana ali omejena. Družbeniku je glasovalna pravica prepovedana, kadar gre za kakršnokoli vprašanje v zvezi z njegovim sporom z družbo. Institut je namenjen preprečevanju zlorabe glasovalne pravice v škodo družbe ali ostalih družbenikov. Družbena pogodba lahko določi, da je posameznemu družbeniku glasovalna pravica omejena. Omejena mu je lahko le v korist skupnih interesov družbe.

Nadelo večinskega odločanja zagotovi varovanje interesov večine, načelo vestnosti in pravičnosti pa nalaga večini, da zagotovi tudi varovanje manjšinskih interesov. Ko večina daje navodila poslovodji, mora upoštevati tudi primernost postopkov glede na interese družbe in interese manjšine. Varstvo manjšine se zagotavlja tudi z oblikovanjem nadzornega sveta.

V pravni teoriji poznamo več vrst varstva:

1. Institucionalno varstvo je v pravici manjšinskih družbenikov:
  - zahtevati od organov družbe obvestila o poslovanju,
  - izpodbijati sklepe skupščine (vsak družbenik ima to pravico),
  - vršiti nadzor nad spreminjanjem družbene pogodbe (predpisana je stroga 3/4 večina za spreminjanje).

To varstvo se zagotavlja tudi z močno formalizacijo postopkov.

2. Subjektivno varstvo manjšinskih družbenikov se uresničuje s subjektivnimi pravicami, zlasti s pravico:

- do obveščeniosti,
- vlaganja tožb zaradi izpodbijanja sklepov skupščine,
- do tožbe actio pro socio.

3. Statusno pravno varstvo se kaže predvsem v formiranju nadzornega sveta. Zakon statusno pravnega varstva izrecno ne omenja.

4. Zakonske manjšinske pravice. Zakon daje 1/10 osnovne glavnice možnost (družbena pogodba lahko to razširi):

- da zahtevajo sklic skupščine,
- da zahtevajo, da se določena zadeva uvrsti na dnevni red.

Nadzorni svet

Nadzorni svet v d.o.o. ni obvezen, razen v primerih, določenih z zakonom. Družba ga lahko ima, če tako določi družbena pogodba. Za nadzorni svet se smiselno uporabljajo določbe o nadzornem svetu d.d.

Poslovodja

Poslovodja zavzema osrednje mesto v d.o.o. Brez njega lahko d.o.o. obstaja, ne more pa delovati. Posloводство lahko opravljajo ena ali več fizičnih oseb, ki so opravilno sposobne. Lahko so družbeniki ali pa tudi ne. Poslovodja zastopa družbo in vodi njene posle na lastno odgovornost. Poslovodja je obvezni organ d.o.o. (drugi je skupščina) in je podrejen družbenikom.

O imenovanju in postavitvi poslovodje odločajo družbeniki. Pri glasovanju lahko sodeluje tudi družbenik, ki je predviden za poslovodjo (prepoved glasovanja o lastnih zadevah tu ne velja). Če ima družba nadzorni svet, ta imenuje in odpokliče poslovodjo. O postavitvi poslovodje odločajo družbeniki z večino glasov. Postavitev mora biti opravljena pred vpisom družbe v sodni register, ker je imenovanje poslovodje obvezna sestavina za vpis. Če poslovodja ni državljan Republike Slovenije, mora imeti družba prokurista, ki je slovenski državljan. Nekatere osebe ne morejo biti poslovodje. Razlogi so isti kot za člane uprave pri d.d. (kaznivo dejanje zoper gospodarstvo, varnostni ukrep ...).

V družbeni pogodbi so opredeljene osnovne pravice, obveznosti in odgovornosti poslovodje, prav tako pa tudi čas postavitve (čas ne sme biti krajši od dveh let, lahko pa se poslovodja imenuje tudi za nedoločen čas). Če gre za določeno časovno obdobje, ima poslovodja možnost ponovnega imenovanja. ZGD ne

zahteva posebne pogodbe med družbo in poslovodjem (pogodba je pomembna iz delavno pravnega vidika). Pogodbo s poslovodjo sklenejo družbeniki, v kateri konkretizirajo in lahko tudi razširijo krog pravic in obveznosti poslovodje.

Družbeniki imajo pravico, da na skupščini kadarkoli odpokličejo poslovodjo, ne glede na to, ali je odpoklic utemeljen ali ne. Odpoklic je utemeljen, če poslovodja huje krši prepovedi konkurence, onemogoči družbeniku izvrševanje njegovih pravic, ki mu grede po zakonu ali družbeni pogodbi, drugače povzroči hujšo škodo ali če so družbeniki izgubili zaupanje v poštenost poslovodje.

Če je poslovodja odpoklican brez utemeljenega razloga, mu je družba dolžna plačati odpravnino v višini najmanj 24 zadnjih mesečnih dohodkov, če je bil njegov mandat za štiri leta ali več. Po poravnanju zakonsko določene odpravnine niso nujno poravnani vsi zahtevki poslovodje do družbe.

ENOOSEBNA DRUŽBA

Enoosebna družba je posebna oblika podjetništva, ki je nekje med samostojnim podjetnikom in d.o.o. Od podjetnika posameznika se razlikuje po tem, da je pravna oseba in da družbenik ne odgovarja za obveznosti družbe. Prav tako je firma družbe oblikovana po pravilih, ki veljajo za d.o.o., ne pa po tistih, ki veljajo za podjetnika posameznika. Od običajne d.o.o. se loči po tem, da ima le enega družbenika in en osnovni vložek. Pri enoosebnih družbah veljajo strožja pravila pri vnosu kapitala kot pri običajnih družbah.

Enoosebno družbo ustanovi samo ena oseba s tem, da sprejme akt o ustanovitvi v obliki notarskega zapisa. Lahko nastane tudi s preoblikovanjem samostojnega podjetnika v družbo ali z združevanjem poslovnih deležev d.o.o. v rokah enega družbenika. Ustanovitelj je lahko fizična (ni nujno, da je pravno sposobna) ali pravna oseba. Akt o ustanovitvi mora vsebovati vse zakonske sestavine. Akt o ustanovitvi nadomesti družbeno pogodbo, vendar ureja le razmerja med družbenikom in družbo.

Edini ustanovitelj mora zagotoviti 2.1 mio SIT in najmanj 1,100.000 SIT v denarju. Če tega denarja ne zagotovi, mora zagotoviti družbi ustrezno varščino. Stvarni vložki se morajo izroditi v celoti pred vpisom v sodni register. Zakonske določbe o zagotavljanju osnovne glavnice pri d.o.o. veljajo tudi za enoosebno družbo.

Edini družbenik lahko sklepa pravna razmerja z družbo. Z njo upravlja samostojno. Sklepe sprejema pisno in jih vpisuje v knjigo sklepov, ki jih mora najkasneje do ustanovitve potrditi notar. Sklepi, ki niso vpisani v knjigo sklepov, nimajo pravnega učinka.

PRENEHANJE D.O.O.

Pri prenehanju d.o.o. se smiselno uporabljajo določila, ki veljajo za prenehanje d.d.

D.o.o. preneha zaradi naslednjih vzrokov:

- potek časa (če je d.o.o. ustanovljena za določen čas),
- dokončanje projekta (če je bila d.o.o. ustanovljena za določen namen),
- s sklepom družbenikov o prenehanju (3/4 večina),
- če sodišče ugotovi ničnost vpisa,
- če so podani pogoji za stečaj,
- če se združi z drugo družbo (statusne spremembe),
- če se osnovni kapital zniža pod zakonsko določeni najmanjši znesek,
- če družbenik, katerega delež znata 1/10 s tožbo zahteva, da sodišče odloči o prenehanju družbe, če meni, da ni več mogoče v zadostni meri dosežati ciljev družbe ali pa da obstajajo kakšni drugi utemeljeni razlogi za prenehanje družbe.

ZDRUŽEVANJE IN STATUSNE SPREMEMBE DRUŽB

POVEZANE DRUŽBE

Dandanes je ena izmed možnosti za večjo gospodarsko učinkovitost tudi povezovanje družb med seboj, saj lahko na ta način družbe zmanjšajo stroške ali specializirajo dejavnost. Vendar povezovanje ni patentni sistem reševanja težav.

Povezane družbe so pravno samostojne družbe, ki so v medsebojnem razmerju koordinacije ali subordinacije zaradi uresničevanja skupnih ciljev. Podlaga za nastanek taktnega razmerja je lahko kapitalska udeležba ene družbe v drugi, pogodba ali konkretno podane dejanske okoliščine. Ker pride tu ponavadi za nadvlado ene družbe nad drugo, zakon posveča posebno pozornost varovanju pravic družbenikov in funkcioniranja podjetja podrejenih družb ter interesov upnikov.

Za vse vrste povezanih družb je značilno, da gre za:

- povezavo pravno samostojnih družb,
- zasledovanje gospodarskih ciljev,
- skupno upravljanje in vodstvo,
- odločujoči vpliv obvladujoče družbe.

Povezane družbe se obravnavajo v okviru koncernskega prava; ker je koncern splošni pojem za vse vrste povezanih družb.

Bistvena lastnost povezanih družb je njihov medsebojni odnos odvisnosti oziroma obvladovanja. Zakon posebej poudarja, da gre za dejansko neposredno obvladovanje. Odvisna in obvladujoča družba ne ustvarjata pravne skupnosti.

Obvladujoča družba lahko odvisno družbo obvladuje na različne načine, pri čemer je zlasti značilno, da odvisna družba ne more svobodno oblikovati svoje volje in da obstaja podlaga za obvladovanje.

Odvisne družbe

Obvladovanje družbe ločimo na obvladovanje: od znotraj (obvladujoča družba vključuje svoje člane v organe odvisne družbe), od zunaj (obvladujoča družba odvisno obvladuje s pogoji podjetniškega poslovanja npr. licencami, krediti, investicijami itn.), s pozitivnimi dejanji (obvladujoča družba sprejema za odvisno odločitve), s pasivnimi dejanji (obvladujoča družba daje soglasja pri posameznih odločitvah).

Obvladovanje je lahko tudi:

- takojšnje (obvladujoča družba sprejema tekoče odločitve za odvisno družbo),
- odločno (obvladujoča družba določa strategijo odvisne družbe),
- posredno (obvladujoča družba vpliva na odvisno družbo prek tretjih oseb),
- neposredno
- direktno (obvladujoča družba daje navodila upravi odvisne družbe),
- indirektno (obvladujoča družba vpliva na odločitve uprave odvisne družbe prek skupščine odvisne družbe).
- institucionalizirano (obvladovanje prek vseh organov odvisne družbe),
- absolutno (obvladujoča družba ima absolutno večino v vseh organih odvisne),
- omejeno (obvladujoča družba ima relativno večino v vseh organih odvisne),
- negativno (obvladujoča družba ima kontrolni paket delnic, s katerimi lahko blokira vse pomembne odločitve - 1/4).

KONCERN KOT OBLIKA POVEZANIH DRUŽB Z ENOTNIM VODSTVOM

Koncern je povezovanje ene obvladujoče družbe in ene ali več odvisnih družb pod enotnim vodstvom obvladujoče družbe. Zakon ustvarja domnevo, da večinska kapitalska udeležba ustvarja odnos odvisnosti ene družbe v drugi. Ni nujno, da obvladujoča družba dejansko izvaja vpliv, dovolj je, da ima možnost, da ga izvaja. Ločimo tri oblike koncerna: dejanski koncern, pogodbeni koncern, koncern z razmerjem enakopravnosti.

1. Dejanski koncern

Dejanski koncern je oblika povezanih družb, ki temelji na podlagi kapitalske udeležbe ene družbe v drugi. Praviloma nastane tako, da ena družba (družba z večinskim deležem) pridobi večino delnic ali deležev v drugi, pravno samostojni družbi (družba v večinski lasti). Za večinski delež se šteje, če ima družba več kot 50 % glasov v drugi družbi, kar omogoča večinsko glasovalno pravico. Za delež družbe z večinskim deležem veljajo tudi tisti deleži, ki pripadajo od nje odvisni družbi. Obstoje odvisnosti in enotno vodstvo sta bistveni lastnosti dejanskega koncerna.

Vsaka družba je dolžna obvestiti drugo družbo, če je na kakršenkoli način postala lastnica več kot 1/4 njenih delnic v d.d. ali deležev v d.o.o. Sporočilo mora biti pisno in poslano zakonitim predstavnikom družbe. Dolžnost obveščanja nastane tudi, če družba pridobi več kot 1/2 deležev, ali pa če se delež zmanjša pod 1/2 ali 1/4. Dokler se ne obvesti družba v večinski lasti, ne more družba z večinskim deležem na podlagi deležev glasovati ali uveljavljati druge pravice.

Zakon omejuje vpliv na odvisno družbo. Vodstvo koncerna je funkcionalno podjetniško vodstvo odvisne družbe, zato določa podjetniške cilje odvisne družbe. Pri tem pa ne sme uporabiti svojega vpliva na način, da bi odvisna družba zase napravila škodljiv pravni posel. Če to naredi, mora obvladujoča družba odvisni nadomestiti škodo, bodisi neposredno ali pa z zagotavljanjem določenih koristi. Če obvladujoča družba ne povrne škode, ima odvisna družba odškodninsko pravico. Prav tako imajo pravico do odškodnine delničarji oziroma člani odvisne družbe, če jim je nastala neposredna škoda, ki ni identična s škodo družbe. Za škodo so osebno odgovorni tudi zastopniki, ki so odvisno družbo pripravili do tega, da je sklenila škodljiv pravni posel, ker so kršili temeljno načelo vodstva, po katerem morajo varovati interes podjetja. Zastopniki odgovarjajo po načelu predpostavljene krivde. Ne odgovarjajo le za storitev (škodno dejanje), ampak tudi za opustitev (npr. opustitev odškodninskega zahtevka). Člani poslovodstva in nadzornega sveta ne odgovarjajo, če je sklep o nezahtevanju povračila prikrajšanja sprejela skupščina.

Poslovodstvo odvisne družbe mora vsako poslovno leto sestaviti poročilo o odvisnosti, v katerem se opišejo pravna razmerja z obvladujočo družbo, predvsem pa mora vsebovati finančne rezultate takega poslovanja.

2. Pogodbeni koncern

Tu so koncernske družbe med seboj povezane s pogodbo o obvladovanju, ki daje legitimnost obvladujoči družbi, da neposredno ali posredno obvladuje odvisno družbo.

Pri pogodbenem koncernu je pogodba o obvladovanju obvezna. Še vedno gre za dve pravno samostojni družbi. Pogodbeni koncern se v teoriji imenuje tudi koncern z razmerjem podrejenosti. Za pogodbeni koncern je bistvena odvisnost, ne pa enotno vodstvo.

S pogodbo o obvladovanju se obvladujoči družbi podredi le uprava, medtem ko ostaneta nadzorni svet in skupščina neprizadeta. Na podlagi pogodbe o obvladovanju je obvladujoča družba upravičena dajati navodila vodstvu odvisne družbe in sama sprejemati odločitve, če odvisna družba ne spoštuje navodil.

Odvisna družba ima dva organa: lastni organ in organ obvladujoče družbe.

Pogodba o obvladovanju je odplačna pogodba. Veljati začne takoj, ko z njo soglašata skupščina odvisne družbe. Soglasje je podano z najmanj 3/4 večino. Sklenitev pogodbe ima za posledico tudi spremembo statuta. Pogodba o obvladovanju mora biti vpisana v sodni register. Vpis je konstitutivnega značaja.

Obvladujoča družba ima na podlagi pogodbe pravico vodenja odvisne družbe in obveznost poravnati izgubo v odvisni družbi, nastalo med trajanjem pogodbe, ter nadomestiti morebitno škodo. Pravica do vodenja se izvršuje z dajanjem navodil poslovodstvu odvisne družbe. Navodila ne smejo biti v nasprotju z zakonom, moralo, dobrimi poslovnimi običaji ali načeli prava družb.

Obvladujoča družba lahko škodi odvisni le, če s tem koristi sebi ali drugim družbam v koncernu. Če nadzorni svet odvisne družbe ne da soglasja za določeno odločitev, ima obvladujoča družba pravico ponoviti svoje navodilo, katerega je poslovodstvo dolžno izpeljati ne glede na to, ah nadzorni svet da

soglasje. Obveznost do nadomestitve izgube v skladu z načelom "kdor razpolaga z dobičkom, naj tudi krije izgubo" zavezuje obvladujočo družbo, da mora kriti izgubo odvisne družbe, ki je nastala med trajanjem pogodbe. Obvladujoča družba mora poravnati nastalo letno izgubo iz svojih sredstev. Poravnava ni dovoljena iz dobička. Obvladujoča družba mora prav tako varovati premoženje odvisne družbe.

S sklenitvijo pogodbe o obvladovanju so praviloma prizadeti zunanji delničarji družbe. To so tisti delničarji odvisne družbe, ki hkrati nimajo delnic obvladujoče družbe. Ti delničarji imajo pravico do ustreznega nadomestila za izgubljene članske in premoženjske pravice. Kot ustrezno nadomestilo se šteje realno predvidljiva letna dividenda. Zunanji delničarji lahko zahtevajo, da višino nadomestila določi sodišče.

Prav tako pa mora biti zunanjim delničarjem izplačana odpravnina, bodisi v obliki delnic glavne družbe, bodisi v denarju. Določilo o odpravnini je nujna sestavina pogodbe o obvladovanju. Če v pogodbi ni urejena odpravnina, lahko zunanji delničar to zahteva od sodišča, ki pa lahko določi le denarno odpravnino.

Upniki odvisne družbe lahko za svoje terjatve zahtevajo zavarovanje, zahtevke za morebitno povzročeno škodo pa uveljavljajo napram zastopnikom obvladujoče družbe.

Pogodbo o obvladovanju je možno tudi razvezati. Razveza je možna le ob koncu poslovnega leta. Razveza mora biti pisna. Od razveze moramo ločiti odpoved, ki jo lahko iz utemeljenega razloga da odvisna ali obvladujoča družba.

3. Koncern z razmerjem enakosti

Glavna značilnost tega koncerna je, da med sodelujočimi družbami ni razmerja podrejenosti ah nadrejenosti, ampak obstaja enotno vodstvo v sistemu povezanih družb. Pri tej obliki koncerna gre za personalno unijo v vodstvu.

VZAJEMNO KAPITALSKO UDELEŽENE DRUŽBE

Med povezane družbe štejemo tudi družbe, ki nimajo med seboj razmerja podrejenosti ali enotnega vodstva, so pa med seboj vzajemno kapitalsko udeležene. Po 1. odstavku 464. člena ZGD) so vzajemno kapitalsko udeležene družbe povezane tako, da vsaki družbi pripada vet kot 1/4 deležev druge družbe. Bistveno je, da na podlagi udeležbe nobena družba ne more pridobiti položaja odvisne družbe, ker druga drugo kapitalsko obvladujejo.

Medsebojna udeležba je lahko enostavna ali pa kvalificirana. Pri enostavni udeležbi gre za povezavo dveh ali vet družb, pri čemer ena družba nima večine v drugi družbi, pri kvalificirani udeležbi pa ena družba drugo že obvladuje na podlagi večinskega deleža.

Pri vzajemno kapitalsko udeleženih družbah velja dolžnost medsebojnega obveščanja o višini in vsaki spremembi deleža.

Pri enostavno vzajemno povezanih družbah, se članske pravice omejujejo. Družba lahko uresničuje svoje glasovalne pravice iz deleža v drugi družbi največ do 25% vseh deležev druge družbe.

DRUGE PODJETNIŠKE POGODBE

Vse pogodbe, s katerimi se povezujejo družbe, se imenujejo podjetniške pogodbe. Poleg zgoraj opisane pogodbe o obvladovanju pozna zakon še pogodbo o prenosu dobička ter pogodbo o oblikovanju profitne skupnosti, pogodbo o delnem prenosu dobička in pogodbo o zakupu oziroma prepustitvi obrata.

Pravno gledano so te pogodbe statusni pravni posli, ker imajo enako pravno naravo kot statut. Sestavljene so namreč iz treh sestavin:

1. statusno pravna sestavina se odraža v dejstvu, da se s to pogodbo posega na področje, ki ga ureja statut,
2. organizacijsko pravna sestavina ni sporna, saj se s to pogodbo posega v organizacijo vodenja in upravljanja,
3. obligacijsko pravna sestavina se kaže v naravi pogodbe, zahtevanemu soglasju volj in obravnavanju po splošnih načelih pogodbenega prava.

Podjetniške pogodbe sklepajo uprave družb s tem, da mora k pogodbi o obvladovanju in pogodbi o prenosu dobitka dati soglasje skupščina, ker ti dve pogodbi ukinjata samostojno oblikovanje volje odvisne družbe.

Pogodba o prenosu dobička je lahko samostojna pogodba ali pa je povezana skupaj s pogodbo o obvladovanju. Slednje bo v praksi bolj prisotno, ker je glavni cilj obvladujoče družbe prav dobiček odvisne družbe. Za pogodbo o prenosu dobička mora dati soglasje skupščina in mora biti vpisana v sodni register.

Kot profitno skupnost opredeljujemo povezane družbe, ki se s pogodbo zavežejo, da svoj dobiček delno ali v celoti združijo z namenom delitve skupnega dobička. V profitni skupnosti mora biti vet kot dve družbi. Profitna skupnost se lahko oblikuje med družbami, ki so tudi kako drugače povezane. Lahko se združi tudi periodični dobiček. Bistveno je, da se dobiček deli (če družbe združijo dobiček za financiranje nekega projekta, ne gre za profitno skupnost). Pogodba mora dobiti soglasje skupščine in mora biti vpisana v sodni register.

Družba lahko sklene tudi pogodbo o delnem prenosu dobička, s katero prenese del dobička na tretjo osebo. Vodstvo družbe je odškodninsko odgovorno, te brez nadomestila prenese del dobička. Pogodba mora dobiti soglasje skupščine in mora biti vpisana v sodni register.

Družba lahko prepusti svoj obrat drugi družbi v izkoriščanje. To naredi s pogodbo o zakupu ali prepustitvi obrata. To sta obligacijski pogodbi odplačne narave. Zakupojemalec vodi obrat in družbi plačuje zakupnino. Nobena od pogodbenih strank nima pravice drugi dajati kakršnihkoli navodil pri vodenju obrata. Pogodba mora dobiti soglasje skupščine in mora biti vpisana v sodni register.

V praksi so se pojavile tudi pogodbe, ki so po svoji naravi zelo blizu podjetniškim pogodbam.

Take pogodbe so:

- pogodba o poslovodstvu obrata,
- pogodba o prepustitvi obrata,
- pogodba o vodenju obrata.

–

VKLJUČENE DRUŽBE

Vključene družbe so tiste družbe, kjer eni družbi (glavna družba) pripada 95 % vseh delnic druge družbe (vključena družba). To sta sicer dve pravno samostojni družbi, vendar pa v ekonomskem smislu predstavljata celoto. To je najmočnejša oblika koncernske povezave.

Bistveno pri vključenih družbah je, da z vključitvijo preide na glavno družbo tudi tistih 5 % delnic, ki jih glavna družba te nima. Tem preostalim delničarjem se zagotovi odpravnina v obliki delnic glavne družbe. Upniki vključene družbe imajo prednostno pravico v primeru stečaja. Glede vodenja vključene družbe je položaj podoben kot pri pogodbi o obvladovanju. Vključena družba mora spoštovati navodila glavne družbe, tudi če so škodljiva.

HOLDING DRUŽBA

Holding družba (podjetje) pravno ni posebna oblika povezanih družb, temveč gre za koncern, pri katerem se družba z večinskim deležem ukvarja predvsem z dejavnostjo ustanavljanja, financiranja ali upravljanja družb v večinski lasti. Od dejanskega koncerna se razlikuje po tem, da nima enotnega vodstva.

V pogodbi o obvladovanju je treba podrobno urediti predvsem način dajanja navodil za vodenje poslov ter razreševanja nesoglasij med obvladujočo in odvisno družbo. Poleg pogodbe o obvladovanju se bodo v holdingu sklepale tudi druge oblike podjetniških pogodb, zlasti pogodba o profitni skupnosti. Pogodbe v okviru holdinga morajo biti sklenjene v notarski obliki in vpisane v sodnem registru.

GOSPODARSKO INTERESNO ZDRUŽENJE (GIZ)

Temeljna zasnova in namen GIZ je olajševanje in pospeševanje pridobitne dejavnosti svojih članov, pri čemer GIZ ne sme nadomestiti pridobitne dejavnosti. GIZ je posebna atipična oblika osebne družbe, ker članice GIZ odgovarjajo za obveznosti GIZ z vsem svojim premoženjem, ustanavlja pa se zaradi skupnih ciljev. GIZ ima status pravne osebe, ki ga pridobi z vpisom v sodni register.

GIZ lahko ustanovi vet fizičnih ali pravnih oseb. Pogodba o ustanovitvi mora biti pisna in sklenjena v obliki notarskega zapisa. Pogodba mora vsebovati zlasti ime in sedel GIZ, ime ali firmo članov GIZ ter cilj in dejavnost GIZ. Za ustanovitev GIZ zakon ne predvideva obveznost vplačila osnovnega kapitala. GIZ je lahko odprta ali zaprta oblika združenja. Izstop iz GIZ je pogojen le z dolžnostjo plačila obveznosti, ki jih je član prevzel z vstopom v združenje. Če družbena pogodba ničesar ne določa o spremenljivosti članstva, je treba smiselno uporabiti določbe o osebnih družbah (članstvo se lahko spremeni le s soglasjem ostalih družbenikov).

V GIZ je prepovedano ustvarjati lastni dobiček. Če se dobiček ustvari, ga je potrebno razdeliti med članice GIZ. Prepoved ustvarjanja lastnega dobička ima za posledico, da GIZ ne more prevzeti vodstva nad posameznim podjetjem, prav tako ne sme imeti deležev v posamezni članici. GIZ ne more biti član drugega GIZ.

GIZ se financira na različne načine, praviloma pa s prispevki članic GIZ oziroma s plačili članic za opravljene storitve. Lahko se financira tudi z izdajo vrednostnih papirjev, ampak le, če taktne vrednostne papirje lahko izdajajo tudi članice.

Zakon določa notranjo strukturo GIZ zelo fleksibilno, predvsem kar se tiče pooblastil članom uprave GIZ. Kot obvezen organ mora imeti GIZ skupščino in upravo. Skupščina je pristojna za sprejemanje vseh bistvenih odločitev, njena pooblastila so natančneje določena v družbeni pogodbi. Odločitve na skupščini se sprejemajo soglasno, pri čemer imajo lahko nekateri člani več glasov kot drugi; vsi pa morajo imeti glasovalno pravico. Uprava zastopa GIZ, vodi njene posle in organizira delo. Član uprave ni nujno tudi član GIZ.

Nadzor nad poslovanjem GIZ opravljajo revizorji, ki so lahko le fizične osebe. Praviloma jih imenuje skupščina, kateri so dolžni tudi poročati o rezultatih svojega dela. V praksi bodo revizorji opravljali nadzor tudi nad poslovnimi knjigami, čeprav zakon to izrecno zahteva le za GIZ, ki imajo vet kot 100 zaposlenih.

V pravnem prometu GIZ nastopa z okrajšavo GIZ. Ima polno pravno sposobnost, v pravnem prometu pa je lahko zastopnik članic, komisionar ali pa deluje v svojem imenu in za svoj račun. GIZ kot vsaka pravna oseba odgovarja za obveznosti z vsem svojim premoženjem, hkrati pa so za obveznosti GIZ osebno subsidiarno odgovorne tudi članice GIZ, ne glede na čas pristopa.

Vsaka pravna oseba se lahko preoblikuje v GIZ, če njena dejavnost ustreza opredelitvi dejavnosti GIZ. Preoblikuje se lahko le družba, ki ima najmanj dva dana. Ne gre za statusne spremembe, temveč le za notranje spreminjanje razmerij med družbeniki v družbi (iz družbenikov postanejo člani). Tudi GIZ se lahko preoblikuje v družbo s tem, da ne gre za statusne spremembe, vendar se lahko preoblikuje le v d.n.o.

Kot pravna oseba GIZ preneha podobno kot osebne družbe.

ZDRUŽEVANJE IN PREOBLIKOVANJE DRUŽB

Združitev ali fuzija več družb pomeni gospodarsko in pravno združevanje premoženja dveh ali več družb brez postopka likvidacije posamezne družbe. Posledica združitve družb je pravno prenehanje vsaj ene družbe. Poznamo dve obliki združevanja:

1. Pripojitev

Pri pripojitvi gre za pravni prenos premoženja ene ali več družb (prevzeta družba) na drugo družbo (prevzemna družba). Pripojitev družbe k drugi družbi lahko povzroči omejevanje konkurence, zaradi tega nadzorujejo postopek pripojitve pripojitveni revizorji. Ker ima pripojitev za posledico prenehanje prevzete družbe, se more delničarjem prevzete družbe zamenjati njihove delnice za delnice prevzemne družbe. Menjalno razmerje se določi v pogodbi o pripojitvi, ki jo morajo sprejeti s 3/4 večino skupščine vseh družb, ki se združujejo. Pogodba o pripojitvi vsebuje poleg ostalih določb zlasti dogovor o prenosu premoženja ter podatke o prenosu delnic in pravicah, ki izhajajo iz novih delnic. Pisno pogodbo o pripojitvi je treba skleniti pred notarjem in jo vpisati v register.

Vpis je konstitutivnega značaja in ima naslednje učinke:

- z vpisom preide premoženje prevzetih družb na prevzemno družbo, terjatve med prevzemno in prevzeto družbo se pobotajo,
- prevzeta družba preneha obstajati, delničarji prevzete postanejo delničarji prevzemne družbe.

Izbris prevzete družbe iz sodnega registra ni potreben. S pripojitvijo ne smejo biti oškodovani upniki, zato lahko v 6 mesecih zahtevajo zavarovanje za svoje terjatve. Če prevzemna družba že prej obvladuje prevzeto z 9/10 osnovnega kapitala, lahko o prevzemu odloči brez soglasja skupščine prevzete družbe.

2. Spojitev

Pri spojitvi pa gre za ustanovitev nove družbe, na katero preide premoženje družb, ki se spajajo. Pri spojitvi nehalo obstajati vse družbe, ki se spajajo. Smiselno se uporabljajo določila, ki veljajo za pripojitev; novoustanovljena družba ima položaj prevzemne družbe.

PREOBLIKOVANJE DRUŽB

Za preoblikovanje je značilno, da se spremeni pravno organizacijska oblika družbe, vendar pa družba kot pravni subjekt obstaja še naprej, zaradi tega preoblikovanja ne povzroča nobenih pravnih posledic na področju pravic in obveznosti družbe do tretjih oseb.

Poznamo oblikovno preoblikovanje, kjer ostaja identiteta obstoječe družbe ohranjena, spremeni se le zunanja oblika in prenosno preoblikovanje, kjer družba preneha in se preoblikuje skozi nastanek nove družbe v drugačni pravni obliki, pri čemer se premoženje bivše družbe preoblikuje v osnovni kapital nove družbe (t.j. univerzalno pravno nasledstvo). Pri prenosnem preoblikovanju novoustanovljena družba ni identična s prejšnjo družbo.

Posamezne značilnosti postopka preoblikovanja

preoblikovanje

značilnosti preoblikovanja

d.d. *** k.d.d.	sklep skupščine, pristop najmanj enega komplementarja, soglasje najmanj $\frac{3}{4}$ prisotnega osnovnega kapitala
k.d.d. *** d.d.	s sklepom skupščine morajo soglašati vsi komplementarji
d.d. *** d.o.o.	sklep o preoblikovanju morajo potrditi vsi delničarji
d.o.o. *** d.d.	sprememba družbene pogodbe
k.d.d. *** d.o.o.	s sklepom skupščine morajo soglašati vsi komplementarji
d.o.o. *** k.d.d.	sklep skupščine, pristop najmanj enega komplementarja
podjetnik *** osebna družba	ni preoblikovanje, ampak ustanovitev nove družbe
d.n.o. *** k.d.	sprememba družbene pogodbe
d.d. *** d.n.o.	delničarji postanejo družbeniki, vsak delničar mora soglašati

Sklep o preoblikovanju mora vedno vsebovati firmo in sedež družbe in opredeljene morajo biti spremembe, ki so nujne za izvedbo preoblikovanja.

Delnice d.d., ki se preoblikuje v d.o.o., se praviloma spremenijo v poslovne deleže.

Osebne družbe se lahko preoblikujejo v kapitalsko le na podlagi prenesenega preoblikovanja, t.j. z ustanavljanjem nove družbe.

REDNO PRENEHANJE DRUŽB

Družba redno preneha v postopku likvidacije. Likvidacija je postopek, v katerem se opravijo dejanja za prenehanje družbe.

Zakon ureja dve obliki prenehanja: redno prenehanje in prenehanje družbe po skrajšanem postopku.

Govori sicer o prenehanju d.d., vendar se določbe smiselno uporabljajo tudi za ostale družbe.

Prenehanje družbe je zvezano z določenimi pravnimi dejanji in mora biti registrirano v sodnem registru. Pri prenehanju družbe se zlasti varuje upnike družbe in razdeli premoženje. Prenehanje družbe praviloma izpeljejo organi družbe. Vloga sodišča je le subsidiarna, saj sodišče nastopi le, če uprava ni sposobna začeti ali izpeljati postopka likvidacije.

Pri likvidaciji vodi uprava družbo k izvršitvi drugih ciljev, zato mora včasih odstopiti od nekaterih statutarnih določb, da bi lahko uspešno izpeljala likvidacijo. Likvidacijski postopek je veliko bolj avtonomen kot stečajni postopek. Upniki lahko v likvidacijskem postopku varujejo svoje pravice na enak način kot pri rednem poslovanju družbe.

RAZLOGI ZA PRENEHANJE

ZGD določa razloge za prenehanje v **371.1.** členu. Nastop takega razloga še ne pomeni vedno prenehanje družbe, ampak je povod za sprejetje sklepa o prenehanju in začetku likvidacije. Če se med sprejemanjem sklepa razlog odpravi, družba lahko nadaljuje s svojim poslovanjem.

1. Potek časa

je razlog za prenehanje družbe pri družbah, ustanovljenih za določen čas. Bistveno je, da je ta določba zapisana v statutu, ne pa v sodnem registru. Potek časa je lahko določen koledarsko ali z nastankom določenega dejstva. Če ni v statutu družbe nič določeno, se šteje, da je bila družba ustanovljena za nedoločen čas.

2. Sklep skupščine.

Skupščina lahko sama določi prenehanje družbe. Sklep skupščine je lahko izpodbojen, če nasprotuje dobrim poslovnim običajem in bi meril na oškodovanje delničarjev ali interesov družbe. Sklep skupščine mora biti sprejet s 3/4 večino osnovnega kapitala.

3. Opustitev delovanja.

Če uprava aktivno ne deluje več kot 12 mesecev, je to razlog za prenehanje družbe, kajti če je družba ustanovljena, mora tudi aktivno živeti.

4. Odločitev sodišča.

Tu sodišče ugotovi ničnost vpisa v register. Gre za prenehanje, ki ga sodišče sproži ali po uradnem postopku ali po predlogu pooblaščenih oseb.

5. Zmanjšanje osnovnega kapitala pod zakonski minimum.

Zagotavljanje osnovnega kapitala je temeljni pogoj za delovanje družbe. Če družba zmanjša osnovni kapital pod zakonski minimum in ga ne zagotovi v roku, ki ga določa zakon oziroma sodišče, je to zakonski razlog za prenehanje družbe.

6. Stečaj družbe je poseben razlog za prenehanje.

7 Drugi razlogi za prenehanje družbe. Zakonodajalec daje družbenikom popolno svobodo glede opredeljevanja vzrokov prenehanja, kadar gre za vzroke, ki so zunaj zakonske opredelitve (nedoseganje cilja družbe...)

SKLEP O PRENEHANJU IN LIKVIDACIJI DRUŽBE

Zakon pojmuje sklep o prenehanju družbe in sklep o začetku likvidacije kot enoten sklep in ga zato poimenuje sklep o likvidaciji. Ta sklep sprejema skupščina ali pa sodišče, če ga družba ni sposobna sprejeti, ali pa je odločitev o razlogu za prenehanje družbe v domeni sodišča. V primeru, ko sodišče sprejme sklep o likvidaciji, izpelje tudi postopek likvidacije.

Sklep o likvidaciji vsebuje podatke o:

- firmi in sedežu družbe,
- organu, ki je sprejel sklep,
- razlogu za prenehanje,
- roku za prijavo terjatev upnikov (ne sme biti krajši od 30 dni),
- imenu likvidacijskega upravitelja.

Sklep ima enako obliko, ne glede na to, ali ga sprejme skupščina, ali pa sodišče po uradni dolžnosti.

Po sprejetju sklepa o likvidaciji se ta sklep vpiše v register in šele nato se lahko prične postopek likvidacije. Temeljni pogoj za vodenje likvidacijskega postopka je obstoj premoženja v družbi. Če premoženje ne zadošča za poplačilo obveznosti, se začne postopek stečaja. V firmo družbe se mora takoj od začetka likvidacijskega postopka dodati pristavek v "likvidaciji".

Za izvedbo likvidacijskega postopka je po zakonu treba imenovati enega ali več likvidacijskih upraviteljev. Število likvidacijskih upraviteljev je lahko določeno s statutom. Imenovanje likvidacijskih upraviteljev je sestavni del sklepa o likvidacijskem postopku. Za likvidacijskega upravitelja se lahko imenuje posebej za to usposobljena pravna oseba (likvidacijsko podjetje). Likvidacijski upravitelj mora dati pisno izjavo, da bo vestno in pošteno opravljal vse naloge. Likvidacijskega upravitelja razreši tisti, ki ga je imenoval. Sklep ne potrebuje obrazložitve.

Likvidacijski upravitelj ima različna pooblastila in mora opraviti vrsto nalog:

1 . Zastopanje in predstavljanje družbe.

To je temeljno pooblastilo likvidacijskega upravitelja, ki ga ima po zakonu. Družbo predstavlja in zastopa neomejeno, razen če ni v sklepu o likvidaciji določeno drugače. Pooblastila lahko likvidacijski upravitelj tudi prenese, vendar ne vseh le za posamezne naloge).

2. Sestava začetne likvidacijske bilance.

Likvidacijski upravitelj jo mora sestaviti na začetku likvidacijskega postopka in mora izkazovati podatke o sredstvih in podatke o obveznostih do virov sredstev. Bilanca je podlaga za likvidacijski plan.

3. Dokončanje začelih poslov.

Likvidacijski upravitelj mora dokončati začete posle (stečajni upravitelj lahko izbira, katere posle bo dokončal). V zvezi z dokončanjem poslov lahko likvidacijski upravitelj sklepa nova pravna razmerja.

4. Poplačilo terjatev upnikom.

Likvidacijski upravitelj je dolžan plačati terjatev upniku takoj, ko nastane, oziroma ko mu je znana. Vrstni red poplačila določa likvidacijski upravitelj, ki mora pri tem spoštovati določila ZOR-a.

5. Poziv upnikom.

Likvidacijski upravitelj mora pozvati upnike, da mu prijavijo svoje terjatve v roku, ki ne sme biti krajši od 30 dni. Poziv mora biti objavljen v Uradnem listu, lahko pa tudi v drugih občilih. Terjatve upniki ne prijavijo družbi, temveč likvidacijskemu upravitelju.

6. Izterjava terjatev družbe.

Likvidacijski upravitelj je dolžan izterjati vse terjatve družbe. Pri tem so mu na razpolago vsi pravni instituti (tožba, rubež ...). Med terjatve družbe se štejejo vse terjatve in pravice, ki imajo premoženjsko vrednost. Unovčiti mora vsa sredstva zavarovanja, kot so zastavna pravica, pridržna pravica...

7. Unovčitev likvidacijske mase.

To opravi le, če je potrebno za poplačilo upnikov in če s statutom ali sklepom o likvidaciji ni drugače določeno. Likvidacijska masa se unovči praviloma na javni dražbi.

8. Poročilo o likvidacijskem postopku in predlog o razdelitvi premoženja.

Likvidacijski upravitelj mora opraviti poročilo o poteku likvidacijskega postopka (namenjen skupščini ali sodišču) in predlog o razdelitvi premoženja. V poročilu likvidacijski upravitelj predstavi začetno bilanco in vse postopke in opravila, ki jih je vršil med likvidacijo. Predlog o razdelitvi premoženja se vsebinsko sicer navezuje na poročilo, vendar je poseben akt, v katerem likvidacijski upravitelj predlaga način delitve premoženja (upoštevati mora določbe statuta). To je končni vsebinski akt likvidacijskega upravitelja.

9. Izbris družbe iz registra.

Predlog izbrisa predlaga likvidacijski upravitelj. Izbris je konstitutivnega pomena. Z izbrisom družba preneha obstajati kot pravna oseba.

10. Druge naloge.

Likvidacijski upravitelj mora poskrbeti tudi za prenehanje delovnega razmerja, v primeru možnega izboljšanja položaja na trgu, mora sprejeti sklep o nadaljevanju dejavnosti,

- v primeru nezmožnosti plačila upnikom predlaga uvedbo stečajnega postopka.

Po tem, ko likvidacijski upravitelj opravi te naloge, mora v skladu s predlogom o razdelitvi premoženja razdeliti premoženje. To mora storiti v 30 dneh po sprejetju

sklepa o razdelitvi. Likvidacijski upravitelj lahko začne s postopkom razdelitve premoženja, če so poplačane vse obveznosti družbe, če je sklep o razdelitvi premoženja izvršljiv, če so delničarji vplačali morebitne neplačane vložke in če je preteklo najmanj 6 mesecev od poziva upnikom in imetnikom imenskih delnic. Pred delitvijo premoženja se izplača tudi nagrada likvidacijskemu upravitelju.

Zadnje dejanje likvidacijskega upravitelja je hramba poslovnih knjig. Vse poslovne knjige in vsa dokumentacija družbe se po končanem postopku shranijo bodisi pri delničarju, ki ga določi likvidacijski upravitelj, ali pri organizaciji, določeni z zakonom. Kraj shranitve poslovnih knjig mora biti vpisan v sodnem registru, ker lahko upniki in delničarji tri leta po opravljeni likvidaciji brez izkazovanja posebnega interesa vpogledajo v poslovne knjige.

Odgovornost za škodo in plačilo likvidacijskemu upravitelju

Zakon določa, da v postopku likvidacije ni možno izpodbijati dejanj likvidacijskega upravitelja, po opravljeni likvidaciji pa je možno uveljavljati odškodnino za morebitno škodo. Likvidacijski upravitelj odgovarja po načelih odškodninske odgovornosti (glej ZOR in ZGD člen 388.2).

Njegovo odgovornost ločimo na odgovornost za škodo, ki jo je povzročil:

1. Upnikom

Za to škodo odgovarja kot organ družbe. Velja načelo predpostavljene krivde. Lahko se ekskulpira, če dokaže, da je ravnal tako, kot je treba (obrnjeno dokazno breme). Odgovornost za škodo je omejena na vrednost petkratnega plačila, ki ga je likvidacijski upravitelj prejel kot nagrado in vrednosti premoženja, ki se je delilo med delničarje. Upniki morajo terjati najprej njega, nato delničarje.

2. Delničarjem

Odgovarja kot prevzemnik naročila v smislu pogodbe o naročilu (ZOR 749 - 770 člen) za škodo odgovarja, če ni vodil likvidacije kot dober gospodarstvenik in se ni držal zakona, statuta ali navodil skupščine, skratka ni v vsem pazil na interese delničarjev.

Breme dokaza leži na likvidacijskem upravitelju. Delničar lahko svoje terjatve, ki jih ima do likvidacijskega upravitelja iz statusa delničarja, terja šele po sprejetju akta o razdelitvi premoženja družbe.

Za uveljavljanje odškodninske odgovornosti proti likvidacijskemu upravitelju so na voljo dokaj kratki roki (1 leto).

Likvidacijski upravitelj ima pravico do nagrade in do povrnitve stroškov. Plačilo tega gre v breme družbe. Plačilo za delo in povrnitev stroškov mora biti izvršeno iz premoženja družbe po poplačilu upnikom in pred delitvijo premoženja.

Likvidacijski upravitelj ima tudi pravico do akontacije (predujma), posebej če likvidacija traja dalj časa. Likvidacijski upravitelj ima zastavno pravico na premoženju družbe za zavarovanje plačila in stroškov.

PRENEHAME PO SKRAJŠANEM POSTOPKU

Prenehanje družbe po skrajšanem postopku je posebna institucija, ki omogoča izbris družbe iz sodnega registra brez izvedenega likvidacijskega postopka. Ne smejo biti ogroženi interesi upnikov. Tak način prenehanja pride v poštev za družbo, ki ni začela z delovanjem, zato bi bilo nesmiselno izvajati likvidacijski postopek. Namesto tega delničarji izjavijo, da bodo osebno poravnali vse obveznosti družbe upnikom, ki se bodo pojavili po izbrisu družbe iz registra, in da uredijo vsa vprašanja, ki se sicer urejajo v likvidacijskem postopku.

Prenehanje po skrajšanem postopku se zabeleži z vložitvijo predloga sodišču, da brez likvidacije izbriše družbo iz registra. Predlogu mora biti priložen notarsko overjen sklep o prenehanju po skrajšanem postopku.

Sklep sprejme skupščina v skladu s statutom. Mora vsebovati prenehanje po skrajšanem postopku, podpis vseh delničarjev in predlog o razdelitvi premoženja.

Sklep mora objaviti sodišče. Objava ima značaj javnega poziva upnikom. Zoper ta sklep je možen ugovor v 15 dneh po objavi. Ugovarjajo lahko upniki, državni organi ali delničarji in v ugovoru zahtevajo postopek likvidacije.

Če v tem roku ugovorov ni ali pa so zavrženi, sodišče sprejme sklep o prenehanju družbe po skrajšanem postopku in sklep o izbrisu družbe iz sodnega registra. V sodnem registru se družba izbriše in za eno leto nadomesti z imeni in naslovi vseh delničarjev, ki so prevzeli dolg družbe.

PRISILNA LIKVIDACIJA

Prisilno likvidacijo izvaja sodišče, ne pa organi družbe. To se zgodi v primeru, če je ugotovljena ničnost vpisa. Sodišče vodi likvidacijo smiselno po določbah, ki veljajo za stečajni postopek, s tem da se ne uporabljajo določila o prisilni poravnavi pred stečajem in oblikovanju upniškega odbora.

PRISILNA PORAVNAVA IN STEČAJ DRUŽBE

Stečaj je z zakonom urejena oblika prenehanja gospodarskih subjektov, ki so nesposobni sodelovanja v tržni konkurenci. Stečaj podjetja je najslabši način poplačila upnikov, zato so moderni trendi insolventnega prava usmerjeni predvsem k sanaciji stečajnih dolžnikov z namenom, da se ohrani podjetniška funkcija družbe. Temeljno načelo teh postopkov je, da se prezadolženi gospodarski subjekt sanira s pomočjo upnikov pod nadzorom sodišča.

V okviru dosedanjega stečajnega prava so se uveljavila načela:

1. Načelo subsidiarnosti

zahteva, da se stečaj izpelje šele takrat, ko ne uspejo postopki sanacije. Pri gospodarskem subjektu je potrebno poskušati vse, da se prepreči začetek stečaja.

2. Načelo univerzalnosti

V stečajno maso sodi vse dolžnikovo premoženje ne glede na vrsto (stvari, pravice in druge premoženjske vrednosti) in lokacijo.

3. Načelo kritja stroškov

Stečajni postopek se izvede le, če dolžnikovo premoženje zadošča za kritje stroškov stečajnega postopka.

4. Načelo omejitve dolžnikovih pravic

Možno je omejiti dolžnikove pravice razpolaganja s premoženjem in upravljanjem družbe.

5. Načelo unovčevanja

Stečajni upravitelj mora unovčiti vse dolžnikovo premoženje.

6. Nadelo sorazmernega poplačila upnikov (temeljno načelo stečajnega postopka)

Upniki se iz stečajne mase poplačajo sorazmerno s svojimi terjatvami do stečajnega dolžnika. Izjema od tega načela so upniki, ki imajo lastninsko pravico na stvareh v stečaju, ali pa so svoje terjatve posebej zavarovali.

7. Načelo atrakcije

Sodišče, ki vodi stečajni postopek, je pristojno za vse spore v zvezi s stečajem.

8. Načelo pospešitve postopka - stečajni postopki naj bi bili hitri.

9. Načelo paritete - položaj vseh upnikov v stečajnem postopku je enak.

10. Načelo prioritete

Nekatere terjatve imajo prednost (tako mora pred poplačilom ostalih obveznosti družba poravnati obveznosti do delavcev).

11. Načelo dispozicije

Upniki lahko v okviru stečajnega postopka predlagajo sklenitev prisilne poravnave in vlagajo pritožbe zoper odločitve stečajnega upravitelja.

12. Načelo oficialnosti

Organi stečajnega postopka morajo opraviti z zakonom določena dejanja.

PRISILNA PORAVNAVA

Prisilna poravnava je sodni postopek, ki se na predlog prezadolženega dolžnika opravi pred sodiščem z namenom odprave insolventnosti, kar naj bi se doseglo z odločitvijo oziroma zmanjšanjem dolgov dolžnika in z njegovo reorganizacijo.

Postopek prisilne poravnave vodi poravnalni senat (trije sodniki), ki lahko določijo upravitelja prisilne poravnave (deluje zlasti operativno). Upniki oblikujejo upniški odbor, v katerem so upniki, ki imajo najvišje terjatve. Upniški odbor ima najmanj 5 članov (če jih je več, mora biti število vedno liho) in mora pregledati finančno stanje dolžnika, sodeluje pri oblikovanju načrta finančne reorganizacije in predlaga upravitelja prisilne poravnave.

Prisilna poravnava se začne z odločbo sodišča o predlogu za zadetek postopka prisilne poravnave. Dolžnik od takrat naprej ne sme odtujiti ali obremeniti svojega premoženja.

Predlog mora vsebovati:

- identifikacijske označbe dolžnika,
- navedbo dejstev za uvedbo prisilne poravnave,

- dokumentacijo (bilanco stanja, izkaz uspeha..)
- seznam upnikov in dolžnikov družbe.

Po odločitvi sodišča o predlogu prisilne poravnave mora predlagatelj (družba) položiti predujem za stroške prisilne poravnave. Potem se sklep objavi v Uradnem listu in na oglasni deski sodišča. Upniki morajo v 30 dneh prijaviti svoje terjatve upniškemu odboru.

Po sklepu o začetku prisilne poravnave nastanejo nekatere pravne posledice, ki imajo namen izenačiti pravni položaj vseh upnikov na dan začetka postopka. Tako:

- proti dolžniku ni mogoče dovoliti izvršbe,
- izvršbe, ki tečejo proti dolžniku, se prekinejo,
- nedospele terjatve upnikov se štejejo z dnem začetka postopka za dospele,
- nedenarne terjatve dolžnikov se spremenijo v denarne terjatve,
- terjatve upnikov v tuji valuti se spremenijo v terjatve v domači valuti,
- nezapadle denarne terjatve se ne obrestujejo,
- terjatve upnikov se pobotajo z dolžnikovimi nasprotnimi terjatvami,
- dolžnik lahko z dovoljenjem sodišča odstopi od obojestranskih odplačnih pogodb,
- vsi upniki morajo v 30 dneh prijaviti svoje terjatve.

Dolžnik lahko predloži predlog za izvedbo postopka prisilne poravnave in načrt finančne reorganizacije. Finančna reorganizacija je metoda, ki poleg znižanja ali odloga dolgov dolžniku omogoča, da se z upniki dogovori tudi o drugih ukrepih, ki naj bi pripeljali do odprave insolventnosti. Cilj finančne reorganizacije je ohranitev dolžnika kot celote. Če dolžnik ponudi plačilo 50 % dolgov, mora to storiti v 1 letu, 60 % v 2 letih, če pa si vzame 3 leta ali več, pa mora plačati celoten dolg. Plačilo dolgov je izključno v denarju, razen če ni dogovorjeno drugače. Terjatve se lahko zamenjajo tudi za delnice ali poslovne deleže (konverzija terjatev).

Pri prisilni poravnavi so oškodovani upniki, zato jim zakon daje pravico, da odločijo o prisilni poravnavi z glasovanjem. Za poravnavo mora glasovati več kot 60 % terjatev upnikov. Tisti upniki, ki so pripravljeni pomagati dolžniku iz insolventnosti, imajo močnejšo pravico pri glasovanju. Tako se vrednost terjatev pomnoži s posameznim faktorjem, da se dobi glasovalno moč upnika.

S faktorjem:

1 .

2,0 se pomnožijo terjatve upnikov, ki:

- se odpovejo zavarovanju svoje terjatve z ločitvenimi pravicami,
- bodo svoje terjatve zamenjali za delnice ali poslovne deleže.

2.

2,5 se pomnožijo terjatve upnikov, ki bodo svoje terjatve zamenjali za navadne delnice.

3.

8,0 se pomnožijo terjatve upnikov, ki so nastale po začetku prisilne poravnave in bodo te terjatve zamenjali za delnice oziroma deleže.

Če so upniki glasovali za sklenitev prisilne poravnave, jo poravnalni senat potrdi. Če je dolžnik potrjene prisilne poravnave svoje obveznosti izpolnil le proti nekaterim upnikom, ti tega plačila niso dolžni vrniti.

Potrjeno prisilno poravnavo je sodišče dolžno razveljaviti iz dveh razlogov:

1. če bi dolžnik lahko iz svojih sredstev poravnal terjatve upnikov v celoti in kljub temu posloval;
2. če je bila prisilna poravnava sprejeta na goljufiv način.

STEČAJNI POSTOPEK

Predlog za začetek stečajnega postopka lahko vloži dolžnik, upnik ali osebno odgovorni družbenik pri osebnih družbah. Predlagatelj mora dokazati, da je dolžnik plačilno nesposoben ali prezadolžen, in dati predujem za kritje stroškov postopka. Po vložitvi predloga stečajni senat z začasno odredbo omeji pravice dolžnikovih pooblaščenecv in ustavi plačila iz dolžnikovega računa, razen izplačil izhodiščnih plač delavcem.

Za začetek stečajnega postopka morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:

1. Materialnopravni pogoji:

- obstoj pasivne stečajne mase,
- obstoj stečajnega razloga,
- obstoj sredstev za oblikovanje stečajne mase,
- obstoj vsaj dveh stečajnih upnikov.

2. Procesno pravni pogoji:

- obstoj predloga za uvedbo stečajnega postopka,
- predložitev dokazov o verjetnem obstoju stečajnega razloga,
- založitev predujma za kritje stroškov stečajnega postopka,
- ugotavljanje ekonomsko finančnega stanja dolžnika,
- izvedba naroka za ugotovitev pogojev za izvedbo stečajnega postopka.

Če so podani pogoji za začetek stečajnega postopka, izda stečajni senat sklep o začetku stečajnega postopka. Stečajnega postopka ni, če ima dolžnik enega samega upnika. Za dan začetka stečajnega postopka se šteje objava oklica, ki je namenjena obveščanju upnikov.

Pravne posledice začetka stečajnega postopka

Z dnem, ko je oklic o začetku stečajnega postopka nabit na oglasno desko sodišča, nastopijo pravne posledice, ki jih lahko strnemo v naslednje skupine:

1. Prenos pooblastil na stečajnega upravitelja.

Z dnem začetka stečajnega postopka prenehajo pooblastila uprave oz. posloводства, zastopnikov, prokuristov in drugih pooblaščenecv. Kolektivni organi se razpustijo, individualni pa se razrešijo dolžnosti. Vsa upravičenja in pooblastila preidejo na stečajnega upravitelja.

2. Oblikovanje stečajne mase.

Stečajna masa se oblikuje iz celotnega premoženja in iz dolžnikovih terjatev in drugih materialnih pravic. Vse premoženje se mora unovčiti. Za oblikovanje stečajne mase je odgovoren stečajni upravitelj.

3. Ustavitev izvršbe.

Od dneva začetka stečajnega postopka ni mogoče dovoliti zoper dolžnika prisilne izvršbe. Izvršbe, ki so v teku, se prekinejo.

4. Zapadlost terjatev in sprememba nadenarnih terjatev.

Vse nedospele oziroma nezapadle terjatve upnikov se štejejo z dnem začetka stečaja za zapadle. Nezapadle nedenarne terjatve se spremenijo v denarne terjatve. Začetek stečajnega postopka ne vpliva na tek obresti.

5. Prenehanje dela delavcev.

Začetek stečajnega postopka je zakonski razlog za prenehanje delovnega razmerja. Stečajni upravitelj mora o tem obvestiti pristojni organ za zaposlovanje, z določenim številom delavcev pa lahko sklene delovno razmerje za določen čas. Ti delavci stečajnemu upravitelju pomagajo pri izvedbi stečajnega postopka. Če je v stečajnem postopku izvoljen upniški odbor, mora biti v njem en predstavnik delavcev. Plače delavcev imajo prednost pred ostalimi terjatvami.

6. Ugasnitev dolžnikovih računov.

Z dnem začetka stečajnega postopka ugasnejo dolžnikovi računi pri finančni organizaciji (banki), ki je opravljala plačilni promet za dolžnika. Pravice prenehajo tudi tistim, ki so bili pooblaščenici za razpolaganje z dolžnikovim premoženjem. Za potrebe stečajnega postopka finančna organizacija odpre dolžniku nov račun.

7. Medsebojni pobot terjatev.

V stečajnem postopku je dovoljeno pobotati terjatve dolžnika in upnikov, tudi tiste, ki še niso dospele ali ki so nedenarne. Pobot ni dovoljen, če je bila terjatev v zadnjih 6 mesecih odstopljena upniku (gre za oškodovanje drugih upnikov), prav tako pa ni dovoljeno pobotati terjatve, ki je nastala pred stečajnim postopkom, s terjatvijo, ki je nastala po začetku stečajnega postopka. Prva se poplačuje sorazmerno, druga pa v celoti.

8. Prenehanje veljavnosti nalogov dolžnika.

Vsi nalogi, ki jih je izdal dolžnik, izgubijo veljavnost z dnem začetka stečajnega postopka.

9. Odstop od dvostranskih pogodb.

Stečajni upravitelj lahko odstopi od vseh pogodb, razen če je nasprotna stranka svojo obveznost popolnoma izpolnila. Odstop je možen v treh mesecih po začetku stečajnega postopka. Druga stranka lahko zahteva odškodnino zaradi odstopljene pogodbe kot stečajni upnik.

10. Uveljavitev zasledovalne pravice.

Tu lahko prodajalec, ki mu kupnina ni bila v celoti plačana, zahteva, da se mu vrne blago, ki ga dolžnik te ni prevzel.

11. Dodatek v firmi dolžnika.

Družba v stečaju mora poleg svoje firme dodati besedi "v stečaju".

12. Obresti in zastaranje terjatev.

V stečajnem postopku ne nehajo teči obresti od terjatev nasproti dolžniku. Od dneva začetka stečajnega postopka začnejo teči zamudne zakonite obresti. S tem, da upnik prijavi terjatev v stečajno maso, pretrga zastaranje.

13. Pogojne terjatve.

To so terjatve, ki vsebujejo pogoj. Stečajni upravitelj je dolžan upniku pogojne terjatve zagotoviti sredstva iz stečajne mase. Če odložni pogoj ne nastopi do dokončne razdelitve stečajne mase, se ta sredstva razdelijo med ostale upnike, če pa ne nastopi razvezni pogoj, pa se šteje za nezapisan.

14. Dokončanje nujnih poslov in nadaljevanje proizvodnje.

Nekatere posle je treba nujno opraviti, da se ne znižuje stečajna masa, lahko pa so namenjeni tudi povečanju stečajne mase. Za take posle sklene stečajni upravitelj pogodbo z delavci za določen čas. Dokončanje nujnih poslov ne sme biti ovira za vnovčevanje stečajne mase. Nadaljevanje proizvodnje je mogoče le v primerih, če pride do prisilne poravnave ali prodaje stečajnega dolžnika kot pravne osebe.

Pravna opravila v stečajnem postopku

1 . Prijavljanje terjatev.

Upnik dobi naravo stečajnega upnika šele s prijavo terjatve na stečajno sodišče. To mora storiti v roku dveh mesecev. Če so terjatve nastale zaradi odstopa od pogodbe ali oživele zaradi uspelega izpodbijanja, jih morajo upniki prijaviti v 30 dneh. Terjatve se prijavljajo v pisni obliki. Če so terjatve prijavili že v predhodnem postopku prisilne poravnave, jih ni treba ponovno prijavljati.

2. Preizkušanje prijavljenih terjatev.

Sodišče v oklicu sklepa o začetku stečajnega postopka določi dan naroka za preizkus terjatev. Na naroku stečajni upravitelj pove, ali priznava ali prereka posamezne upniške terjatve. O posameznih terjativah se lahko stečajni upravitelj izjasni kasneje.

Upnik, kateremu je bila terjatev prerekana, se lahko spusti v tožbo. Če je stečajni upravitelj neutemeljeno prerekal terjatev, stroški postopka bremenijo stečajno maso, razen če je stečajni upravitelj prerekal iz naklepa ali hude malomarnosti. V teh primerih plača stroške sam.

3. Prodaja stečajnega dolžnika.

Sodišče lahko z dovoljenjem upniškega odbora proda podjetje dolžnika na javni dražbi ali z zbiranjem ponudb. Po plačilu kupnine se ustavi stečajni postopek zoper pravno osebo, nadaljuje pa se zoper stečajno maso. Odločbe o prenehanju dela delavcev ostanejo v veljavi, vendar pa imajo bivši delavci prednost pri zaposlitvi pri prodanemu dolžniku.

4. Unovčevanje dolžnikovega premoženja.

Vsa sredstva družbe se prodajo praviloma na javni dražbi, z zbiranjem ponudb ali z neposredno pogodbo. Premoženje, ki predstavlja funkcionalno celoto, naj bi se prodajalo skupaj. Treba je oceniti dejansko vrednost stvari. Izključna cena ne sme biti nižja od polovice ocenjene vrednosti.

5. Poplačilo upnikov.

Pred izplačilom upnikov se izloči iz stečajne mase znesek, ki je potreben za izplačilo stroškov stečajnega postopka. Najprej se izplačajo plače delavcev v višini, ki je določena s kolektivno pogodbo. Upniki se poplačajo sorazmerno.

Sredstva, ki ostanejo pri popolnem poplačilu upnikov, se razdelijo delničarjem oziroma imetnikom poslovnih deležev.

Izločitvene, ločene in izpodbojne pravice upnikov

Izločitvene pravice (separatisti ex iure domini)

To pravico ima upnik, ki je lastnik stvari, ki je v stečajni masi dolžnika. Ta zahteva, da se njegova stvar izloči iz stečajne mase in se mu jo vrne. Če je dolžnik predmet izločitvene pravice prodal pred začetkom stečajnega postopka, ima upnik pravico uveljavljati odškodninski zahtevek kot stečajni upnik, če pa je predmet prodal stečajni upravitelj, pa mu pripada ves znesek, za katerega je bila stečajna masa neupravičeno obogatena.

Ločene pravice (separatisti ex iure crediti).

Upnik, ki ima svojo terjatev zavarovano z zastavno ali pridržno pravico, se poplača mimo postopka poplačila, ki velja za druge upnike. Ločitvenih pravic ni mogoče uveljavljati, če so pridobljene v zadnjih dveh mesecih pred dnevom začetka stečajnega postopka.

Izpodbojne pravice.

Stečajni upravitelj in ostali upniki imajo pravico izpodbijati pravna dejanja dolžnika, s katerimi je ta dajal posebne ugodnosti nekaterim upnikom in na ta način oškodoval ostale. Upnik mora v tem primeru vrniti v stečajno maso vse premoženjske koristi, ki jih je pridobil z izpodbijanem dejanjem.

PRISILNA PORAVNAVA V STEČAJU IN SKRAJŠAN POSTOPEK STEČAJA

Med stečajnim postopkom lahko stečajni upravitelj ali delničarji vložijo predlog za začetek postopka prisilne poravnave. Predlog mora vsebovati vse pogoje za prisilno poravnavo. Če je takemu predlogu ugodeno, stečajni upravitelj opravlja funkcijo upravitelja prisilne poravnave, stečajni senat pa vodi postopek prisilne poravnave.

Če je stečajna masa manjše vrednosti (manj kot 10 mio SIT), se lahko opravi skrajšan postopek stečaja. Za skrajšan stečajni postopek je bistveno, da se skrajšujejo in poenostavljajo določena pravila in postopki. Tako so skrajšani zapisniki sodišča, postopka ne vodi stečajni upravitelj (ampak izvršni organ družbe), upniški odbor sestavljajo trije člani.